

[Skriv her]

Nye og gamle identiteter på Straume: en stedsanalyse

Bilde 1. Ankerhagen og omeng.. Kilde: privat samlig

Masteroppgave i økonomisk geografi, regional utvikling og planlegging

Niclas Per Schjetne

Institutt for geografi
Universitetet i Bergen
Høst 2017

[Skriv her]

Forord

Det har vært en lang og til dels opprivende prosess å gjennomføre denne oppgaven, men heldigvis har den har også vært lærerik. Jeg vil først og fremst takke alle bekjente, venner, studiekollegaer og familiemedlemmer som har bistått meg i denne prosessen. Et spesielt takk til min veileder Knut Hidle for all oppfølging gjennom hele prosessen, og til det imøtekommende fagmiljøet på geografisk institutt ved Det samfunnsvitenskapelige institutt i Bergen.

Etter positive tilbakemeldinger fra veileder, institutt og andre relevante personer, valgte jeg å videreutvikle min skisse om utviklingen av Straume til å bli denne oppgaven.

Takk til alle informantene som har stilt til intervju og gitt meg et innblikk i sine tanker, perspektiv og erfaringer knyttet til bostedet sitt. Uten dere hadde ikke denne oppgaven blitt til.

[Skriv her]

Innholdsfortegnelse

NYE OG GAMLE IDENTITETER PÅ STRAUME: EN STEDSANALYSE	I
FORORD	II
MOTIVASJON OG BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	V
KAPITTEL 1: INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING	1
KORT OM PROSJEKTET	1
PROBLEMSTILLING	3
OPPGAVENS OPPBYGNING	5
KAPITTEL 2: OM SOTRA, FJELL KOMMUNE OG KYSTBYEN	6
STOR-BERGENS NYE REGIONSSENTRA	6
FORTETTING	9
FUNKSJONER OG IDENTITET	10
STRAUME OG SARTOR SENTER PÅ LITLESOTRA	11
KYSTSTBYEN	14
DEN VIDERE VEIEN	15
TRIVSEL I KYSTBYEN	16
KAPITTEL 3: STEDSTEORI	20
STED	20
STEDSIDENTITET	21
RELASJONELL STEDSFORSTÅELSE	22
KATEGORISERING AV STEDSIDENTITET	22
LOCATION, LOCALE OG SENSE OF PLACE	23
KOMPAKT BYUTVIKLING OG 10-MINUTTERSBYEN	26
KAPITTEL 4: METODE	29
TEMA OG VALG AV METODE	30
DEN FØRSTE KONTAKTEN	30
OMRÅDE	31
Å FINNE RESPONDENTER	33
INTERVJUENE	33
TRANSKRIBERING OG ANALYSE	35
UTFORDRINGER OG METODEKRITIKK	35
KAPITTEL 5: BEBOERNES FORHOLD TIL KYSTBYEN	36
BRUKEN AV STRAUME	37
HOLDNINGER TIL KYSTBYEN	40
KATEGORISERING OG INNHOLD AV DET NYE STRAUME	41
OPPHOLDSROM PÅ STRAUME	43
HVA ER ØNSKET	47
BY ELLER LAND; JA TAKK BEGGE DELER!	48
BARN PÅ STRAUME	50

[Skriv her]

HVEM SKAL BO I KYSTBYEN?	51
BOFORMEN ER LIVSFASEAVHENGIG	53
DET ER PRAKTISK PÅ STRAUME	54
STRAUME SOM KNUTEPUNKT	55
DEN VIDERE UTVIKLINGEN	56
URBANISERINGENS MOTSTANDERE	58
KAPITTEL 6: IDENTITET OG TILHØRIGHET	59
STRILEN I DAG	59
GJENNOM KOLLTVEITTUNNELEN	63
STRILEN BOR UTFORBI	67
DET NEGATIVE STIGMAET	68
IDENTITET OG TILHØRIGHET	70
KYSTBYEN OG EN AKTIV STRILEIDENTITET	72
DET URBANE STRAUME	74
DET ATTRAKTIVE BOSTEDET	77
KAPITTEL 7: OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	79
REFERANSELISTE	83
VEDLEGG	87
INTERVJUGUIDE BEBOERE I FORTETTEDE OMRÅDER	87
INTERVJUGUIDE BEBOERE I SPREDTE OMRÅDER	88

BILDE 1. ANKERHAGEN OG OMENG. KILDE: PRIVAT SAMLING	1
BILDE 2. KARTUTSNITTET VISER BERGEN I MIDTEN OG SOTRAREGIONEN TIL VENSTRE MED LITLESOTRA OG STRAUME I MELLOM. UTSNITTET VISER OGSÅ ASKØY OG KNARVIK I NORDHORDLAND ØVERST. KILDE: GOOGLMAPS.NO.....	2
BILDE 3. BILDET VISER AREALPLANENE FOR STRAUME OG OMRÅDET RUNDT. SARTOR SENTER ER LITT MOT HØYRE I BILDET UNDER BROEN SOM GÅR OVER TIL BILDØY SOM PÅ SIKT SKAL GI SJØTILGANG FOR KYSTBYEN (OMRÅDET ER MARKERT MED "ETABLERT HYTTEOMRÅDE"). KILDE: FJELL.KOMMUNE.NO	15
BILDE 4. BILDET VISER EN AV DE MANGE PLASSENE SOM ER MENT TIL Å INVITERE TIL OPPHOLD PÅ SARTOR SENTER. KILDE: PRIVAT SAMLING.	18
BILDE 5. BILDE AV SYMBOL OG KART OVER SOTRA PÅ GULVET SOM SKAL ILLUSTRERE REGIONEN PÅ SARTOR SENTER. KILDE: PRIVAT SAMLING.	19
BILDE 6. BILDET VISER OMRÅDET JEG SENDTE UT MELDINGER MED FORESPØRSEL OM INTERVJU. STJERNENE ER ADRESSER JEG SENDTE MELDINGER TIL. (JEG VIL PÅPEKE AT STJERNENE PÅ STRAUME INKLUDERER BOLIGKOMPLEKS MED MANGE BOENHETER/RESPONDENTER). KILDE: GOOGLMAPS.NO.....	32
BILDE 7. UTEPLASS FOR OPPHOLD OG LEK UTENFOR SARTOR SENTER. KRYSSKILTET I MIDTEN MED BENKENE OG LYKTESTOLPENE PÅ DEN ÅPNE Plassen kan vekke byassosiasjoner! KILDE: PRIVAT SAMLING	45
BILDE 8. BILDET VISER KOLLTVEITTUNNELEN TIL VENSTRE I BILDET (RØD MARKØR), BILDØY I MIDTEN OG STRAUME TIL HØYRE. KILDE: GOOGLMAPS.NO	64

[Skriv her]

Motivasjon og bakgrunn for valg av tema

Jeg har gjennom mine personlige erfaringer som beboer og yrkessjåfør i Bergensregionen fulgt byutviklingen siden begynnelsen av 2000-tallet av ren nysgjerrighet. Etter at jeg begynte å studere geografi ved Universitetet i Bergen, har jeg sett på utviklingen med et nytt perspektiv og interesse. Jeg har selv opplevd at plasser som Askøy, Sotra og Nordhordland har forandret seg mye i løpet av tiden jeg har levd i Bergen og på Askøy. Jeg har inntrykk av at jeg deler denne oppfatningen med mange andre beboere som har sitt bosted her i regionen. Det var derfor naturlig for meg å vinkle min masteroppgave i retning av disse stedene da jeg bestemte meg for å befatte meg med byutvikling og byplanlegging.

Jeg har blant annet valgt å fokusere på stedsidentitet i denne oppgaven. En av hovedgrunnene til at jeg har valgt denne tematikken er fordi jeg opplever folks forestillinger og oppfatninger av sted som svært forskjellige. Det er fascinerende at mennesker som bor på samme sted kan ha så ulike meninger. *Jeg synes det er fascinerende at mennesker kan ha så ulike forestillinger og oppfatninger av steder.*

I områdene jeg har nevnt ser det ut til å ha skjedd mange endringer både med hensyn til identitet og stedsoppfattelse i tillegg til fysiske endringer. Straume utmerket seg for meg i denne sammenhengen fordi jeg oppfatter det som at det er her det har skjedd de største fysiske endringene.

Kystbyvisjonen er et ambisiøst prosjekt og samarbeidet mellom kommunen og de private investorene ser ut til å ha båret frukter. Jeg må imidlertid også påpeke faktumet om at ingen endringer skjer uten motstand og problemer, kystbyen er intet unntak i så henseende. Derfor fremstod Straume for min del på mange måter som det perfekte case for dette temaet, selv om det kanskje hadde vært mer nærliggende og praktisk å for eksempel gjøre et lignende prosjekt på mitt nåværende hjemsted Askøy.

Dagens/nåtidens mål om å skape en bystruktur som tilrettelegger for en mer energieffektiv levemåte, er et spennende tema og en ny måte å jobbe mot en mer miljøvennlig fremtid på. Jeg synes at det er interessant å se hvordan et sted som Sotra med sin historie som ruralt strileland og i senere tid forstad for eneboligeiende jobbpendlere, i dag kan fremstå som et foregangssted for en moderne kystby som har mange paralleller til konseptet 10-minuttersbyen. Det er særlig disse kontrastene som har trigget meg til å undersøke

[Skriv her]

konsekvensene av endringene nærmere. Jeg er ikke den første som har brukt Straume som case for denne typen studier, og jeg er sikkert ikke den siste. Jeg har lest flere andre inspirerende masteroppgaver med lignende utgangspunkt og håper at min studie kan bidra på samme måte for videre studier. Jeg tror personlig at det ligger et stort potensiale i fortetning av eksisterende næringsklynger i Bergensområdet eller i andre byområder med lignende struktur.

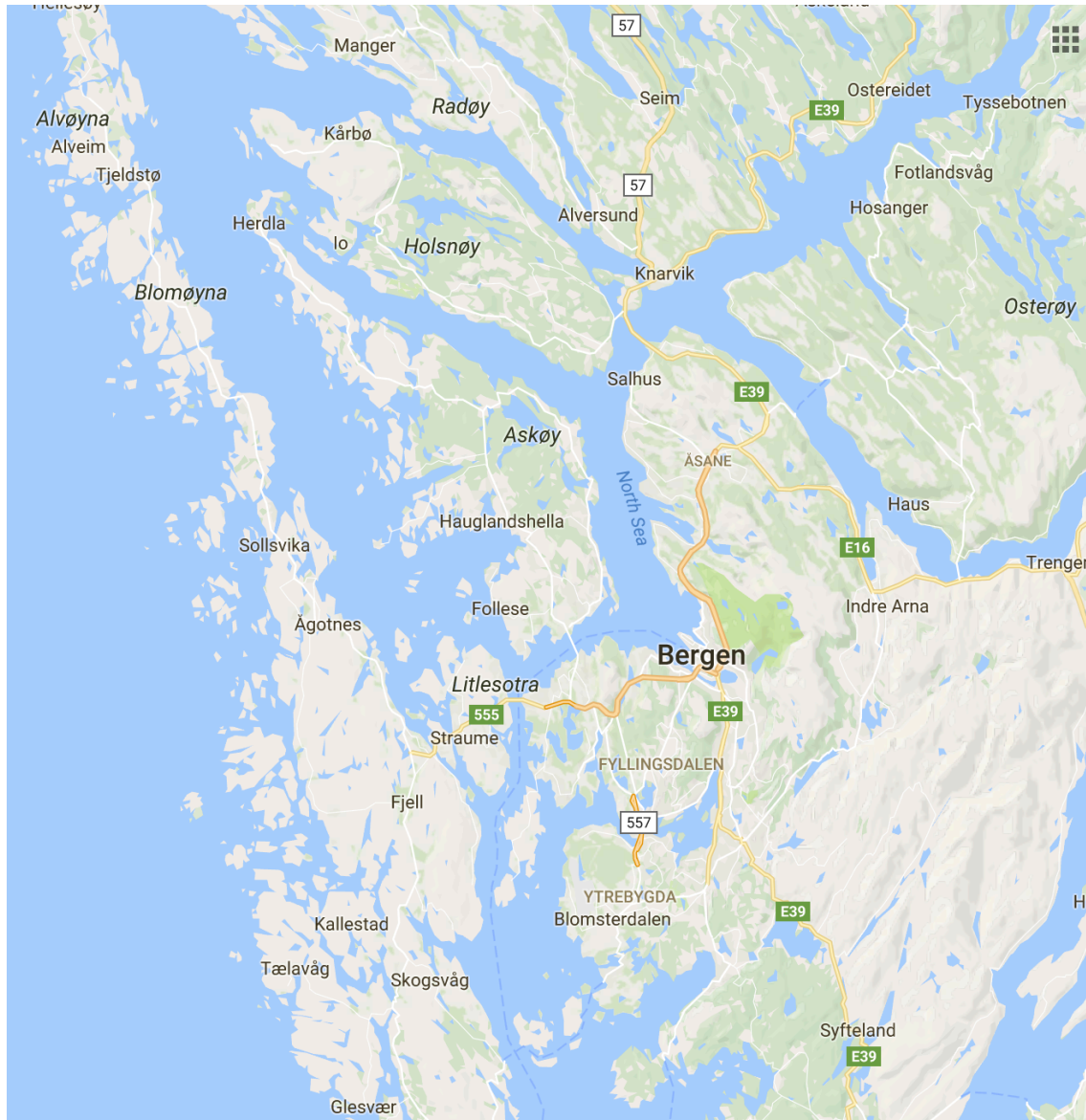
Jeg ønsker med dette prosjektet å gi et bidrag til byutvikling gjennom å belyse forandringene både historisk og fra beboernes perspektiv. Oppgaven er på ingen måte ment å være konkluderende, men er snarere tenkt som en casestudie som skal bidra til den brede diskursen som omhandler stedsendringer med hensyn til fortetning og følgelig urbanisering.

Kapittel 1: Innledning og problemstilling

Kort om prosjektet

Straume er et tettsted og kommunesenter for Fjell kommune som befinner seg på øyen Litlesotra og grenser til Bergen kommune. Området inngår i et øyrike med broforbindelse til Bergen kommune og omtales i dagligtalen ofte som Sotra. Regionen består av mange små og mellomstore øyer med broforbindelser seg i mellom og er delt inn i tre kommuner som heter Fjell, Sund og Øygarden. Kommunesenteret Straume med kjøpesenteret Sartor er utgangspunktet for det omfattende utviklingsprosjektet Kystbyen, som skal transformere området til et urbant og moderne tettsted som skal fungere som samlingspunkt for regionens innbyggere.

[Skriv her]

Bilde 2. Kartutsnittet viser Bergen i midten og Sotraregionen til venstre med Lillesotra og Straume i mellom. Utsnittet viser også Askøy og Knarvik i Nordhordland øverst. Kilde: [googlemaps.no](https://www.googlemaps.no)

Straume vekket min interesse som case fordi jeg mener det er et godt eksempel på hvor mye et sted kan forandre karakter i løpet av relativt kort tid, gjennom målrettet satsning på fortetning gjennom et samarbeid mellom næringslivet og kommunen. Kommunen og ulike næringsinteresser i samarbeid mot et felles mål om å videreutvikle næringsparken og boligområdet Straume, ser ut til å ha fått til noe mange kommuner i utkanten av Bergen sliter med.

Før broforbindelsen med Bergen var Straume på mange måter like mye en del av strilelandet som andre plasser i øyriket utenfor. I dag er Straume i ferd med å utvikle seg til å bli til den planlagte Kystbyen, mens utkantene i større grad har beholdt sitt landlige preg. Jeg har

[Skriv her]

[Skriv her]

gjennom intervjuer snakket med beboere om deres perspektiv og opplevelse av Sotra. Jeg har spesielt fokusert på hvilket forhold beboerne har til utviklingen av Straume, med fokus på opplevelse og praktisk bruk. Mange av beboerne har i kortere eller lengre perioder bodd andre plasser eller er tilflyttere som av forskjellige årsaker har valgt å bosette seg på Sotra. Området på Straume har i løpet av relativt kort tid gått gjennom store forandringer og derfor har de fleste jeg snakket med også et visst grunnlag for å vurdere de kvalitative endringene som har funnet sted.

Kontekst og tema i intervjuene mine har vært urbanisering og møtet mellom det rurale og den fremvoksende urbaniseringen i form av kystbyprosjektet. Jeg har undersøkt hvilke holdninger og praksis folk uttrykker og hvordan identitetskategorier utfordres gjennom forandringene som finner sted. Skillelinjene mellom stril og bergenser blir mer uklare etter hvert som det stedstypiske forsvinner til fordel for noe nytt og annerledes. I dette tilfellet fra den rurale utkanten til urbanisert regionscenter. Når etter hvert disse nokså ulike identitetene blander seg med hverandre og beboere med ulik identitetsbagasje flytter til, oppstår det nye identiteter som ikke alltid passer inn i de eksisterende identitetskategoriene. Dette gjenspeiles gjerne i beboernes opplevelse og holdning til hva Straume er og bør være.

Jeg vil med dette prosjektet finne ut mer av hva som skal til for å gjøre et regionscenter attraktivt nok til å kunne konkurrere med den dominerende nabokommunen om å være en attraktiv boplass. Sartorparken på Straume ser ut til å ha utviklet seg som et sterkt senter i region vest. (Regional plan for attraktive senter og kommunale planar). Jeg har derfor valgt å fokusere på dette området i stedet for Knarvik eller Kleppstø, som ellers også kunne ha vært aktuelle fokusområder. I et større prosjekt kunne disse ha tjent som komparative studiesteder for å utvide studiet.

Problemstilling

Øysamfunnet på Sotra som består av en rekke store og små øyer i havgapet utenfor Bergen, har gjennom bygging av broer gradvis vokst sammen til en mer sammenhengende region med hensyn til blant annet transportinfrastruktur. Etter at Sotra fikk landforbindelsen mot Bergen, er området blitt et populært sted, også for bergensere, å bosette seg for å realisere boligdrømmen om selveid enebolig med hage og havutsikt. I tillegg har også blant annet industri innenfor oljesektoren ført til arbeidsplasser og dermed også økt behov for bosteder. Disse prosessene har medført at både innbyggere og boligmasse har forandret karakter, fra det

[Skriv her]

[Skriv her]

rurale strilelandet til det urbane men spredte og fragmenterte forstadslivet med landlige innslag.

Santor senter på Straume kom på lik linje som andre kjøpesenter som resultat av et større befolkningsgrunnlag med høy mobilitet i form av privatbilen. Den spredte strukturen som forutsetter energikrevende løsninger er nå grunnlaget for neste steg i form av fortetningsprosjekt som for eksempel kystbyen. Kystbyen skal forene de ulike drivkreftene og forutsetningene for å skape et moderne bosted som er i tråd med både nasjonale og regionale retningslinjer. Det grønne skiftet og retningslinjene som skal føre til en mer bærekraftig utbyggingsstruktur, er en ambisjon som er ment til å øke kommunens attraktivitet men som også er et nasjonalt mål som planleggerne er forpliktet til å etterstrebe. I følge den nye regionale areal- og transportplanen for Bergensområdet, er det planlagt å etablere en mer polysentrisk Bergensregion gjennom reguleringstiltak som skal føre til fortetning rundt regionsentre. Målene for senterstruktur og utbyggingsmønster er blant annet definert slik i fylkeskommunens areal- og transportplan:

- *Bergensområdet skal ha ein fleirkjerna senterstruktur med sjølvforsynte senter i samsvar med definert senterhierarki.*
- *Hovudtyngda av veksten i arbeidsplassar og bustader skal kome innanfor definerte vekstsoner.*

(Hordaland fylkeskommune, 2015, s.7)

En slik utvikling innebærer ikke bare en fysisk endring men også en kvalitativ endring av de berørte områders steds karakter. De urbane kvalitetene som assosieres med tettere boformer påvirker beboernes livstil og bostedets karakter. I områdene som skal fortettes legges det særlig vekt på å bygge mindre boenheter i større kompleks. Plasser som ligger i utkanten av byer som Straume, er gjerne preget av et byggemønster med større private eiendommer og god plass. En slik endring er dermed gjerne en relativt stor omstilling med hensyn til bostedets karakter. For at de fortattede områdene skal utvikle seg til å bli attraktive bosteder, må nødvendigvis også ønsket om å etablere seg innenfor de satte rammene være tilstede. En planlegging som ikke tar beboernes ønsker og behov med i betraktningen, vil vanskelig kunne vinne frem når prosjektet er avhengig av private aktørers frivillige samarbeid.

[Skriv her]

[Skriv her]

Beboernes opplevelse av bostedskvaliteter og fortetningsprosessen, vil kunne gi informasjon om hvordan en slik omstrukturering bør foregå. Målet med urbaniseringen er ikke bare å effektivisere for å løse klima- og plassproblemer, men også å skape attraktive steder som tilrettelegger for god livskvalitet. Med andre ord en balanse mellom bokvalitet og en areal- og transporteffektiv byplanlegging. Straume fremstår i denne sammenhengen som et interessant eksempel fordi disse prosessene allerede til en viss grad har funnet sted. Hva som motiverer folk til å ville bo i et område som har blitt eller holder på å gjennomgå slike endringer og hvordan folk forholder seg til disse forandringene, er verdifull kunnskap for planleggingen av slike områder.

Fokusområdet mitt i forhold til denne problematikken er hva som ligger i fremtidsvisjonen for Straume og hvordan beboerne samspiller og forholder seg til den.

Med bakgrunn i disse spørsmålene og det jeg har lagt frem i innledningen, har jeg formulert min problemstilling slik:

Hvilken innvirkning har utviklingen av Kystbyen på stedsidentiteten i regionen?

Underproblemstillinger

-Hvordan oppleves og hvordan forholder beboerne seg til endringene som finner sted?

-På hvilken måte endres regionens stedsidentitet seg?

-Hvilken utvikling ønsker innbyggerne for Straume?

Oppgavens oppbygning

Etter innledningen følger neste del som er ment som et kontekstkapittel der jeg skriver om Sotra, kystbyplanene og utgangspunktet for denne oppgaven. Kapitlet etter dette er et teorikapittel som er ment for å introdusere og avklare relevant teori som jeg har befattet meg med i denne studien. Deretter følger et metodekapittel hvor jeg skriver om mine metodiske valg og hvordan jeg har gått frem for å skaffe data til analysen min. I de to påfølgende kapitlene presenterer jeg mine funn i form av sitater, analyser og betraktninger knyttet til disse funnene. Det første av de to kapitlene omhandler beboernes praktiske forhold til Straume og Kystbyprosjektet. I den andre delen skriver jeg om stedsendringene og hvordan disse har påvirket identitet og tilhørighet for beboerne. I siste kapittel oppsummerer jeg

[Skriv her]

[Skriv her]

hovedpunktene mine, svarer på problemstillingene og kommer med noen konkluderende betraktninger.

Kapittel 2: Om Sotra, Fjell kommune og Kystbyen

Stor-Bergens nye regionssentra

Flere av de omkringliggende kommunene til Bergen kommune, blir ofte sammenfattet i fellesbetegnelsen Stor-Bergen. Disse kommunene har delvis hatt en sterk boligvekst og ligner i dag mer på forsteder til Bergen enn isolerte distriktskommuner.

Nærhet til arbeidsplass og lave boligpriser har vært naturlige årsaksforklaringer til denne tilveksten. Forskjellen mellom prisnivå på bolig i Bergen og i distriktskommunene, samt antall arbeidsplasser knyttet til industri, er imidlertid synkende og grensen mellom distrikt og by ser ut til å bli stadig mer diffus.

Til tross for nedgangen i oljesektoren er det likevel forventet at mange flere vil bosette seg nettopp i Bergens omkringliggende kommuner. Prognosene for befolkningsutviklingen viser at det vil være et behov for 74 000 flere nye boliger i 2035 enn ved utgangen av 2013 innenfor Stor-Bergen. (Hordaland fylkeskommune, Hilde Joranger Mæland 09.03.2015). Den største tilveksten i Hordaland ser nettopp ut til å bli i Bergens omkringliggende kystkommuner. Meland kommune i Nordhordland er spådd høyest vekst med 74,3%, deretter følger Os, Sveio og Øygarden kommune.

For å unngå unødvendig transport mot og innenfor Bergen kommune, er tilgjengeligheten til dagligdagse behov i distriktene viktig. I takt med befolkningsøkningen har dermed også næringsparkene i og utenfor Bergen kommune vokst seg større i form av tilbud på varer og tjenester. Næringsparkene Sartor senter på Sotra, Lagunen i Fana og Knarvik senter i Nordhordland har etter hvert blitt relativt omfattende handlesentre. For menneskene som bor i disse områdene kan sentrene fungere som viktige knutepunkt som dekker de dagligdagse behovene for handel og serviceytelser. På denne måten kan behovet for å dra til Bergen sentrum bli redusert og dermed bidra til en mer miljøvennlig infrastruktur.

[Skriv her]

[Skriv her]

Bergen ser ut til å ha gått fra å være en by med en klart definert sentrumskjerne, til å bli en mer polysentrisk region med flere sentrale områder i de respektive bydelene. Områder som før hadde en mer landlig egenidentitet har blitt en integrert del av Bergensregionen med sine egne sentrale knutepunkt. Dette mønsteret vekker assosiasjoner til geografen Walter Christallers "central-place"-teori som påstår at bosettingsmønsteret under visse omstendigheter vil danne en flerkjernestruktur med dominerende og perifere kjerner som danner et nettverk.

De omtalte kommunene utenfor Bergen er preget av en bebyggelse med lavere tetthet enn innenfor Bergen kommune, og det ser ut som om det fokuseres mye på fortetning som planmessig tiltak. Forskjellen i bebyggelsestetthet mellom Bergen og de omtalte regionene blir beskrevet slik i fylkeskommunens plan:

Det er store skilnader mellom kommunane i Bergensområdet, både i absolutte tal og i utviklingsmønster. For Bergensområdet som heilheit utgjer einbustader 42 % av alle bustader. Til tross for at bustadmassen i Bergen utgjer omlag 70 % av den totale bustadmassen i regionen, har Bergen ein einbustadandel på 28 %. Regionsenterkommunane (Os, Fjell, Askøy og Lindås) har derimot ein andel på 75 % einbustader, noko som utgjer snaue 25.000 einbustader. For lokalsenterkommunane er einbustadandelen på heile 83%, men i absolutte tal utgjer dette omtrent halvparten av einbustadene i regionsenterkommunane. For at den totale bustadmassen skal bli meir miljøvenleg og arealeffektiv, må bustadbygginga i åra som kjem vere meir retta mot kompakte utbyggingsformer.

(Hordaland fylkeskommune, 2015, s.46)

For å nå disse målsetningene er det grunn til å anta at den landlige identiteten gjennom fortetning må vike for et miljø med et mer urbant preg. Jeg har i denne sammenhengen undersøkt hvordan beboerne forholder seg til disse stedsforandringene. Jeg har lagt vekt på å finne ut hvilke kvaliteter som er viktige for å gjøre stedet til et attraktivt sted å bo og hvordan de ulike tilbudene fungerer i hverdagen. Den lave arealutnyttelsen med høy grad av bilbruk for å nå hverdagsfunksjoner, står i kontrast til små enhetlige bykjerner i en større polysentrisk region hvor alt er tilgjengelig i kort avstand.

Etter hvert som disse regionsentrene vokser seg mer komplett med hensyn til tilbud av varer, tjenester og kulturtilbud, vil disse kunne tenkes å bli mer attraktive som alternativ for områder innenfor sentrumskjernen, som i dette tilfellet er Bergen. Interessante eksempler på slike nye

[Skriv her]

[Skriv her]

senter kan være Knarvik i Nordhordland, Straume på Sotra og Kleppstø på Askøy. Disse tre områdene har hver for seg status som regionscenter innenfor regionen Stor-Bergen, mens Bergen sentrum har status som fylkessenter.

Ettersom befolkningen totalt sett øker i Bergensregionen, kan det tenkes at det er plass til flere sentrale knutepunkter som forsyner sine respektive domener med bostedskvaliteter som blir etterspurt i hverdagen. (Regional plan for attraktive senter og kommunale planar).

Fremveksten av næringsklynger og handlesentre kan fremstå som et førsteledd i utviklingen mot et mer helhetlig sentrum som i tillegg også dekker behov for rekreasjon og sosiale møtepunkter. Sartorparken fremstår som et eksempel der en slik satsing på videreutvikling av området ser ut til å ha vært vellykket. Dersom den videre urbaniseringen fortsetter som spredt bebyggelse i og rundt forstedene og tilveksten ikke når en viss tetthet, kan det være vanskelig å videreutvikle kjøpesentrene til å bli komplette sentre som kan fungere som bykjerner.

Forsteder uten den nødvendige tettheten til å etablere de nødvendige funksjonene for å kunne fungere på en selvstendig måte, sees i denne sammenhengen på som "urban sprawl". Urban sprawl har i forhold til miljøeffektiv byplanlegging, mange negative konnotasjoner. I rapporten "Drivkrefter bak urban sprawl" utarbeidet av transportøkonomisk institutt (TØI), diskuteres urban sprawl og dens implikasjoner. Urban sprawl har ingen entydig definisjon, men er grunnleggende sett byspredning med lav tetthet av bygningsmassen og lav utnyttelse av areal. (TØI, 2011, s.2). I rapporten påpekes det at beboere i sentrene til byer og tettsteder har kortere reiser og lavere bilandel. Derfor har det i byplanleggingen vært et mål å praktisere en tett arealutvikling med høy utnyttelsesgrad mot eksisterende sentra. (TØI, 2011, s.1).

Dersom arbeidsplasser og andre dagligdagse funksjoner ikke finnes i nærområdet, blir innbyggerne fort avhengig av pendling med bil. Kollektivtransport som alternativ løsning er likedan avhengig av en viss bebyggelsestetthet for å fungere optimalt. De nevnte regionene som er avhengig av en broforbindelse er i tillegg ekstra utsatt for begrensninger og sårbarheter i forbindelse med transportinfrastrukturen.

Det er per dags dato mye kø gjennom et allerede overbelastet veinettverk rundt for eksempel Sotrabroen. Derfor kan utbygging og videreutvikling også fungere som en strategi for å unngå pendling til og fra disse områdene. I en innbygger- og flyttemotivsundersøkelse på oppdrag fra Fjell kommune fra 2011, kom det frem at av de 77% som var i arbeid jobbet 35% i Bergen, 10% jobbet i en annen kommune, og 33% hadde jobben sin i Fjell kommune. (Innbygger og flyttemotivsundersøkelse i Fjell, Respons Analyse 2011, s.5). Det er altså en betydelig andel av befolkningen som pendler frem og tilbake over Sotrabroen hver dag, i tillegg kommer folk som pendler til Sotra/andre veien.

[Skriv her]

[Skriv her]

Det er ikke gitt at flere arbeidsplasser vil føre til mindre trafikk over broen siden disse også kan bli besatt av folk som pendler inn. Men det er tross alt en forutsetning å ha arbeidsplasser på øyen for at beboerne der i det hele tatt kan ha muligheten til å velge å arbeide der. En fortetningsprosess og videreutvikling av boliger og hverdagsfunksjoner rundt Sartorparken, vil derfor være ønskelig med hensyn til denne problematikken dersom man vil demme inn transportbehovet innenfor Stor-Bergen. Opplevelsen av urban sprawl og problematikk knyttet til denne utviklingen blir godt beskrevet i artikkelen ”Urban sprawl” av John G. Mitchell. (Mitchell, 2001). Her skriver han om utviklingen av forsteder (suburbs) i USA og problematikken knyttet til disse områdene som verken er en del av byen eller en del av landsbygda. Det kan tenkes at denne utviklingen også vil kunne finne sted i forstedene til Bergen dersom den ikke motvirkes. Det er særlig ineffektiv bruk av landområder på bekostning av landbruk og beboernes avhengighet av bilen, som poengteres som negative konsekvenser. I rapporten til TØI påpeker forfatterne at kommuner i visse tilfeller fremmer urban sprawl fordi de ønsker å ivareta kommunens kvaliteter. (TØI, 2011, s.2). Fjell kommune har en høy andel av eneboliger med god plass seg imellom og har gjerne vært assosiert med muligheten til å få seg en landlig eiendom til en realiserbar pris. Det er derfor tenkelig at kommunen gjennom en fri utbyggingspolitikk har fremmet urban sprawl og nå er i en fase hvor fokuset er skiftet mot fortetning.

Fortetting

For å redusere reisebehovet fra de nevnte regionsentrene mot Bergen sentrum, er en transisjon fra handlesenter og næringsklynge til bysenter en mulig strategi for å motvirke videre av spredning av forstedsstrukturer. Tanken er at en gjennom å skape et attraktivt tilbud i nærområdet, får folk til å velge lokale tilbud fremfor å forflytte seg til områder lengre borte fra hjemstedet. Kvalitetene kan blant annet bestå av sosiale møteplasser, kulturtilbud i form av kaféer og restauranter, underholdning og ellers tilbud som gjerne blir forbundet med tilbud i bysentrum eller i andre mer urbane omgivelser. Det kan tenkes at nettopp boligfortetting muliggjør en del av disse kvalitetene, som igjen gjør området mer attraktivt å bosette seg i og utløser en slags snøballeffekt for populariteten i området. Fortetting av bygningsmassen kan på denne måten bli brukt som et sentralt virkemiddel for å skape en struktur som legger til rette for mindre transport fordi reisebehovet minker.

[Skriv her]

[Skriv her]

Funksjoner og identitet

Urbanisering og planleggingen av den kompakte byen som del av løsningen til dagens krav og ønske om en miljøeffektiv arealutnyttelse, står på mange måter i kontrast til de spredte forstedene. Urbaniseringen omformer de landlige rurale områdene til bosteder med mer urbane kvaliteter som ligner mer på bystruktur enn den typiske landlige utformingen. Denne omformingen påvirker både stedets funksjoner og stedsidentiteten.

Det funksjonelle aspektet ved urbaniseringen knytter seg blant annet til mulighetene urbaniseringen medfører. En videreutvikling av de nevnte forstedene kan for eksempel skape et grunnlag for nye virksomheter. Lokale arbeidsplasser som potensielt vil være med på å redusere reisebehovet. Det er per dags dato mange arbeidsplasser knyttet til oljesektoren som blir besatt av mennesker på begge sider av Sotrabroen. Når oljesektoren etter hvert blir redusert og antall arbeidsplasser knyttet til oljesektoren synker, må disse erstattes med andre virksomheter dersom beboerne skal kunne ha arbeidet sitt i nærområdet. Antall arbeidsplasser som er tilgjengelig på Sotrasiden antas å ha en innflytelse på hvor mange arbeidsreiser som blir tilbakelagt mot Bergen.

Andre funksjoner som blir tilgjengelig gjennom en urbanisering, er forskjellige kollektive muligheter og tjenester innenfor serviceytelser som ellers kanskje ikke ville vært tilgjengelig. Disse mulighetene er gjerne viktige for dem som ønsker urbaniteten velkommen, mens de kanskje representerer et tap av bygdekulturen for motstanderne. Det tradisjonelle forstadslivet trues av den fremvoksende urbaniteten bestående av boligblokker og kollektivtransport. Bilen og eneboligen med utsikt og hage, har en sterk forankring i distriktene og det er ikke gitt at en urbanisering ønskes velkommen, selv om de overordnede argumentene for en slik transformasjon er gode. Kirsti Kvernum diskuterer denne problematikken i sin antropologiske masteroppgave som omhandler stedsutviklingsprosesser på Sotra (Kvernum, 2012). Et tema hun tar opp i denne oppgaven er nettopp konflikten mellom innbyggerne som ønsker å bevare den mer rurale stedsidentiteten og den nye fremvoksende urbaniteten. Konflikten manifesterer seg gjennom blant annet interessegrupper som motsetter seg fortettingsprosessen. Et eksempel på dette er interessegruppen ”Bevar Straume”. Initiativet består av beboere som motsetter seg det politiske vedtaket om å etablere den nye ”kystbyen” på Straume. I rapporten viser Kvernum at stedsidentitet er viktig for beboerne og at de mer rurale kvalitetene som forbindes med forstedene og distriktene i noen tilfeller er mer ønsket enn en urban utvikling. Ordene stril, enebolig, utsikt, bil og natur symboliserer verdier og skaper en særegen stedsidentitet

[Skriv her]

[Skriv her]

som blir truet av den fremvoksende urbaniteten. I stedet for å føre polariserte debatter om hvorvidt kystbyprosjektet skal bli en realitet eller ikke, burde kanskje fokuset ligge på hvordan de ulike interessene kan finne en ny fellesidentitet som samler de forskjellige partene. For å unngå at Straume mister sin tilknytning til den opprinnelige strileidentiteten, kan man kanskje inkludere noen av kjennetegnene som er typisk for Sotraregionen i den nye utformingen. Dale og Tholstrup skriver at Fjell kommune aktivt har satset på å opprettholde en ”offisiell strileidentitet” og at den brukes som et sentralt element i markedsformingen av regionen (Dale, 2013, s.121).

Straume og Sartor senter på Litlesotra

Litlesotra eller nærmere bestemt Straume, er i dag blitt midtpunktet for handel og sosial aktivitet for Sotra og omegn, og ble i 2002 definert som regionscenter i Hordaland. Historien starter på mange måter med broforbindelsen som kom i 1971 og den påfølgende etableringen av Sartor senter i 1979. At det ble vedtatt å etablere en bro og handlesenter på Litlesotra nærmere bestemt på Straume, førte til at en sentralisering i dette området kunne finne sted. I dag er det lite tvil om at Straume er det sentrale knutepunktet i regionen. Sartor senter står sentralt i utviklingen av kystbyprosjektet, både historisk og som naturlig samlepunkt i dagens bilde.

Senteret har gått gjennom mange faser i sin utviklingshistorie, men har helt siden etableringen fungert som en naturlig handels- og møteplass for befolkningen. Historien er stort sett preget av utvikling og stadige utvidelser helt fra starten av. I boken ”Fra utkantbutikk til Storsenter” skriver Ola Honningdal Grytten om den historiske utviklingen av senteret frem til 2004.

Navnet på kjøpesenteret er en slags avart av stedsnavnet Sotra, som i sin tur igjen stammer fra norrønt ”Sotr” som sannsynligvis er over 3000 år gammelt. (Grytten, 2004, s.10). Sartor senter er blitt selve symbolet på regionens sentrum og jeg har selv opplevd at informanter sier at de i dagligtalen omtaler Straume som Sartor. Senteret har altså fått en helt sentral betydning for hvor hovedvekten av senterdannelsen finner sted. Det er således ikke noen overraskelse at kystbyen ble prosjektert i dette området.

Sartors plassering på en myr et godt stykke unna sjøen som tradisjonelt sett assosieres med handel langs kysten, er imidlertid ikke opplagt. Dette har sannsynligvis sammenheng med at senteret var ment for å begrense handelslekkasjen til Bergen sentrum, som særlig ble et problem etter at broforbindelsen kom på plass. Senteret er i kjøpesentertradisjonens tro

[Skriv her]

[Skriv her]

plassert rett ved siden av hovedfartsåren til Bergen ikke langt fra broen. Den korte avstanden til Bergen muliggjorde samtidig lett tilgang til handel også fra Bergenssiden, og sikret dermed også muligheten til å nå kunder utenfor øyen. Valg av broforbindelse på Litlesotra kan ha sammenheng med at Straume har lange handelstradisjoner og sannsynligvis har vært bebygget helt siden jernalderen. (Grytten, 2004, s.11). Særlig på Brattholmen som ligger cirka fem minutters kjøring med bil sør for Sartor senter, har det vært drevet handel og losji siden 1700-tallet. Brattholmen var et naturlig sted å anlegge et handelssted fordi det lå midt i sundet som førte til hansabyen Bergen. Handelsstedet har passe avstand til Bergen for å være et naturlig stoppested under sjøreisen mot Bergen, og det ligger beskyttet for strøm, vind og vær. Det var flere slike gjestgiverier og handelsteder langs innseilingsveien mot Bergen. Disse stoppestedene ble ofte naturlige samlingspunkt og handelssenter for omlandet de befant seg i. Etter hvert som handelsaktiviteten via sjøveien avtok var forbindelsen som sentralpunkt på Sotra likevel etablert og gav dermed et utgangspunkt for den videre utviklingen. Fra 1930-tallet var det bilfergeforbindelse på Brattholmen til Alvøen på Bergenssiden, som var en av de første av sitt slag i Norge. Da broforbindelsen i 1971 og Sartor senter i 1979 ble etablert på Litlesotra, førte dette til at området ble lett tilgjengelig fra Bergenssiden. I de påfølgende årene førte dette til en sterk tilvekst, særlig av folk med tilknytning til Bergen. Straume utviklet seg derfor mer i retning av å være forstad til Bergen enn å være en del av strilelandet. Senteret kom i en tid det ble vanlig at husholdninger fikk tilgang på privatbil og dette førte til at folk i større grad kunne handle utenfor lokalmiljøet sitt. På samme tid ble boligbebyggelsen mer spredt i form av eneboliger og rekkehus i stedet for boligblokker. Den strategiske plasseringen i forhold til trafikkflyten ble dermed en viktig faktor for besøkstallene. Mulighetene for parkeringsplasser og tilkomstmuligheter var svært gode og gjerne bedre enn mange andre tilsvarende kjøpesenter på den tiden. Kombinasjonen av økt mobilitet og kanaliseringen av trafikken gjennom broforbindelsen gjorde det nærmest umulig å ikke komme innom senteret.

I samme tidsrom ble flere andre lignende senter etablert i Bergen. Først kom Sletten kjøpesenter i 1964, så fulgte Domus på Nesttun i 1970, Oasen i Fyllingsdalen i 1971, Loddefjord senter i 1973, Åsane senter i 1976 og Sartor senter i 1978. (Grytten, 2004, s.51). Bergen sentrum er i sin utforming relativt kompakt og lite egnet til å takle store mengder med biltrafikk. I tillegg er byen relativt spredt og det er slik sett ikke noen stor overraskelse at kjøpesentrene vokste frem og ble sentrale plasser for sine respektive områder. Sartor senter er slik sett intet unntak men har likevel noen særtrekk. Sartor ble etablert på en myr i et vordende industriområde og ikke i et bysentrum eller en forstad med høy

[Skriv her]

[Skriv her]

befolkningstetthet som var typiske plasseringsvalg på den tiden. Planleggerne gjorde sånn sett et utypisk og fremsynt valg fordi de prioriterte vei- og parkeringsmuligheter i stedet for å etablere seg i et område med eksisterende senterstatus. (Grytten, 2004). På denne måten ble føringene for hvor regionsenteret Straume etter hvert skulle vokse frem lagt.

I dag er senteret populært også utenfor Fjell kommune og konkurrerer om kundene sine langt utover Sotra. For bergenserne er Straume etter etableringen av broforbindelsen et populært sted å realisere eneboligrømmen og fungerer på mange måter som en forlenget bydel til Bergen. Likevel er Straume kommunesenter for Fjell kommune og et viktig senterområde for nabokommunene Sund og Øygarden. Straume er derfor viktig som senter for hele øygruppesamfunnet som har sin egen kulturhistorie som klart skiller seg fra Bergen. Samtidig er det viktig å huske på at Bergensregionen også er et område som i tidligere tider bestod av fragmenterte deler. Frem til kommunesammenslåingen i 1972 var Fana, Laksevåg, Åsane og Arna også egne kommuner. (Bergenbyarkiv.no, 2017). Med bakgrunn i dette og det faktum at det etter hvert bor mange mennesker i Fjell kommune som ikke stammer fra området, er tanken om at Fjell kommune kommer til å bli en del av Bergen nærliggende. I 2016 ble det imidlertid vedtatt en intensjonsavtale om at de tre kommunene Fjell, Øygarden og Sund skal slå seg sammen. Den nye kommunen skal hete Øygarden og kommer til å ha et estimert folketall på 42 000 innbyggere ved den planlagte sammenslåingen i 2020. Det har blitt utarbeidet en rapport fra Telemarksforskning om denne sammenslåingen i oppdrag fra kommunene. (varnyekommune.no). Rapporten stiller seg positivt til en sammenslåing og konkluderer med at forholdene ligger godt til rette for dette. I rapporten påpekes det blant annet at innbyggere i Sund og Øygarden mener at Straume er det naturlige senteret for de tre kommunene. Videre påpeker flere at den lokale identiteten i større grad knytter seg til bygdene, altså det umiddelbare nærmiljøet og ikke kommunen som sådan. Konklusjonen i rapporten er derfor at sammenslåingen både vil styrke tilhørighetsfølelsen til det lokale bygdemiljøet og samle kommunene til en sterkere sammenslått kommune. Det ble også påpekt at det foreligger en felles kulturidentitet mellom kommunene, og at det allerede eksisterer et tett samarbeid mellom kommunene. Flere av innbyggerne i Øygarden og Sund benytter seg av tjenestetilbud på Straume og en sammenslåing vil føre til en styrket tilhørighet i regionen som helhet. (Telemarksforskning, 2016, s.145).

Hvis sammenslåingen går som planlagt kan det tenkes at dette vil føre til at Straume sin posisjon og legitimitet som senter med egenidentitet for øysamfunnet på Sotra vil bli styrket, og at faren for en utvanning av Fjell kommune vil bli redusert. Å videreutvikle Straume med

[Skriv her]

[Skriv her]

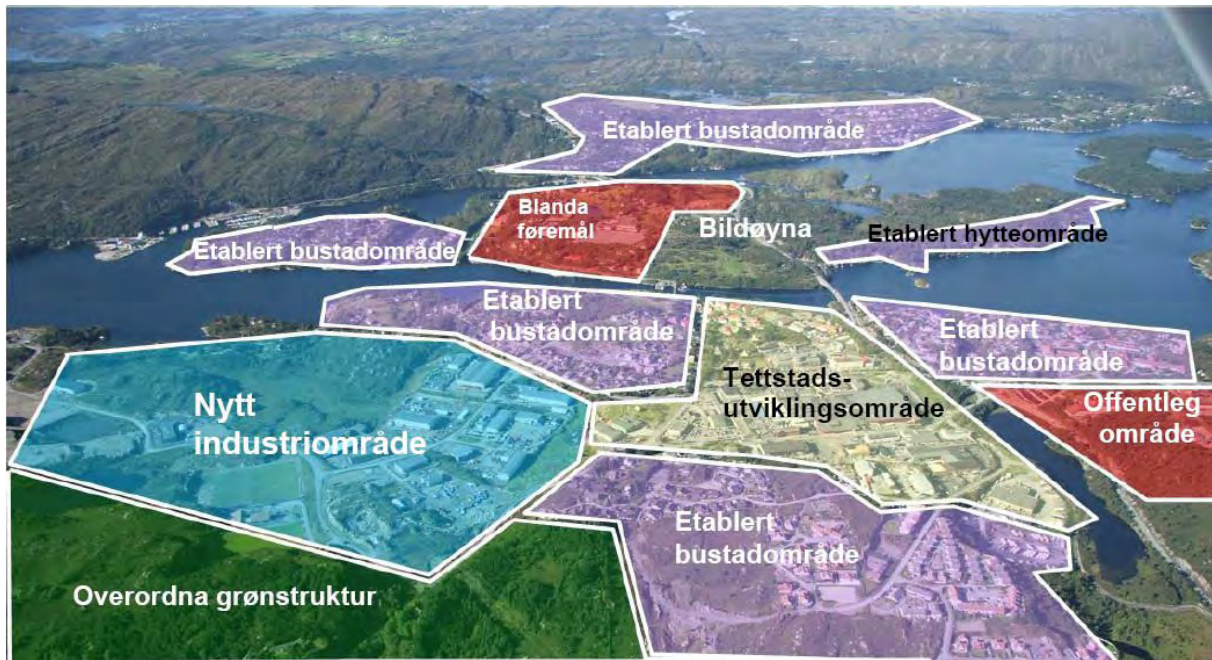
Sartorparken som kjerne i form av det pågående kystbyprosjektet, vil dermed kanskje få støtte og oppslutning i stedet for en eventuell konkurranse fra nabokommunene.

Kyststbyen

Straume skal videreutvikles fra kjøpesenter og næringspark til å bli et sted som i større grad har funksjonene som tradisjonelt assosieres med byer. Prosjektet har fått navnet "Kystbyen" og kan også forstås som et eksempel på ideene som forbindes med kompakt byutvikling. Den kompakte byen skal tilrettelegge for å skape en livsstil og adferd som er mer klimavennlig enn den typiske landlige boformen i enebolig med utstrakt bruk av bil. Det er utarbeidet konkrete mål på hva dette innebærer. I Fjell kommune sin planskildring står det blant annet at: *"Målet er en helhetlig sjøvendt kystby med levende bomiljø, arbeidsplasser, kulturtilbud, servicefunksjoner og grønne kvaliteter"*. (Fjell kommune, 2012, s.4). Kommunen ønsker å bygge ut mot sjøen da Sartorområdet per dags dato ikke har direkte sjøtilgang og dette blir sett på som et viktig moment i identitetsforming. Det planlegges å bygge ut en del av nordre Bildøy etter hvert som utbyggingen farer frem. Bildøy ligger nært på det eksisterende tettstedsområdet på Straume og er en naturlig forlengelse av den pågående tilveksten og fortetningen på Straume. Området på Bildøy planlegges som den delen av Kystbyen som skal sikre den ettertraktede tilgangen til sjøen. Dette området er ikke særlig utbygget per i dag foruten en del hytter som vil komme i konflikt med utbyggingen. Det legges særlig vekt på viktigheten av å skape nærhet til sjøen for å styrke kystidentiteten som et aktivt virkemiddel for å skape en egenidentitet som skal skille seg ut fra for eksempel Bergen.

[Skriv her]

[Skriv her]

Bilde 3. Bildet viser arealplanene for Straume og området rundt. Sartor senter er litt mot høyre i bildet under broen som går over til Bildøy som på sikt skal gi sjøtilgang for kystbyen (området er markert med "Etablert hytteområde"). Kilde: Fjell.kommune.no

Området hvor Sartor ligger i dag skal utgjøre selve bykjernen og området rundt skal videreutvikles med tett boligbebyggelse og alle andre hverdagsfunksjoner som forventes i en moderne norsk by. Mesteparten av bebyggelsen skal være urbane bygg på mellom tre og fem etasjer som også skal inneholde en viss andel av næringslokaler i første og andre etasje. Byggehøyden og størrelsen skal skape en arealeffektiv utbygging og et vidt spekter av boenheter med hensyn til størrelse og pris. (Fjell kommune, s.24). Videre utbygging utenfor de urbane sentrene Ågotnes og Straume skal begrenses sterkt og i så fall plasseres nært eksisterende veinettverk og viktige funksjoner.

Den videre veien

Planene til Fjell kommune om å etablere kystby på Litlesotra ser ut til å være en klart definert målsetting. Kommunen jobber aktivt sammen med sterke næringsinteresser for å utforme det som skal bli noe som kan ligne på en liten by utenfor Bergen kommune. De private utbyggerne som står for utbyggingen i forbindelse med prosjektet er på den ene siden nødvendig for å få utviklet området og på den andre siden en fare for å påvirke kommunen til å ta grep som ikke er i tråd med en ønsket utvikling. Det kan likevel argumenteres for at dette

[Skriv her]

[Skriv her]

samspeillet mellom næringsliv og kommune nettopp er det som har ført til at området har utviklet seg relativt raskt og nå er i ferd med å realisere planene om å bli en ekte kystby. Sammenlignet med tilsvarende regionscenter som Kleppstø på Askøy og Knarvik i Nordhordland virker det som om realiseringen av planene skjer forttere og mer velkoordinert. Sartor senter er for eksempel også meget populær blant beboere utenfor Sotra, særlig i region vest. I et intervju hos nettavisen vestnytt uttaler senterdirektør Thomas Skålnes at senteret i følge deres undersøkelser blir jevnlig besøkt av rundt halve befolkningen på Askøy og nesten tilsvarende mange i region Bergen-vest. (vestnytt, 2015). Det primære satsningsområdet inkluderer også Laksevåg og Fyllingsdalen og gir et samlet kundegrunnlag på rundt 120 000 kunder. Skålnes poengterer at det tette og langsiktige planarbeidet mellom kommunen og de kommersielle utbyggerne har vært avgjørende viktig for senterets suksess. Dette samarbeidet og de langsiktige planene med utbyggingen av området, har ført til at Kleppstø senter på Askøy til sammenligning nærmest står stille og ikke klarer å følge opp konkurransen om kundene. (Alvsaker, 2015). Med hensyn til handel fremstår altså Kystbyprosjektet som vellykket og fremgangsrik også utenfor Sotra.

Fjell kommune vant sammen med Sartor Holding AS i 2016 BOBY-prisen for utviklingen av kystbyen. (Boby.no, 2017). Juryen skriver blant annet at: *”Ofte legges viktige arbeidsplass- og besøksintensive funksjoner på utsiden av byer og tettsteder, og i stedet for utvikling av en ønsket bystruktur, med byliv i offentlige gater og byrom, vedtas fortsatt mer introverte, storskala kjøpesenter omgitt av veianlegg og restareal – og utenfor sentrumsgrensene.”*.

Fjell kommune har tatt valget om å samarbeide tett med næringsinteressene under felles motto *”fra kjøpesenter til by”* og dette samarbeidet berømmes av juryen. Prisen er et tegn på at samarbeid mellom kommune og næringskrefter mot en videreutvikling av allerede etablerte tyngdepunkter i form av næringscenter, er en strategi for å snu utviklingen i en mer miljøvennlig retning. I dagens byplanlegging ser det altså ut som om videreutvikling av slike agglomerasjoner er en del av en aktiv strategi for å løse utfordringer knyttet til en bærekraftig by-og tettstedsutvikling. Kystbyen virker slik sett som et interessant eksempel på mulige løsninger for fremtidens utfordringer med hensyn til kompakt byutvikling.

Trivsel i kystbyen

Etter den store tilveksten som fulgte med broforbindelsen i 1970-årene, har eneboliger blitt en svært stor andel av bebyggelsen på Sotra. Frem til i dag har Sotra i likhet med Bergens andre

[Skriv her]

[Skriv her]

omkringliggende kommuner slik som Askøy, Os og Lindås fungert som ekspansjonsområder for eneboliger med tilknytning til Bergen. I dag er fokuset skiftet til å regulere ned videre spredning av bebyggelse med lav tetthet og samtidig satse på å fortette og videreutvikle plassene til å være mer selvforsynte med hensyn til viktige dagligdagse funksjoner. Prosessen er et samarbeid mellom kommunen og private utbyggere som er samfunnsengasjert men helt klart også må ha sine økonomiske interesser ivaretatt. Det er derfor en fare for at stedskvaliteter som ikke gir umiddelbar økonomisk vinning kan bli neglisjert. Det vil være svært viktig at næringsaktørene ikke får overstyre de grunnleggende målene om å skape en miljøvennlig bostadsutvikling. På nettsiden sotrakystby.no skrives det at: ”*Trivsel og estetikk skal prege den nye byen, og kystkulturen skal holdast i hevd*”. (sotrakystby.no). Fokus på handel og næring slik kjøpesenterutviklingen i bydelene tradisjonelt har vært, skal nå altså erstattes eller suppleres med bostedskvaliteter utover dette. I en artikkel på NRK skriver kunsthistoriker Daniel Johansen om norske tettsteders manglende kvalitet med hensyn til estetikk og karakter. (nrk.no, 2016). Han skriver at mange av dagens tettsteder preges av et ensidig fokus på det funksjonelle. Pregløse næringsbygg som kjøpesenter og kjedelige kommunehus supplert med asfalt og parkeringsplasser, gjerne med en tungt belastet trafikkåre rett gjennom.

Før krigen var det flere tettsteder med særpreg, gjerne tett trehusbebyggelse samlet rundt gater og plasser hevdes det. Disse plassene har i større grad forsvunnet til fordel for upersonlige handlesenter som er laget for at de besøkende skal komme seg til og fra med bil, og er ikke planlagt for at man skal ha et trivelig og fint oppholdsrom.

[Skriv her]

[Skriv her]

Bilde 4. Bildet viser en av de mange plassene som er ment til å invitere til opphold på Sartor senter. Kilde: Privat samling.

Dette har medført at estetikk og stedsfølelse er kvaliteter som savnes og dermed blir etterspurt. Johansen nevner flere eksempler på at man i større grad igjen prøver å gjenskape og ta vare på disse kvalitetene. Han nevner også at moderne tettsteder som ikke har den kulturhistoriske tyngden og som mer eller mindre blir bygget opp fra bunnen av, likeledes har behov for å aktivt planlegge inn denne typen for estetiske og humane element.

Hovedargumentet er at det i dag ikke er nok å bare skape et funksjonelt rom. Man er nødt til å ivareta de estetiske kvalitetene for å være attraktiv nok dersom man ønsker å tiltrekke seg dagens næringsliv og humankapital. Det ligger altså også en økonomisk dimensjon bak motivasjonen om å skape trivsel. Denne måten å tenke på sammenfaller på mange måter med planene kystbyen innbefatter. Johansen fremhever byen Drammen som et eksempel på et sted som i løpet av de siste ti årene gjennom en aktiv satsning på arkitektur, uterom og opplevelser har klart å snu omdømmet sitt fra å være en av de minst attraktive byene til å bli et yndet bo-

[Skriv her]

[Skriv her]

og besøkssted. Johansen skriver: ”Sentrum etter sentrum i norske tettsteder bygges ut etter mønster fra kjøpesenterbydelene utenfor de store byene”. (nrk.no, 2016).

Straume med Sartor senter har på mange måter fungert som kjøpesenterbydel utenfor Bergen. Men fordi Straume også er regionsenter for Fjell kommune er det kanskje i større grad en drivkraft til å etablere et selvstendig sentrum som er ment til å fungere som alternativ til Bergen sentrum. Kystbyprosjektets planleggere prøver aktivt å benytte seg av identitetsskapende virkemidler som knytter seg til regionen. Kommunen har som målsetting å skape et sentrum for regionen ikke minst for å styrke regionen. Et sted der folk i regionen kan møtes, som skaper samhørighet og en følelse av identitet og tilhørighet. En måte å gjøre dette på er å bygge på det eksisterende kulturgrunnet og prøve å ivareta de verdiene som eksisterer i regionen fra før av. Eksempler på at utviklerne gjør dette kan være bruk av kunst og symboler som har utspringet sitt i kultur og historie fra regionen, gjerne formidlet gjennom lokale aktører.

Bilde 5. Bilde av symbol og kart over Sotra på gulvet som skal illustrere regionen på Sartor senter. Kilde: Privat samling.

Valget om å bruke nynorsk og dyrkingen av kystkulturen er eksempel på dette.

Videreutbyggingen med sjøfront kan også sees på som et symbolsk virkemiddel for å profilere seg som et sted med sterk tilknytning mot sjøen. Dette kan tolkes som aktive grep med formål om å samle innbyggerne og oppnå legitimitet og oppslutning i stedsutviklingen.

[Skriv her]

[Skriv her]

Kapittel 3: Stedsteori

Studieområdet i denne oppgaven omhandler sted og opplevelsen av sted. Steder og opplevelse av sted er noe alle har et forhold til og i hverdagstalen forstår man som oftest hva som er ment med stedsbegrepet gjennom sammenhengen det brukes i. I studiet og analysen av steder kan det likevel være nyttig å bygge opp et teoretisk rammeverk. I dette kapitlet vil jeg klargjøre de teoretiske perspektivene og begrepene som jeg tenker er relevante og nyttig for å svare på problemstillingene mine.

Sted

Steder kan utover å være et fast definert fysisk område ha forskjellig innhold og kan oppleves som svært forskjellig for den enkelte. Slik sett kan en si at et sted er hva man oppfatter det som og hva man tilegner det. Sted kan defineres som et fysisk geografisk avgrenset område i tid og rom eller være noe så abstrakt som en virtuell realitet. Et nettsted er ikke et sted i klassisk betydning men det er vanskelig å beskrive det uten å tilegne det en viss grad av de kvalitetene som assosieres med steder. I allmentalen snakker en gjerne om stedskvaliteter som gitte fenomen uten å reflektere over hvor de kommer fra og hva de er sammensatt av. Steder kan blant annet tilegnes forskjellige karakteristiske egenskaper som baserer seg på fortellinger og forestillinger som ikke nødvendigvis er fysisk observerbare i nåtiden. Stedsteori har særlig i senere tid fått økt fokus innenfor samfunnsvitenskapene etter å lenge ha blitt sett på som et allment kontekstavhengig begrep som ikke trenger videre teoretisk avklaring. (Førde, 2012, s. 12). Sted eller "place" er et romlig begrep som ikke nødvendigvis begrenser seg til et område i det vi oppfatter som den fysiske verden, men strekker seg lenger enn dette. Begrepet rommer forskjellig innhold avhengig av hva vi legger i det og hva vi forbinder med det. Berg, Dale og Kramvik skriver at stedsbegrepet siden 1990-tallet har fått en sentral plass innenfor samfunnsvitenskap og humaniora. Man er ikke lenger bare opptatt av sted som fysisk avgrensede kategori men mer som begrepside og tilnæringsmåte med økt fokus på opplevelsen av steder i hele sin bredde. Sted blir på denne måten et mangetydig begrep man

[Skriv her]

[Skriv her]

kan teoretisere rundt på forskjellige vis og kan både være studieobjekt, betraktningssmåte og analytisk begrep (Berg, 2012, s.13). Et sted består både fysisk gjennom den materielle utformingen og i form av opplevelsen og egenskapene som knyttes til det definerte rommet. Denne inndelingen kan brukes til å studere relasjonene mellom steders fysiske eksistens og menneskenes opplevelse av sted. I denne sammenhengen er jeg opptatt av å studere sted gjennom å analysere hvordan mennesker opplever steder og hvordan dette korresponderer med hva de gjør i praksis. Det er ikke alltid samsvar mellom oppfatninger og hva som faktisk foregår.

Stedsidentitet

Stedsidentitet er et begrep som trenger en viss avklaring. Begrepet brukes på forskjellig vis i ulike studier og fagtradisjoner og det er dermed ofte noe diffust hva som egentlig er ment. Selve ordet identitet stammer fra latin og betyr ”det samme”, altså noe som er likt eller identisk. (Lier og Stokke, 2017, s.176). Det er særlig to måter å definere stedsidentitet på. For det første kan det forstås som individers identitetskonstruksjoner, altså opplevelsen og forestillingen av stedsidentitet. For det andre kan stedsidentitet forstås som stedets egenidentitet, både i form av de fysiske kvalitetene stedet innehar og som stedets karakter og særpreg, eller dets ”ånd”(”*genius loci*”). (Dale og Gunnerud, 2012, s.23). Denne delingen av stedsidentitet har en tendens til blandes sammen i praksis fordi: ”*Stedets identitet påvirker innbyggerne og vice versa*”. (Dale og Gunnerud, 2012, s.23). Man kan også kanskje si at stedsidentitet er den relasjonelle forestillingen mellom det fysiske rom og den opplevde virkelighet av denne realiteten. En annen nyttig måte å se denne dobbeltheten av stedsidentitet på er geografen Relph sin inndeling. Denne går i korte trekk ut på å se stedets identitet som ”*identity of a place*” og menneskets identifisering med stedet som ”*identity with a place*”. (Dale og Gunnerud, 2012, s.23). Poenget med denne inndelingen kan være nyttig i stedsanalyser fordi individets personlige forestillinger av sted ikke nødvendigvis trenger å stemme overens med de rådende forestillinger om kvalitetene et sted innehar.

[Skriv her]

[Skriv her]

Relasjonell stedsforståelse

Med hensyn til mine problemstillinger er jeg særlig opptatt av å analysere dynamikken mellom fysiske stedskvaliteter og det opplevde. Derfor mener jeg at det vil være hensiktsmessig å dele opp og definere stedsbegrepet i disse to sfærene. Innenfor en relasjonell stedsforståelse er stedsidentitet et samspill mellom individers oppfatninger om sted og deres forhold og praksiser. (Førde, 2012, s.25). Det er særlig denne måten å studere sted på som jeg vil ta utgangspunkt i for å gjøre min analyse av stedsutviklingen på Straume. Jeg ønsker jeg å se nærmere på hvordan de fysiske endringene på Straume påvirker stedsidentitet og omvendt. Dynamikken mellom ulike opplevde realiteter og den fysiske strukturen som knytter sammen menneskene som utgjør et sted former sammen stedsidentiteten. Dale og Tholstrup beskriver det slik: *”Både det fysiske miljøet på et sted, de materielle og sosiale strukturene og den sosiale praksisen vil danne grunnlaget for ulike typer stedsforestillinger i form av ideer, oppfatninger, fortellinger og diskurser om stedet og dets identitet”* (Dale og Tholstrup, 2013, s.113). For å kunne studere dette samspillet kan det være nyttig å dele opplevelse og funksjon i to kategorier. Stedsendringer oppleves ikke bare gjennom fysiske forandringer, men også gjennom den kollektive utviklingen av stedets egenkarakter. Den planlagte fysiske stedsendringen gjennom fortetning av Straume påvirker nødvendigvis også opplevelsen og oppfattelsen av hva Straume representerer med hensyn til stedsidentitet. I boken *”Med sans for sted”* skriver Marit Ekne Ruud om hvordan mennesker danner stedsbilder gjennom stedsforestillinger og fortellinger som sirkulerer mellom mennesker og en offentlighet. Det skapes forestillinger om steder og dette har en direkte innvirkning på hvordan mennesker forholder seg til stedet. (Aure mfl. 2015, s.182). Å studere denne dynamikken kan forhåpentligvis gi økt innsikt til å se sammenhenger mellom årsak/virkning og endring/resultat i planleggingen av stedsutviklingen.

Kategorisering av stedsidentitet

Jeg er interessert i å undersøke hvordan beboerne kategoriserer Sotra og seg selv med hensyn til stedsidentitet. I boken *”skapte virkeligheter”* diskuterer forfatteren faste kategorier som

[Skriv her]

[Skriv her]

utfordres av flytende prototyper (Aase, 2014, s.157). Aase mener at det i noen tilfeller er mer passende å snakke om prototyper og avarter av disse istedenfor faste avgrensede kategorier, da disse ikke alltid klarer å fange opp nyansene virkeligheten består av. I forhold til min problemstilling gir det mening å gi begrepet stril og rural identitet en flytende prototypeidentitet fordi overgangen mellom det rurale og det urbane er flytende og hele tiden i endring. I denne sammenhengen skjer stedsendringer i form av endrede fysiske strukturer gjennom kystbyen og av tilflyttere med ulik kulturbakgrunn. Som Kvernum skriver i sin rapport er det nettopp mange ”striler” som tilslutter seg den urbane bevegelsen og er dermed med på å utfordre de rådende forstillinger om hvem som er stril og hvem som ikke er det. Måten en kategoriserer seg selv eller andre på kan være forskjellig mellom individ. Det er ikke sikkert at den moderne strilen i leiligheten på Straume føler at han verken tilhører by eller land og representerer dermed en ny kategori som bryter med de eksisterende forestillinger om hva som kjennetegner en typisk stril. Spørsmålet blir da kanskje hvorvidt en bør opprette en ny kategori eller heller snakke om en avart av prototypen. Uansett ser det ut til at det oppstår nye varianter av stedsidentiteter i kjølvannet stedsomformingene som forgår i dag. Analyseringen av kategoriene beboere har ovenfor hverandre, seg selv og bostedet sitt er nyttig fordi det ikke er gitt at det hersker en konsensus med hensyn til identitetsoppfattelse.

Location, locale og sense of place

Jeg skal her redegjøre for tre sentrale begrep som innenfor geografien er grunnleggende kategorier som ofte brukes i studiet og analysen av sted. Begrepene er henholdsvis *location*, *locale* og *sense of place*. I boken ”Å finne sted” refereres det til geografen John Agnew sin forståelse av denne inndelingen.

Location referer til det fysiske aspektet ved et sted; eller kontaineren slik det blir beskrevet i boken (Berg, Dale, s.14). På denne måten blir stedet bare et tomt begrep som angir hvor i den fysiske verden vi befinner oss (for eksempel koordinater). Denne måten å se et sted på er relevant fordi den avgrenser studieområdet i tid og rom og er nyttig å ta utgangspunkt i for å knytte det opp mot andre steder som sammen utgjør et nettverk. For å kunne studere hvordan et nettverk av steder fungerer sammen, avgrenses og inndeles områder i forskjellige deler som så studeres som enheter, enten for seg selv, sammen, eller som en større enhet. Den fysiske dimensjonen er relevant fordi den danner et utgangspunkt og holdepunkt i utforskningen av forskningsområdet. Denne måten å se et sted på kan også ses på som et strukturalistisk

[Skriv her]

[Skriv her]

perspektiv som benyttes for å forstå stedets betydning i relasjon til andre steder. Location-perspektivet gir mening å utforske i forbindelse med fortetning for å kunne si noe om hvorfor et sted er valgt ut for å fortettes, og hvilke implikasjoner en fortetning vil ha for andre steder. For eksempel vil en vellykket utvikling av “Kystbyen” påvirke andre steder i området. En vellykket fortetning på Sartor vil kanskje føre til at et tilsvarende prosjekt på Kleppestø vil bli mindre vellykket fordi den fysiske avstanden mellom dem ikke er stor nok til å romme begge to. For min problemstilling er *location* eller lokalisasjon først og fremst relevant for å avgrense studieområdet og for å se hva og hvorfor et sted blir valgt for å oppfylle en funksjon framfor et annet sted. Jeg er også interessert i å analysere hvordan det funksjonelle rommet har forandret seg og på denne måten har endret handlingsmønster og stedsoppfattelsen på Straume.

Locale er hva som foregår på et sted, hvilke prosesser og interaksjoner som finner sted. Med andre ord hva lokaliteten eller det definerte fysiske rommet inneholder. Sosial interaksjon både innenfor et avgrenset område og samspillet med utenforliggende strukturer er med på å skape en særegen identitet for stedet handlingen foregår. En måte å forstå *locale*-begrepet på kan være som komposisjonen av et område. Både fysiske strukturer som muliggjør handling og handling i seg selv, utgjør et steds identitet. Dette perspektivet kan sees på som en bro mellom plassering i tid, rom og stedsfølelse (*sense of place*). *Location* fasiliterer *locale* og skaper sammen en ”*sense of place*”. Fortetning endrer fysiske strukturer (*locale*) som igjen påvirker adferd og sosiale strukturer som påvirker og forandrer *sense of place*. Det kan tenkes at en gjennom å analysere dette samspillet lettere kan planlegge og utforme fremtidige sentrum. *Locale* kan kanskje også romme funksjonsperspektivet i stedsopplevelsen slik ulike steds kvaliteter betyr ulike ting for beboerne. Eksempler på dette kan være transport underholdning, bolig, helsetjenester, møteplasser, tilgang til natur og fellesarealer og ellers alt som har med meningsfullt handlingsrom å gjøre. Funksjonene er relevante å studere fordi de henger nøye sammen med stedsidentitet. En boligblokk som Ankerhagen, slik Kvernum beskriver kan både representere ulike funksjoner og meningsinnhold på samme tid (Kvernum, 2012). Den ekskluderer og muliggjør utsikt på samme tid, og den representerer fremgang og fortrenkning for henholdsvis dem som ønsker å bo urbant og dem som ønsker en landlig boform. I forhold til problemstillingen min er *locale* også relevant i forhold til avstander til funksjoner som benyttes i hverdagen og hvordan disse er med på skape hverdagen og rutine. Arbeidspendling, handel og tjenester, sosiale møteplasser, fritidsaktiviteter og bruken av bil henger sammen med transportadferd og påvirker også stedsidentitet. En hverdag som preges av lange avstander med bil vil for eksempel generere andre inntrykk enn en

[Skriv her]

[Skriv her]

hverdag til fots og med sykkel og/eller kollektivtransport. Menneskene som bor på disse stedene blir påvirket av endringene og stedsidentiteter formes og forandres som følge av dem. Ofte kan raske forandringer føre til at det oppstår ulike identiteter som enten knytter seg til fortiden eller fremtidige forestillinger om hva stedet skal representere. Disse ulike forestillingene kan så eksistere samtidig og dermed skape debatt og konflikter (Dale, 2013, s.112).

Sense of place handler som ordet tilsier, om hvordan stedet oppleves og oppfattes. Et steds karakter defineres like mye gjennom opplevelsen av stedet som dens fysiske manifestasjon. Den britiske geografen Noel Castree formulerer det slik: *"The thoughts and feelings that people have towards places are every bit as real and material as the places themselves"*. (2009, s.163). En mulig tolkning av dette sitatet kan være at uten en opplevelse av et sted, blir stedet uten innhold og mening og mister dermed sin relative eksistens. Denne tenkemåten har sitt utspring i en humanistisk tankegang som kom som en motreaksjon til den positivistiske strukturalismen til de tidligere ensidige fysiske og materielle stedsanalysene. *Sense of place* blir i forhold til opplevelsen av fortetning, nærmest et selvsagt viktig perspektiv. For å kunne si noe om hva et sted rommer er det interessant å studere stedsfunksjonene og hvordan de oppleves av den enkelte innbygger. Funksjonene kan studeres gjennom observasjon på en deskriptiv måte eller analyseres gjennom å studere hvordan de oppleves, tolkes og hvilke holdninger som knyttes til dem. Steders forskjellige materielle egenskaper vurderes ulikt avhengig av innbyggernes opplevelse; derfor er stedsopplevelsen viktig å ta med i analysen av sted. Det relevante spørsmålet i min sammenheng er hvordan *sense of place* forandrer seg gjennom fortetning, og på hvilken måte denne forandringen av oppfattelsen av stedet former den videre fysiske utviklingen av stedet. Eller sagt på en annen måte; samspillet mellom den fysiske utformingen og dens opplevde kvalitet. Fortetning innebærer ikke bare en fortetning av bygningsmassen men også en sosial fortetning som både skaper og krever nye og andre virkeligheter. Spørsmålet er i hvilken grad det er mulig å påvirke disse prosessene for at den nye virkeligheten blir til noe ønskelig for befolkningen og hva disse forandringene innebærer. For å forstå hva et sted er må en også ha en forståelse av oppfatningene menneskene har av stedets funksjoner og praksiser. Beboernes stedsoppfatninger er viktig å ta med i betraktningen når videre planer skal legges i utformingen av det fysiske rom fordi et sted i denne sammenhengen også består av mennesker og deres interaksjoner og handlinger. Sted kan utover dets materielle observerbare sfære også analyseres gjennom oppfatninger og handlinger. Forskningen i dag er særlig opptatt av identitet og steders ikke materielle

[Skriv her]

[Skriv her]

dimensjon, ikke minst fordi steders identitet og image har fått økende politisk og kommersiell betydning. Steders identitet sees som mangetydig og skiftende, i motsetning til stabil og autentisk og blir dermed til noe som skapes og stadig er i endring. Dersom en skal analysere et sted utover dets fysiske plassering i tid og rom blir opplevelsen av sted sentralt for å forstå dets innhold og mening (Dale, 2013, s.114). I boken "Migrasjon og stedsmyte" diskuteres innhold og betydning av sted. Forfatteren diskuterer begrepet stedsmyte i forbindelse med Robert Shields begrep "sosial romliggjøring". Stedsmyten skapes kollektivt gjennom aktørenes praksiser og handlinger; "*Rom er ikke, det produseres*" (Hidle, 2004, s.33). I forhold til min problemstilling er denne måten å se sted på interessant fordi det ser ut til å være mange til dels ulike forestillinger av hva Straume representerer.

Kompakt byutvikling og 10-minuttersbyen

Kystbyen kan tolkes som et eksempel for hvordan kjøpesenterbydeler kan være utgangspunktet for en videreutvikling mot små enhetlige 10-minuttersbyer i en større sammenknyttet region. Tankegangen om å skape flere mindre, men selvstendige bylignende tettsteder, blir drøftet i rapporten "*Bergensregionen 2030 planlegge eller løpe etter?*" utgitt av Bergen næringsråd (bergen-chamber.no). Beboere i disse kompakte områdene skal bo i mindre boenheter, bruke mindre ressurser og ha tilgang til det de trenger innenfor rimelig avstand til hjemstedet.

Større kjøpesentre utenfor de etablerte sentrumskjernene i byer som har en lignende struktur som bergensregionen er gjerne allerede godt utbygget og fungerer som naturlige utgangspunkt for en videre satsning. Planleggingen av Kystbyen har mange likheter til ideen om en 10-minuttersby der alle hverdagsfunksjoner skal være tilgjengelig innenfor gå eller sykkelavstand på 10 minutter. Samfunnsgeografen Håvard Haarstad sier i et intervju med magasinet Hubro at en gjennom å bo tettere med fokus på å utvikle noder i byregioner som har korte reiseavstander til hverdagsfunksjoner kan redusere energiforbruket betraktelig. (Haarstad, 2015, s.40). Haarstad mener at man må planlegge og tilrettelegge for at folk vil bo tettere med tilgang til jobb og hverdagsfunksjoner innenfor kort avstand og at dette på sikt vil lønne seg. Dersom man innenfor 10-minutters gang eller sykkelavstand kan nå de fleste hverdagslige basisfunksjoner vil man også i større grad bli uavhengig av bilen. Denne formen for struktur står på mange måter i kontrast med den etablerte eneboligkulturen der det verken eksisterer et tett nok befolkningsgrunnlag for å etablere disse funksjonene eller viljen til å fortette. Den

[Skriv her]

[Skriv her]

spredte strukturen henger nøye sammen med bruken av bil som muliggjør at pendling i hverdagen over relativt store avstander blir til en overkommelig hverdagspraksis. I artikkelen ”*The System of Automobility*” skriver den kjente sosiologen John Urry om bilavhengighet og hvordan denne henger sammen med strukturene den muliggjør. (Urry, 2004). Han diskuterer hvordan samfunnet har blitt helt avhengig av bilen og med tiden har bygget opp strukturene rundt bruken av bil og dermed er blitt uomtvistelig avhengig av den. Bilen fungerer som en katalysator mellom fossilt brensel og økt mobilitet som har ført til en struktur der folk må flytte seg over store avstander i hverdagen. Etter at bilen ble allemannseie i Norge på 70-tallet har områdene rundt byer blitt mer spredt og det har blitt mer vanlig å bosette seg utenfor der man ellers jobber og lever livet sitt. Sotra er et godt eksempel på en slik trend med sine mange tilflyttere som valgte å bygge eneboliger med relativt lange avstander til arbeid og andre hverdagsfunksjoner. En slik struktur forutsetter gjerne bruk av bil og fører til at innbyggerne er tvunget til å ha et høyt energiforbruk. John Urry diskuterer denne problematikken i artikkelen ”*The Problem of Energy*”. Her beskriver han hvordan mennesker for første gang i historien truer sin egen eksistens gjennom energiforbruket sitt. Etter introduksjonen av fossilt brensel har det oppstått en sti- og systemavhengighet som knytter seg til et stadig økende energiforbruk. (Urry, 2014). Dynamikken mellom energiforbruk og den strukturelle utformingen av byene er fundamentalt forankret både i kulturidentiteten og i den fysiske utformingen av det menneskeskapede landskapet. 10-minuttersbyen sees i denne sammenhengen som et strukturelt grep for å redusere energiforbruket uten å nødvendigvis måtte redusere levekvaliteten til dens innbyggere. I forhold til målene om å redusere energiforbruket er et prosjekt som kystbyen en forlokkende tanke. Bilbaserte kjøpesenter i utkanten av byene som trekker folk vekk fra bykjernene og som svekker virksomheten i de eksisterende sentrene vekker ikke assosiasjoner til miljøvennlig byplanlegging. 10-minuttersbyen er derimot en løsning som er forenelig med en miljøvennlig byutvikling der den gjennom sin tette struktur gir plass til mange flere mennesker og dermed legger mindre beslag på areal og samtidig senker energiforbruket per innbygger. Slik sett er urbaniseringen av Straume ikke bare en mulighet men en forutsetning for videre bærekraftig vekst i regionen og et funksjonelt virkemiddel for å gjøre regionen mer miljøvennlig. Et viktig poeng i fortetningsdebatten som etter hvert også blir diskutert i den allmenne mediehverdagen er at klimavennlig byutvikling ofte henger sammen med attraktive bomiljø. Dersom planleggingen er god kan en både skape attraktive og miljøvennlige bosteder. Kort vei til basisfunksjoner i hverdagen og godt utarbeidede tilbud i nærområdet er goder og ettertraktede bostedskvaliteter. I en kronikk i Bergens Tidene skriver samfunnsgeografene H. Haarstad og

[Skriv her]

[Skriv her]

T. Wanvik at fortetting og 10-minuttersbyen som konsept ikke bare handler om høyhus i sentrum men må forstås som en strategi og et virkemiddel for å oppnå de strukturelle endringene som skal til for at befolkningen endrer vaner i en mer klimavennlig retning. (Wanvik, Haarstad, 2015). En må med andre ord tilrettelegge og gjøre det attraktivt å velge kompakte og klimavennlige boformer. Videre poengterer forfatterne at sammenhengen mellom innbyggertetthet og energiforbruk etter hvert er forholdsvis godt dokumentert men at byer med høy tetthet paradoksalt nok ofte assosieres med høy forurensning. Dette er et eksempel på hvordan holdninger i befolkningen rundt temaet urbanisering og fortetting kan bli negativt påvirket gjennom feilantagelser og misforståelser. Ifølge Petter Næss i boken ”Kompakt byutvikling” tyder en lang rekke studier på at tettere bystrukturer fører til lavere transportbehov og dermed også mindre energiforbruk. I tillegg gir tettere boformer lavere energiforbruk i seg selv gjennom mindre forbruk av byggematerialer og lavere driftsforbruk (Næss, 2015, s.140). Det er kanskje innlysende men allikevel viktig å understreke at korte avstander til hverdagslige funksjoner har en stor innflytelse for reisebehovet. Fortetting kan med andre ord være en effektiv strategi for å bidra til å etablere en struktur som fører til lavere energiforbruk.

Med en utpreget mobilitetskultur gjennom flere tiår med spredt eneboligbebyggelse og en kulturhistorie som er heller rural enn urban er Sotraområdet kanskje særlig utsatt for å ha en negativ holdning til en slik urbaniseringsprosess. En av grunnene til at fortettingen vekker misnøye og motstand blant noen, er at planene utfordrer den eksisterende landlige identiteten i området. For noen oppleves urbaniseringen som en truende forstyrrelse av eneboligidyllen. Å få bedre tilbud av hverdagslige funksjoner i nærområdet vil for de fleste oppleves som positivt. For dem som ønsker å bo landlig og allerede reiser utenfor regionen med bil hver dag er dette gjerne ikke like viktig og oppleves heller som tap enn gevinst.

Både med hensyn til dagens klimautfordringer og bomiljøkvaliteter generelt, vil det være hensiktsmessig for byutviklingen å etablere strukturer der lange reiseavstander unngås. Målet er å etablere en struktur der behovet for den enkelte innbygger blir dekket innenfor kortest mulig radius slik at transportbehovet blir mindre. Ideen om og en polysentrisk utvikling der innbyggerne får dekket sine behov i nærmiljøet, er avhengig av en etterspørsel etter å bo i slike konstellasjoner. Så lenge det finnes alternative boformer å velge mellom, må denne kompakte boformen gi tilstrekkelig med fordeler som veier opp for ulempene for at man skal velge dem. Boformen bør virke mer eller minst like attraktiv som strukturen der boenhetene er større, mer spredt og hvor den enkelte har mer plass rundt seg. Gjennom å finne ut hva som får disse områdene til å bli populære bosteder, kan en også kanskje planlegge bosteder der

[Skriv her]

[Skriv her]

innbyggerne omfavner en mer lokal levestil. Selv om fortetning i seg selv medfører en del fordeler med hensyn til transportproblematikk knyttet til grunnleggende behov slik som for eksempel butikk, jobb, barnehage og helsetilbud, er det dermed ikke gitt at beboerne for eksempel reiser langt for å få dekket sine kulturbehov eller har arbeidsplassen sin i nabokommunen. Fortetningsprosesser gjennom reguleringsplaner i seg selv er kanskje ikke nok for å stoppe kulturlekkasjen til Bergen sentrum. For å få til den ønskede fortetningen, er planleggingen og inkorporeringen av etterspurte bostedskvaliteter som går utover de rent praktiske viktig å ta med i betraktningen. Denne problematikken blir også nevnt i areal og transportplanen til fylkeskommunen:

Men fortetting er òg ein utfordrande strategi - om ein ikkje satsar på god kvalitet når ein fortettar kan ein risikere å skape for kompakte byar utan plass til leik og opphald, samt nedbygging av verdfulle natur- område. Ved bruk av fortetting som strategi er det avgjerande at kvalitetar i området vert teke vare på og utvikla. Grøne lunger, ein tettstad sitt særpreg, minneverdige bygningsmiljø eller landskapstrekk, barn sine leikestader, trafikktrygge gangveggar og snarveggar er døme på slike kvalitetar som er viktig å sikre.

Gjennom å finne ut hva som trekker folk til områder og hva som fører til utflytting, kan en jobbe mer målrettet i planleggingen mot etablering av nye sentrumsområder. På sikt kan dynamikken mellom aktive tiltak for å gi innbyggerne det de trenger i nærområdet og fortetting rundt disse tilbudene føre til at områdene blir selvforsynte i den grad at transportbehovene mellom regioner og bydeler minker og folk generelt ønsker å bo tettere fordi dette medfører flere fordeler enn ulemper.

Kapittel 4: Metode

I denne delen skal jeg redegjøre for de metodiske valgene jeg har tatt for å svare på problemstillingen min. Jeg skal i første omgang fortelle litt om tilnærmingen jeg valgte og begrunne mine valg. Deretter skal jeg oppsummere og reflektere over prosessen jeg har vært gjennom for å undersøke temaet mitt.

[Skriv her]

[Skriv her]

Tema og valg av metode

Temaet mitt handler i stor grad om oppfattelse og opplevelse av sted og samspillet mellom det fysiske og det opplevde. Bakgrunnsinformasjon, teori og observasjoner har jeg gjort gjennom litteratursøk og generelle tematiske undersøkelser. Jeg fikk mange gode ideer til hvilke problemstillinger og tema rundt fortetting på Straume jeg kunne utforske ved å lese lignende studier som var gjort i området, planer, diskusjoner og skrivelser på internett. I tillegg til dette produserte jeg mine egne primærdata ved å gjennomføre intervju med beboere fordi jeg ville diskutere temaet urbanisering med fokus på beboerperspektivet. Altså en typisk kvalitativ og humanistisk tilnærming som har fokuset på mennesket og den individuelle opplevelsen av verden. ”Kvalitative studier genererer kunnskap om hvordan verden er erfart og tillagt mening av menneskene som befolker den”. (Stokke, 2017, s.64). Fremgangsmåten for å få et innblikk i dette har derfor vært individuelle samtaler med beboere om deres bruk og forhold til Straume med påfølgende analyser av disse samtalene.

Jeg har brukt en typisk kvalitativ tilnærming, da temaet og problemstillingen min grunnleggende sett er subjektiv og preget av individuelle oppfatninger.

Denne måten å studere steder på har en sterk tradisjon innenfor geografien og er spesielt aktuell i studiet av sted. (Aitken, 2009, s.263).

Utover dette har jeg prøvd å sette meg inn i diskursen på temaet fortetning og utviklingen av kystbyen. Gjennom denne prosessen oppdaget jeg interessante tema jeg kunne ta opp med respondentene under intervjuene.

Den første kontakten

I første omgang hadde jeg et møte med to representanter fra kommunen der jeg opplyste om mine planer om å bruke Straume og kystbyen som mitt studieområde. Representantene orienterte meg om Straume, visjonen og planene forbundet med kystbyen. Jeg diskuterte min daværende prosjektskisse og fikk råd og innspill til hvordan jeg kunne gå frem og hva som kunne være gode utgangspunkt for å gjennomføre studien. Jeg bestemte meg deretter for å intervju beboere og ellers gjøre undersøkelser på internett gjennom å lese gjennom

[Skriv her]

[Skriv her]

kommuneplaner, artikler, masteroppgaver, avisoppslag og ellers alt jeg kunne komme over av informasjon rundt kystbyprosjektet.

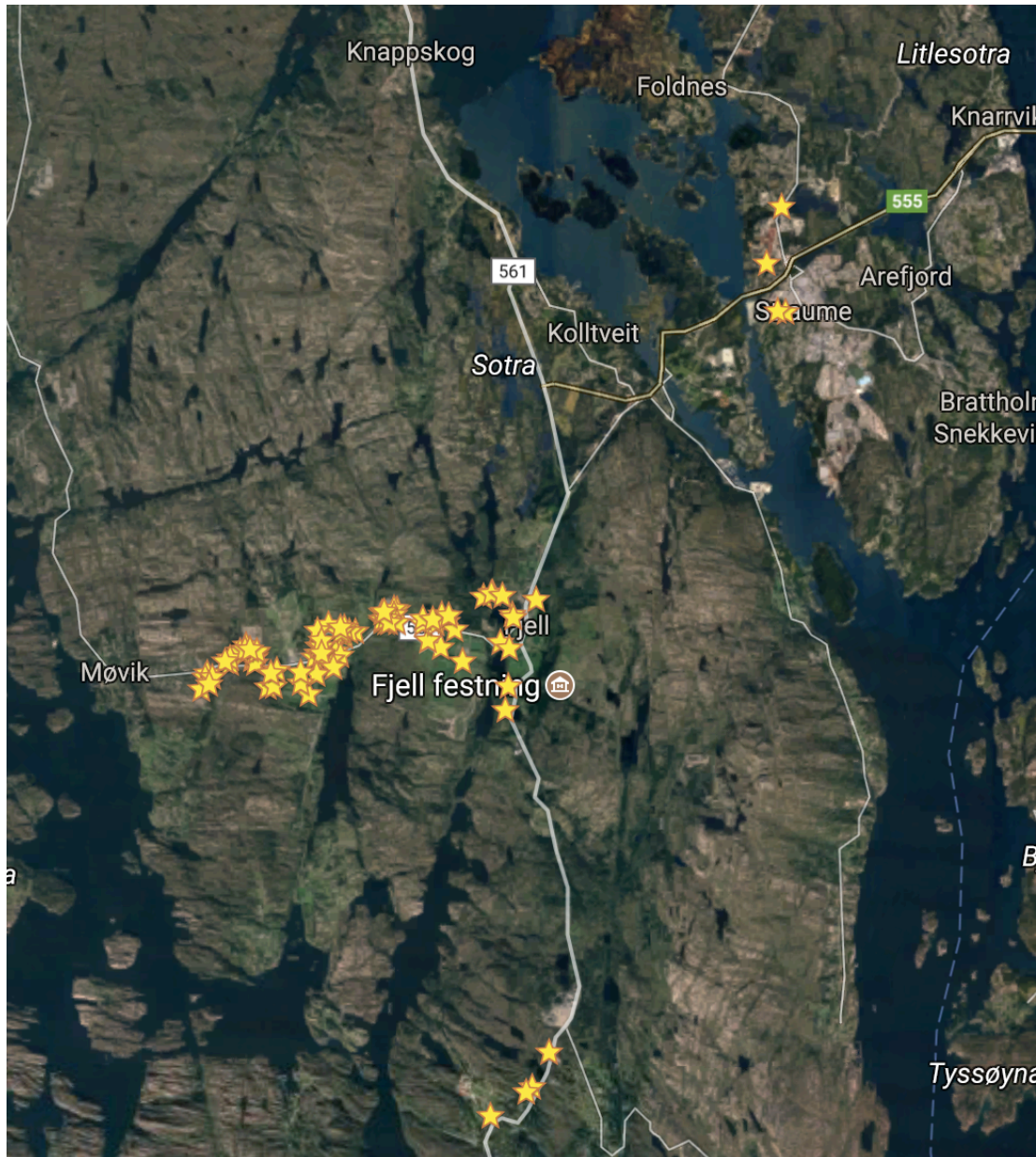
Område

Jeg valgte ut boligområder som representerte eneboliger i nærheten av ny blokkbebyggelse på Straume og nyoppsatte boligkompleks som var planlagt som en del kystbyen. Videre tok jeg kontakt med beboere i både boligkompleks og eneboliger som lå et godt stykke utenfor Straume. For å velge ut husstander brukte jeg satellittkart på google maps. Jeg delte søket mitt i fire kategorier:

1. Boligkompleks på Straume.
2. Eneboliger på Straume (i nærheten av nye boligkompleks).
3. Eneboliger lenger ute på Sotra.
4. Boligkompleks lenger ute på Sotra.

[Skriv her]

[Skriv her]

Bilde 6. Bildet viser området jeg sendte ut meldinger med forespørsel om intervju. Stjernene er adresser jeg sendte meldinger til. (Jeg vil påpeke at stjernene på Straume inkluderer boligkompleks med mange boenheter/respondenter). Kilde: googlemaps.no

Formålet med dette var å identifisere forskjeller dem i mellom fordi jeg vil sammenligne de ulike perspektivene for å se om det er noen fellestrekk hos de forskjellige gruppene og på hvilken måte de ulike beboergruppene så på utviklingen av Straume. I tillegg ville jeg unngå å få et ensidig perspektiv fra en gruppe beboere. Jeg valgte å gruppere respondentene i henholdsvis eneboliger og boligkompleks fordi jeg ville se om det var forskjeller i opplevelsen av fortetning og urbanisering dem imellom.

[Skriv her]

[Skriv her]

Å finne respondenter

For å komme i kontakt med informanter sendte jeg ut SMS-meldinger til tilfeldige beboere i utvalgte boligområder. Jeg valgte å intervjuer forskjellige kategorier av beboere fordi jeg ville undersøke om oppfatninger av stedsutviklingen på Straume er annerledes mellom disse forskjellige gruppene. I tillegg ville jeg ha et mer nyansert og helhetlig bilde av beboerne i regionen og ikke bare den delen av befolkningen som bor i området som skal bli den nye kystbyen. De som svarte på meldingene ble fulgt opp og intervjuet per telefon. Jeg valgte denne strategien fordi jeg på denne måten kunne nå et relativt stort antall potensielle respondenter på kort tid og fordi jeg mener at man på denne måten senker terskelen for å stille til intervju. Jeg kunne altså på denne måten både intervjuer flere og samtidig nå dem som ellers ikke ville ha stilt opp for et intervju, noe som jeg ser på som et viktig moment for å øke bredden i studien. Dersom man kun kommer i kontakt med dem som er mest engasjert i temaet kystbyen vil det være en fare for at en egentlig ikke får tak i de generelle holdningene til folk. Prosessene som foregår i forbindelse med kystbyprosjektet angår de fleste som bor i regionen og derfor er alle beboere aktuelle respondenter som kan frembringe relevant informasjon. Fra mitt ståsted er det er gjerne nettopp dem som ikke engasjerer seg i diskusjoner rundt stedsutviklingen jeg ønsker å fange opp, derfor var denne formen for kontaktinnledning og gjennomføring av intervju passende til min problemstilling.

Intervjuene

I løpet av høsten 2016 utførte jeg 26 semistrukturerte intervju med en seleksjon av beboere som bodde på Straume og et stykke lenger ute på Sotra. Intervjuene utartet seg som tematiske samtaler rundt bruk og oppfattelse av kystbyen.

Jeg valgte å føre semi- og til dels ustrukturerte intervju fordi jeg underveis oppdaget at det var lettere å få belyst temaet mitt dersom jeg hadde muligheten til å føre tematiske samtaler og ikke måtte forholde meg til formaliserte spørsmål. Semistrukturerte intervju er samtaler med et sett forhåndsdefinerte tematiske spørsmål som har et bredt anvendelsesområde innenfor kvalitative undersøkelser innenfor geografifaget. (Clifford, 2010, s.104). Metoden gir mulighet til å tilpasse og utforske tema på en åpen måte og passer slik sett godt til å utforske temaet stedsidentitet. Intervjuformen går inn under den humanistiske tilnæringsmåten som

[Skriv her]

[Skriv her]

setter fokuset på menneskets opplevelse og forståelse av verden som også innbefatter sense of place-perspektivet. (Aitken, 2009, s.263). Robyn Longhurst skriver følgende om semi-strukturerte intervju i boken *Key methods in Geography*: ”*Although the interviewer prepares a list of of predetermined questions, semi-structured interviews unfold in a conversational manner offering participants the chance to explore issues they feel are important*”. (Clifford, 2010, s.103).

Respondentene hadde forskjellige bakgrunner og livshistorier og jeg følte at det var mer produktivt å følge opp interessante tråder som var relevante for temaet mitt underveis i samtalen.

Temaet stedsidentitet og utvikling er noe alle har et forhold til men det er ikke alltid like lett å formidle hva som er interessant og relevant for problemstillingen ovenfor respondenten. Jeg følte at mine spørsmål ofte måtte følges opp og at det var naturlig å delta i samtalen underveis gjennom oppfølgingsspørsmål når jeg mente at det kom opp interessant informasjon jeg ville vite mer om. Mange ganger måtte jeg beskrive og utbrodere hva jeg var ute etter for å få relevante svar. Eksempelvis kunne respondenter tro at de visste for lite om temaet stedsutvikling for å kunne bidra til studiet. I slike tilfeller kunne jeg poengtere at det var interessant nettopp på grunn av deres utenfra-perspektiv. Denne måten å jobbe på gav meg mulighet til å belyse ulike tema på en individuell måte for hver respondent slik at jeg kunne få brukbare data fra hver samtale. Svarene jeg fikk i min gjennomgang av de tematiske spørsmålene kunne variere, men likevel være interessante og relevant for min problemstilling. Clifford, French og Valentine understreker viktigheten av å være velinformert på temaene man intervjuer. (Clifford, 2010, s.106). Jeg oppdaget selv viktigheten av dette underveis i samtale om de forskjellige temaene. På denne måten kom jeg over mye nyttig informasjon som ellers ikke ville ha kommet frem. Siden jeg hadde et relativt bredt spekter av respondenter med til dels svært ulik bakgrunn, var svarene jeg fikk tilsvarende ulike og det kom på denne måten ofte frem tema som jeg også kunne følge opp i andre intervju på senere tidspunkt. På denne måten ble en del av intervjuenes formål å undersøke hva respondentene var opptatt av og hadde å si angående temaet. Denne måten å intervju på gav meg mulighet til å utforske temaet stedsidentitet og mine problemstillinger på en fleksibel måte. Utfordringen lå ofte i å lede samtalen i retning av problemstillingene mine og holde fokus på dem.

Typisk varighet for intervjuene var mellom 20-40 minutt med noen unntak hvor samtale strakk seg opp mot rundt en time. Etter en rask gjennomgang av formaliteter som

[Skriv her]

[Skriv her]

opplysninger om personvernloven og en rask beskrivelse av hva jeg befattet meg med gikk jeg i gang med å spørre angående følgende tema:

- Hvorfor de valgte å bosette seg akkurat der de gjorde.
- Positive og negative bostedskvaliteter.
- Praktisk bruk av Straume (for eksempel handel, sosiale aktiviteter).
- Barn og oppvekstvilkår (for dem med barn).
- I hvilken grad Straume fungerer som erstatning for Bergen.
- Identitet og tilhørighetsfølelse for bostedet og regionen.
- Hvilke visjoner de har for fremtiden av regionen.
- Bostedspreferanser og på hvilken måte Sotra skiller seg fra Bergen

Transkribering og analyse

Jeg brukte et opptaksprogram på telefonen for å ta opp samtalene med respondentene. Disse opptakene ble transkribert i sin helhet av meg selv underveis og i etterkant av intervjuene. Jeg fant ut at det var bedre og lettere å jobbe med materialet dersom jeg hadde hele intervjuet tilgjengelig som et sammenhengende tekstdokument. På denne måten kunne jeg gjennomarbeide materialet i flere omganger og hadde mulighet til å følge opp ideer og tema som kunne være relevante for problemstillingen min. Ofte kunne jeg gå tilbake i de transkriberte tekstene og finne sitat og kommentarer som jeg ville bruke i analysen som jeg ved første gjennomgang ikke hadde tenkt å bruke.

Utfordringer og metodekritikk

Utforskende semistrukturerte intervju er en utbredt og anerkjent metode innenfor den humanistiske geografitradisjonen og passer godt for å utforske identitet og opplevelse. (Clifford, 2010, s.112). Fremgangsmåten ga meg muligheten til å utforske respondentenes oppfatninger rundt temaet mitt på en fin måte. Metodens styrke er dessverre også dens svakhet med hensyn til objektivitet. Med økende grad av deltagelse og ledelse i diskusjonen står en også i fare for å farge resultatene etter sine egne forestillinger. Dette er en utfordring med hensyn til reliabilitet da en vil kunne få ulike resultat med tilsynelatende samme utgangspunkt. Man er alltid farget av sine egne holdninger og forståelse. Følgelig vil

[Skriv her]

[Skriv her]

situasjonen være et individuelt resultat av interaksjonen mellom en selv og personen man intervjuer.

En måte å prøve holde seg objektiv på er kritisk refleksivitet, som i korte trekk går ut på å være klar over at en har denne innvirkningen på situasjonen og ikke er en nøytral part. (Hay, 2010, s.35). I denne sammenhengen kunne en ha utvidet studiet gjennom å for eksempel diskutere funnene med dem som har vært involvert i prosessen. For eksempel kunne jeg ha presentert mine tolkninger for respondentene og diskutert riktigheten av dem. (Aitken, 2009, s.268). Dersom jeg skulle ha utvidet denne oppgaven ville jeg imidlertid først utvidet studiet med flere kategorier av respondenter.

Kapittel 5: Beboernes forhold til Kystbyen

I dette kapittelet presenterer jeg sitater og analyser av uttalelser fra respondenter. Jeg vil i denne delen fokusere på hvordan beboerne oppfatter og forholder seg til kystbyprosjektet med vekt på endringer som har funnet sted. Meningen er å vise hvordan beboerne bruker og forholder seg til de fysiske endringene som har funnet sted på Straume.

Straume er og har, særlig etter etableringen av Sartor senter, fungert som et sentralt handelsted for regionen. Etter stadige utvidelser har tilbud og antall aktører bare blitt større/flere og mer omfattende. Kjøpesenteret slik det fremstår i dag er blitt svært altomfattende, og har nærmest vokst ut av begrepsrammen i omfang og innhold. Senterets innhold er etter hvert mer lik et sentrum i en liten bykjerne enn et rent handlesenter. Innholdet strekker seg fra uteplasser og handlegater til både kino, vitenskapssenteret Vil-Vite, flere restauranter og kafeer. Tilbudet er stadig under utvikling og ved et av mine besøk på senteret oppdaget jeg både et midlertidig galleri og at det skulle åpne en restaurant med bowling. Disse type tilbud er med på å danne et grunnlag for å skape en stedsfølelse av å oppholde seg i et byrom. For å få etablert seg som bysentrum for regionen er viktig å satse kvaliteter som folk vil ha for å kapre strømmen av mennesker som ellers ville ha brukt bilen til å reise over broen til Bergen. Det er innlysende at man vil benytte seg av lokale tilbud dersom kvaliteten er god nok, man sparer både tid, penger og miljø. Jeg har i mine intervju snakket med innbyggerne om hvordan deres forhold og bruksmønster til Straume er og eventuelt har vært tidligere. Beboernes holdninger kan gi verdifull innsikt i hvordan de ulike utvidelsene virker og oppleves.

[Skriv her]

[Skriv her]

Bruken av Straume

Utbyggingen av senteret og satsningen på å skape noe mer enn bare et kjøpesenter har medført nye muligheter for dem som bruker området. Det er gjerne ikke lenger bare handel av varer som er på agendaen til de besøkende. Det finnes etter hvert både underholdning og fritidstilbud og området tjener dermed også som en sosial arena. Beboerne forteller gjerne at de bruker det stadig voksende tilbudet av funksjoner på Straume. Tilbud og funksjoner som tradisjonelt heller assosieres med by enn utkant. Den endrede bruken av Straume har medført at beboerne har et annet forhold til området enn tidligere. De fleste jeg var i kontakt med var i all hovedsak positiv til utviklingen fordi den hadde medført flere muligheter for dem i nærområdet.

”Jeg merker jo at Bergen blir mer og mer tippet ut altså. Det er bare hvis det er noe helt spesielt at du gidder å dra til byen fordi du har et greit utvalg på det meste på Straume”.

Kommentaren kommer fra en dame i 60årene som egentlig bodde i enebolig litt utenfor, men som hadde kjøpt en leilighet på Straume for å få det mer praktisk. I mine intervju fikk jeg ofte inntrykk at dette var en typisk innstilling og understreker at handelen sørger for en jevn strøm av besøkende til Straume som også gir et godt grunnlag for å videreutvikle området med flere funksjoner, også ikke handelsrelaterte. De fleste jeg snakket med som hadde fulgt utviklingen en stund hadde etter hvert tatt i bruk senteret og området til flere funksjoner etter hvert som tilbudet hadde blitt utvidet.

Alle jeg snakket med gjennom mine intervju hadde et forhold til Sartor senter og Straume som område. En del omtalte Sartor senter og Straume om hverandre og det var også en respondent som fortalte at de i dagligtalen omtalte Straume som Sartor.

Det virker som om det er lite tvil om at Straume etter hvert har etablert seg som det naturlige senter i regionen med Sartor senter som den definitive senterkjernen. Rundt spørsmålet hvilket forhold de hadde til Straume var handel noe alle fremhevet i større eller mindre grad. Dem som bodde nært Straume brukte senteret nærmest eksklusiv mens dem som bodde et stykke i fra Straume gjerne brukte de lokale tilbud i hverdagen og supplerte med tilbudet på

[Skriv her]

[Skriv her]

Straume eller i Bergen. Flere gav uttrykk for at valget om å bruke Straume i stor grad hadde sammenheng med at det var praktisk. En respondent sa det slik:

”Vi ligger jo tett med Bergen, det er jo ikke langt fra Straume til byen. Et kvarter med bil. Så jeg forstår jo det at det er en del som drar til Bergen for å handle, men jeg har kuttet det mer og mer ut for jeg ser ikke behovet”.

Eksemplene viser ikke bare at funksjonene blir satt pris på og blir brukt men også at beboerne bruker det lokale senteret istedenfor å reise til Bergen. Selv om mange gav uttrykk for at de foretrakk Bergen sentrum i visse tilfeller, ble Straume allikevel valgt fordi tilbudet var blitt så bra at det i mange tilfeller var mer enn godt nok. Dette viser at avstander påvirker valget og at folk er villig til å inngå visse kompromisser mellom kvaliteten til tilbud og reisetid. Dette er viktig fordi det viser at det er mulig å etablere en funksjonell bykjerne selv om det ligger en konkurrerende by like ved som har et bedre tilbud. Det er med andre ord vits i å lage Kystby på Straume selv om beboerne har kort vei til Bergen sentrum.

I spørsmålet hvorvidt de så på urbaniseringen som positiv var det i all hovedsak de nye funksjonene som hadde oppstått som ble fremhevet. Fortetningen gjennom boligkomplekser som Ankerhagen eller utformingen av Sartor senter både i forhold til størrelse og utforming var det delte meninger om, men de fleste var glad for å ha fått flere muligheter på øyen. En respondent sa at datteren gjerne reiste til handlesenteret Lagunen i Fana bydel i Bergen for å handle, men at hun nå hadde sluttet med det fordi det ikke var nødvendig lenger. Tilbudet på Straume var rett og slett blitt så bra at hun hadde sluttet å reise over broen for å handle.

Det var mange av dem jeg snakket med som opplevde det som svært praktisk å ha alt på et sted. Det ble stadig flere funksjoner som kunne dekkes inn på Straume som de ellers måtte ha reist til Bergen for, og dette ble fremhevet som svært positivt. Spesielt dem som bodde på eller i umiddelbar nærhet til Straume poengterte fordelene med å ha alt tilgjengelig med kort avstand og dette også var en vesentlig årsak til valg av bosted. En dame som hadde bodd en periode i Ankerhagen sa at hun hovedsakelig valgte å bruke Straume fordi det var mer praktisk enn å reise til Bergen, ikke fordi hun foretrakk stedet som sådan. Hun hadde en tenåringsdatter og sa at det var greit å slippe maset om å dra til Bergen for å gå på kino eller handle for eksempel. Hun mente at tilbudet på Straume etter hvert var blitt såpass komplett at det var blitt et reelt alternativ til Bergen sentrum for hennes vedkommende. En annen beboer i Ankerhagen som hadde flyttet fra eneboligen sin på Sotra var svært fornøyd med valget fordi

[Skriv her]

[Skriv her]

han mente det var veldig praktisk å bo der. Han uttalte at det blant annet er et veldig bra sted å bli gammel:

”Den dagen jeg ikke klarer meg i denne leiligheten da er du rimelig sjuk!”

Han kunne ikke tenke seg å bo noe annet sted, hverken Damsgård, Laksevåg, Fløyen eller Sandviken fristet. Han mente at alle fasilitetene var så mye nærmere på Straume:

”Clas Ohlson, vinmonopolet, you name it. Klesbutikker, frisør, lege, tannlege, alt er jo innafør to-tre minutter å gå. Er helt uavhengig av bil.”

Også tilkomsten til Bergen mente han var meget bra, noe jeg også fikk bekreftet av andre respondenter. Det er både hyppige og velorganiserte avganger med buss, og turen utenom rushtiden tar ikke mer enn 20 min.

En yngre mann forklarte valget sitt om å kjøpe leilighet i Ankerhagen på denne måten:

”Jeg så på et par eneboliger uti strøket, men det var litt for langt ute og litt for kjedelig. Ja jeg ville bo mest mulig sentralt her ute. Hvis du skal til byen en fredag så kan du ta buss tilbake”.

Han hadde bodd i Bergen og ville bo på Sotra men uten å helt miste følelsen av bylivet. Han mente at han fikk litt av byfølelsen på Straume uten å miste tilknytningen til Bergen.

En annen som bodde med familien sin i enebolig et stykke utenfor Straume trakk frem at det var svært praktisk i forhold til samarbeidspartnerne hun hadde i jobben sin. Alt var samlet på et sted og det var kort vei til kommunehuset og de etater som er der. Hun pleide å handle på Straume og hennes 15år gamle sønn pleide å reise til Straume for å gå på kino og spise pizza fremfor å reise til Bergen. Hun mente at Straume for hans aldersgruppe var en fullgod erstatning til Bergen og var glad for at sønnen slapp å måtte reise til Bergen for å ha et godt tilbud. Også for de voksne mente hun at tilbudet etterhvert var blitt så bra at de godt kunne klare seg med det, men at de innimellom reiste til Bergen dersom de for eksempel skulle ut og spise. Mange av dem som hadde valgt å flytte til Straume i senere tid var svært bevisste på valget om å bo sentralt på Straume på grunn av nærheten til alle tilbudene. For mange var det lite aktuelt å bo lenger ute på Sotra eller i Bergen. Ofte ble kombinasjonen mellom tilgangen

[Skriv her]

[Skriv her]

til det landlige, kort avstand til Bergen og den praktiske hverdagen fremhevet som avgjørende årsak til valget om å bo sentralt på Straume.

Holdninger til kystbyen

Noen av beboerne gav uttrykk for at Straume kun er et kjøpesenter uten noe særlig merinnhold enn å være et handelssted. Dette står i kontrast til det planlagte målet om å løsrive seg fra kjøpesenterstatus og bli en liten kystby. Straume som næringspark og handlesenter ser fra dette perspektivet ut til å fremstå som en fastgrodd kategori som det ikke er så lett å løsrive seg fra. Kommunen og utbyggerne formidler med relativt konkrete planer at Straume skal få kvaliteter som assosieres med byrom. I mine intervju med beboerne fikk jeg noen ganger inntrykk av at bruk og kategorisering av Straume ikke alltid hang sammen eller stemte overens med hverandre. I spørsmålet om hvorvidt beboerne så for seg at Straume vil kunne fungere som en erstatning for Bergen sentrum kunne svaret være nei, selv om vedkomne gjerne allerede brukte mange av de nye funksjonene som hadde vokst frem gjennom utviklingen av kystbyprosjektet. Eksempler på populære tilbud som hadde vokst frem som følge av utbyggingen er for eksempel kafeer restauranter kinoen og vil vite. Disse ble ofte fremhevet som positive nye innslag selv om innstillingen til å realisere visjonen kystbyprosjektet slik det er planlagt kunne være negativ. Utsagn som: *”Hva skal vi med by her ute når Bergen er en kvarters kjøretur herfra?”* vitner om en grunnleggende negativ innstilling til utviklingen. En respondent gikk så langt som å betegne kystbyprosjektet som utopisk stormannsgalskap av noen få næringsinteresser. Det var flere som var skeptisk til at kystbyplanene var realiserbare og mente at visjonen kunne virke utopisk. Den større politiske omstillingsagendaen om å skape en mer klimavennlig 10-minuttersby så ikke ut til å være oppfattet som drivkraft bak prosessene. I spørsmål rundt de videre planene kunne det til tider virke som om beboerne opplevde prosessen som et prosjekt til kommunen og utbyggere i motsetning til å være et felles utviklingsprosjekt. Det er mulig at dette skyldes at beboerne ikke er veldig integrert i planprosessene og dermed egentlig ikke hadde innsikt i prosjektets overordnede målsetninger. Det kunne til tider virke som utviklingsprosessene ble tolket som rene næringsinteresser og ikke utviklingsplaner fra kommunen sin side. Forestillingen av Straume som kjøpesenter og sted for handel ser ut til å være sterkt forankret hos noen og utvidelsesplaner blir dermed lett forstått som rene næringsinteresser. Sett fra beboerne sin side kan da utviklingsprosjektet virke som en utvidelse av kjøpesenteret og blir dermed kanskje

[Skriv her]

[Skriv her]

ikke helt oppfattet som et ledd i en større helhetlig prosess som skal danne grunnlaget for en komplett liten bykjerne for området. I praksis var de fleste allikevel hovedsakelig positive til utviklingen og fremhevet de mange positive sidene urbaniseringen hadde medført:

”Etter at jeg flyttet til Sotra har jeg ikke villet flytte tilbake til Bergen egentlig. Har funnet ut at det er på Sotra det er best for min sønn og meg å bo, bra å vokse opp og veldig sentralt”.

Spørsmål: *Har utviklingen som har skjedd ift. fortetning og urbanisering gjort området mer attraktivt for deg?*

Svar: *”Ja helt klart, det er mye pga. derfor også”.*

Spørsmål: *Selv om du har barn?*

Svar: *”Ja mye enklere for sønnen min også, mye tryggere å sende ham ut. Merker som sagt at jeg ikke har noen betenkeligheter med å sende ham ut, det hadde jeg ikke gjort på samme måte i sentrum. Her kjenner alle alle og det er trygt og godt, og samtidig har jeg alt det andre i tillegg ja”.*

Utdraget kommer fra en respondent som hadde boerfaring fra flere steder i Bergen og omeng som hadde valgt Straume som bosted fordi hun ville ha landlige kvaliteter men samtidig ha alt tilgjengelig og ligge sentralt til.

Kategorisering og innhold av det nye Straume

I mine intervju kunne jeg gjerne få inntrykk av at Straume ble oppfattet som handelssted med Sartor kjøpesenter som hovedsakelig innhold. Det kunne virke som om Straume ikke ble oppfattet som vordende kystby og at beboerne ikke alltid hadde innsikt i de overordnede målene til utbyggingen av området i sin helhet. Dette kan forstås som et uttrykk for at nye identiteter vokser frem og kategorier som land og by, stril og bergenser utfordres til fordel for nye varianter som ikke er passer inn i de eksisterende rammene av kategorier. Beboerne opplever at det er Sartor kjøpesenter som blir utvidet og ikke at Straume skal bli by. Dette til tross for at beboerne gjerne gir uttrykk for å bruke Straume på samme vis som de ville ha brukt Bergen sentrum. Det kan kanskje sies at opplevelse og den faktiske utviklingen ikke alltid er i takt med hverandre. Gjennom mine intervju oppdaget jeg denne dobbeltheten ved flere anledninger. Spesielt blant dem som var skeptiske kom det ofte frem at urbaniseringen

[Skriv her]

[Skriv her]

hadde medført positive endringer men at det var en misnøye med hensyn til utformingen og gjennomføringen. I mange tilfeller fikk jeg inntrykk av at det var manglende innsikt og tro i planene sammen med manglende vilje til kompromisser i møtet mellom spredt bebyggelse og større boligkompleks som skape misnøye. I et intervju med en dame som hadde bodd i enebolig på Straume i lengre tid kom det frem at hun var veldig glad for alle tilbudene som var kommet til, blant aktiviteter for barnebarna og gode bussforbindelser. Hun brukte både kino restauranter og underholdningstilbud og kunne til og med tenke seg å flytte i en leilighet på Straume på sikt, men var samtidig svært skeptisk til utbyggingen som fant sted. Hun mente at utbyggingen ikke var pen og at satsingen på å utvikle bykvaliteter var unødvendig fordi Bergen by var så tett på.

Et par i 60 årene som opprinnelig kom fra øyen hadde kjøpt seg leilighet i et nytt boligkompleks på Straume fordi de ville ha gåavstand til alt. Hun sa at:

”Vi er begge to litt opptatt av å ta vare på kulturen og at ikke alt blir urbanisert. Men etter hvert som man blir eldre er det greit at ting blir litt mer lettvent.”

I tillegg hadde de valgt å kjøpe leilighet i et kompleks som lå litt for seg selv fordi de ikke ville *”bo midt oppi alt”*. Paret var altså opptatt av å bevare en kultur og livstil som hun selv mente ikke passet i alderdommen fordi den ikke var praktisk nok. Kulturen i denne sammenhengen var den rurale strilekulturen fra området mens urbaniseringen for henne representerte det motsatte; altså en fortregning av strilekulturen. Kystbyprosjektet har som ambisjon å kombinere strilekultur og urbanisering for å skape en særegen identitet. Det er viktig å formidle dette ettersom mange ser ut til å ha en holdning om at urbanisering og strilekultur er motpoler og i konflikt med hverandre. Eksempelet viser også at det særlig er det rurale i regionen som assosieres med strilekultur og at den urbane bevegelsen ikke representerer kulturen på samme vis. Når hun sier at hun ikke ønsker: *”å bo midt oppi alt”* uttrykker hun også at hun vil ha en viss avstand til det urbane samtidig som hun ønsker å ha tilgangen funksjonene som utviklingen har muliggjort. Disse eksemplene viser at det foreligger en slags ambivalens til utviklingen. Beboerne ønsker utviklingen velkommen i praksis når det passer og ønsker samtidig å holde på den gamle identiteten. Endringene er raske og det ser ut til å foreligge en treghet i tilpasningen av forestillingen om hva Straume er blitt og er i ferd med å bli. I disse tilfellene kan det se ut som om beboerne henger igjen i sin egen kategorisering av Straume og har ikke akkomodert sin oppfattelse til den nye virkeligheten. Det kan for eksempel ta tid å endre vanene:

[Skriv her]

[Skriv her]

”Vi har ikke helt blitt vant til at det er greie restauranter der inne helt enda, så det må vi bare huske mer på. Det tar litt tid å innarbeide det. Vi har begynt å bruke det, men det tar litt tid å bli vant til”.

Sitatet kom fra en middelaldrende mann som hadde etablert seg et stykke utenfor Straume. På en annen side er det også opplagt at utbyggingen har private aktørers økonomiske interesser som drivkraft. Det er selvfølgelig ikke bare den helhetlige utviklingen til kystbyen som er i tankene til dem som investerer i prosjektet. En respondent sa at:

”...så det er mange som føler seg overkjørt av sterke aktører i bildet. Det som skjer av betydning som jeg ser er ting som øker kjøpepresset. Mest lagt til rette for at vi skal handle flere ting”.

Hun var stort sett glad for utviklingen og brukte Straume aktivt, men mente også at det var mye handelsrelatert som stod i fokus i utviklingen. Jeg opplevde også at flere mente det var for mange aktører i bildet. For eksempel mente flere respondenter at det var for mange butikker med tilnærmet samme tilbud og at de var redde for at butikkene skulle gå konkurs. Bekymringen kan dog virke noe unødvendig da flere butikker av samme slag like gjerne kan tolkes som investeringsvilje og fremtidstro i kystbyen fra store kjeder som har den nødvendige kapital til å drive ulønnsomt i lengre perioder. Slik sett burde det være mer interessant å diskutere hvilket innhold og tilbud kystbyen burde inneholde.

[Oppholdsrom på Straume](#)

Som møteplass og sosial arena var det etter hvert flere som hadde begynt å ta i bruk senteret og de fleste var i det store og hele veldig positive til videreutviklingen av området. Det var mange som fremhevet idrettsanlegg, kino og kafeer og restauranter som plasser der de møtte folk for å sosialisere. En eldre dame sa at når hun fikk besøk av venner fra Bergen vest så traff de hverandre like gjerne på Straume, de måtte bare passe på at de reiste utenom rushtiden! Det var flere som kommenterte at det burde satses på utearealer og at dette var et viktig aspekt å få med seg i den videre planleggingen. Områder som er dedikert til opphold og sosialt samvær slik som lekeplasser og allmenninger er med på å skape en inkluderende atmosfære

[Skriv her]

[Skriv her]

som formidler at området ikke bare tjener som kommersiell arena. Beata Sirowy skriver om offentlig rom i boken kompakt byutvikling. (Sirowy, 2015, s.193). Hun påpeker viktigheten av å planlegge inn offentlige rom i byutviklingsprosjekt for å skape plasser der folk kan møtes og det ideelt sett skapes en følelse av felleskap. Likevel viser forskning at det ser ut til å være en generell nedgang i den offentlige sfære i byrommet. Hun påpeker at ekte offentlige rom lett kan forsvinne gjennom tett byutvikling som medfører økt konkurranse om plassen og en påfølgende kommersialisering av det offentlige rom. Oppholdsrommene kan dermed brukes som aktivt virkemiddel for å skape et merinnhold i den ellers handelsbaserte strukturen. Gjennom mine Intervju fikk jeg bekreftet at dette var noe de aller fleste var glad for å ha tilgang til og ønsket seg mer av. Slike kvaliteter er planlagt og det finnes allerede mange eksempler på at dette også blir realisert. Respondentene omtalte denne type for satsning som både observerbar og svært positiv. Under mine egne besøk på senteret fikk jeg også inntrykk av at en del av plassen var planlagt og satt av som oppholdsrom uten å ha noen opplagt funksjon utover å bare være der. Jeg observerte også at inne-og uterom i mange tilfeller hang sammen i et helhetlig uttrykk som kunne vekke assosiasjoner til handlegater og torg slik man finner i mer tradisjonelle bysentrum.

[Skriv her]

[Skriv her]

Bilde 7. Uteplass for opphold og lek utenfor Sartor senter. Krysskiltet i midten med benkene og lyktestolpene på den åpne plassen kan vekke byassosiasjoner! Kilde: Privat samling

Utearealer som er tilrettelagt for opphold er gjerne et kjennetegn for bysentrum og offentlig oppholdsrom og ikke typisk for kjøpesenter. En mor som bodde på Straume sammenlignet Sartor med Vestkanten, hun hadde brukt dette kjøpesenteret blant annet på grunn av badeanlegget og sammenlignet sentrene på denne måten:

”Vestkanten ligger liksom midt i et sånt trafikkknutepunkt...det er ikke de samme utendørsmulighetene, i hvertfall i forhold til småbarnsforeldre. Det å være ute og kjøpe en is og sette seg ned og la ungene leke...det får du ikke i samme grad på Vestkanten, da må det være inne”.

Når jeg spurte henne om hun så på Straume som mer enn et kjøpesenter mente hun at de var på rett vei ved å satse på utearealer og at det burde satses enda mer på areal som kunne benyttes til opphold, spesielt utendørs. Ofte er området rundt kjøpesenter tilrettelagt for parkering og infrastruktur til å komme seg til og fra med bil. Med andre ord er den typiske

[Skriv her]

[Skriv her]

utearealstrukturen for kjøpesenter å komme seg raskt til og fra, gjerne med bil dersom senteret ligger slik til at dette er den naturlige tilkomstmåten. Sett fra et handelsøkonomisk perspektiv virker det hensiktsmessig å få kunden raskt inn og ut og helst unngå at kunden oppholder seg lenger enn nødvendig. Sartor skiller seg slik sett ifra det typiske kjøpesenterkonseptet gjennom valget om å satse på kvaliteter som setter opphold og mennesket i fokus i motsetning til å planlegge kun for rask og effektiv handel.

Et eksempel på at dette vektlegges er kystbygarasjen som er et stort garasjeanlegg som ble anlagt under Sartor senter. Anlegget har 1500 plasser og 12 heiser som går rett ut til forskjellige plasser i Sartorparken og er blant annet tilpasset med ekstra brede parkeringsplasser for de handlende. Kystbygarasjen er et aktivt grep i planleggingen for å frigjøre utearealene på overflaten for å skape byrom og fjerne trafikk og biler. Flere respondenter kommenterte den som en positiv og praktisk løsning selv om noen eldre respondenter hadde problemer med å finne frem. Jeg fikk imidlertid inntrykk av at dette ikke skyldtes dårlige planløsninger men heller frustrasjon og motvilje over å ikke henge helt med i utviklingen. En respondent mente at garasjen gjorde tilkomsten svært praktisk for folk med barnevogner og hunder og større ting. I tillegg kommenterte hun at det burde satses på utearealene for å skape liv i området. Intensjonen med å flytte parkeringsanlegg under senteret og utvikle det frigjorte området på overflaten til mennesker uten forstyrrende trafikk virket dermed til å fungere etter hensikten. En kvinne som bodde med sønnen sin sentralt på Straume skildret sine erfaringer med hensyn til sosiale møteplasser og oppholdsrom slik:

”Ja det er ikke mangel på det. Gutten min for eksempel han er ute hele tiden, det er et eget uteområde for barn, et fancy lekeplassopplegg, Sotra arena, turområder, rundt Sartor er det masse steder å oppholde seg. Det er ikke mangel på møteplasser egentlig. Ja du kan gå på restaurant, kino, treffes på en benk, går tur i lysløypen med Sotra arena. Masse steder. Ja jeg føler det er tilrettelagt for det. Samtidig nærheten til sjøen, ja det er det unike her at du får begge deler”.

Hun hadde bodd mange forskjellige plasser i Bergen og på Sotra før hun hadde bestemt seg for å bo på Straume. Hun hadde blant annet vurdert å flytte til Bergen sentrum fordi hun hadde et ønske om å bo sentralt. På grunn av sønnen sin hadde hun imidlertid valgt å bosette seg Straume fordi hun blant annet mente at det var bedre oppvekstvilkår og tilrettelegging for barn på Straume. Hun var svært fornøyd med hensyn til sentralitet selv om hun både hadde

[Skriv her]

[Skriv her]

sønnen sin i skolealder, studerte i Bergen og ikke eide bil. Gutten kunne sykle til skolen og hun tok bussen til byen.

Hva er ønsket

En middelaldrene kvinne i et intervju sa at det var blitt mye mer livlig i området, til og med på kveldene var folk underveis for å gå på kino eller restaurant. Det hun kunne tenke seg var flere mindre plasser som konditori og puber for å få mer byatmosfære. En annen kvinne sa at hun kunne tenke seg flere mindre serveringssteder som ikke var av de typiske kjedevaremerkene som Egon, Peppes og lignende men flere originale steder med karakter. En respondent sa at hun ville ha enda mer fokus på det offentlige rom. Hun etterlyste flere parker imellom bebyggelsen og fremhevet Oslo som eksempel på dette, hun så frem til at det etter hvert skulle bli mer av det. En annen kommenterte at hun ønsket mer kulturliv i hverdagen i form av mindre arrangement og tilbud. Hun mente at kommunen var flink å arrangere større festivaler og kulturarrangement men at hun savnet tilbud til den voksne befolkningen. Det ble arrangert barneteater i kommunehuset men utover dette følte hun at man måtte reise til Bergen. Hun mente at det hadde vært fint med et tilbud som var tilgjengelig i hverdagen slik som for eksempel teater og andre kulturelle tilbud. Kanskje et dedikert kunst-og kulturhus som Oseana i Os ville være eksempel på et slikt tilbud. Det var også mange som kunne tenke seg et utvidet utelivstilbud særlig på kveldstid:

”Det jeg kunne tenke meg hadde vært en pub eller noe...et samlingssted der du kunne gå for å ta en øl eller noe. I helgen eller ut på kvelden. Ikke en nattklubb liksom men noe som er litt mer enn egon.”

Samme respondenten reflekterte også at:

”Det kommer kanskje etter hvert. Det er det eneste jeg innimellom har tenkt kunne ha vært greit...at det i helgen hadde vært fint å kunne gå ut her og ikke til byen. Når ting har blitt sånn som de skal og det har roet seg så kommer det nok”.

Sitatene vitner om en innstilling at området er klar for en videre transformasjon med hensyn til innhold enn hva man tradisjonelt kan forvente av et typisk kjøpesenter. I tillegg understreker kommentaren også at hun opplever Straume som mer enn et kjøpesenter.

[Skriv her]

[Skriv her]

By eller land; ja takk begge deler!

Mange av respondentene mente at den landlige karakteren og tilgangen til turløper og sjøen ikke ble nevneverdig svekket gjennom urbaniseringen. De som bodde på Straume mente at de både hadde kort avstand til det landlige og de mer urbane tilbudene. Flere poengterte at de følte de fikk litt i pose og sekk; bykvaliteter i landlige omgivelser. En pensjonert dame i Ankerhagen fremhevet denne dobbeltheten som svært positiv. Hun sa at både sjø og natur var lett tilgjengelig og samtidig var det kort vei til Bergen med gode bussforbindelser. Hun mente at urbaniseringen stort sett bare hadde ført med seg fordeler uten alt for mange ulemper. Videre mente hun at hun ikke følte hun bodde noe mer ”på landet” enn da hun bodde i Fyllingsdalen i Bergen. Hun hadde også bodd lenger ute på Sotra på 80-tallet og mente at de den gangen på grunn av det begrensede tilbudet på Sartor heller reiste til Bergen hvis det var noe de trengte som ikke var tilgjengelig i nærområdet. I tillegg kommenterte hun at aktivitetstilbudet til barna den gangen begrenset seg til fotball eller kor. I dag hadde barna et mye bredere tilbud av aktiviteter å velge mellom, hun nevnte for eksempel håndball og speideraktiviteter. Alt i alt mente hun at reisebehovet hadde sunket fordi tilbudet var blitt bedre. Det var ytterst få som mente at en de gikk glipp av noe gjennom utviklingen av Kystbyen. Spesielt blant de nye beboerne på Straume var det heller nettopp det landlige som ble fremhevet som spesielt bra for området. I spørsmålet hvorvidt beboerne opplevde et tap av det landlige gjennom urbaniseringen fikk jeg som oftest svar at det var uproblematisk. En dame svarte på denne måten: ”Jeg føler at det landlige er tilgjengelig uansett og at urbaniseringen ikke medfører tap av muligheten til å ha nærhet til sjø og natur”. En skal heller ikke glemme at kystbyprosjektet har som mål å tilrettelegge tilknytningen til sjø og natur og kan dermed også være med på å skape mer nærhet til natur og kystliv. Det var for eksempel flere som nevnte at de brukte tilrettelagte turløyper på Straume. Blant dem som derimot hadde en negativ holdning til utviklingen var det en overvekt av eneboligeiere. En beboer i 60 årene fra Ankerhagen besvarte spørsmålet hvorvidt hun syntes at de landlige kvalitetene ble ivaretatt på denne måten:

”Jeg synes jo fordelene med at det blir urbanisert at jeg ikke taper noen ting ved det. Jeg synes det likevel er lett å komme seg på tur og det er lett å komme seg ut der jeg vil. Så jeg er jo veldig fornøyd med at det blir mer urbanisert da”.

[Skriv her]

[Skriv her]

Hun mente at urbaniseringen ikke hadde negative ringvirkninger og så den som en mulighet til å kunne velge istedenfor å måtte forholde seg til en mer typisk rural forstads levestil. Samme damen hadde også bodd lenger ute på Sotra i enebolig i etableringsfasen med barn, hun beskrev opplevelsen sin slik:

”Jeg synes jo det var mer vanskelig å bli akseptert og å komme inn den tiden vi bodde på Algrøy, det var jo et veldig lite samfunn og der følte du jo at var veldig liten sjanse til å bli akseptert hvis ikke du ble født der og hadde familie der. Her føler jeg mer at du får det positive med et så lite samfunn”.

Hun mente altså at hun fortsatt bodde på et lite sted og fikk beholde mange av de positive kvalitetene uten å være tvunget til å måtte forholde seg til det hun hadde opplevd som et mer lukket samfunn.

”Jeg føler jo at folk her er sånn som folk er når jeg bodde inni byen. At du kan prate med de du vil prate med og at ja...som sagt det er lettere å bo i et slikt samfunn enn et lite bygdesamfunn”.

Hun sa også at hun opplevde det som veldig likt til tiden hun bodde bak Danmarks plass midt i Bergen. En yngre mann som bodde i Ankerhagen kommenterte sine erfaringer fra Straume slik:

”...mange fra Bergen som ser på Straume som en melting plass da. Typisk er vel dialekten, det er vanskelig å forklare, litt mer åpen kanskje, lett å si hei til de som går på gaten. I Bergen går de bare rett frem og ser ikke en meter foran seg. Imøtekommende. Ikke så vennlige akkurat i Bergen sentrum, kan ikke si hei til en random fyr du møter, men striler på Ågotnes sier hei og prater for eksempel. Det er litt mer strileidentitet, tillit, vi stoler på hverandre, mindre kriminalitet.”

Han mente at han i større grad opplevde åpenhet og de positive trekkene fra området og mindre av det særegne og til tider lukkede som han mente kunne oppstå på mindre plasser.

[Skriv her]

[Skriv her]

Barn på Straume

For å skape en dynamisk plass med liv og røre er det viktig å få med seg et bredt spekter av aldersgrupper. Det bør være plass til både barn og eldre som sammen med mennesker midt i livet danner et naturlig sammensatt befolkningsgrunnlag. I mine undersøkelser kunne jeg imidlertid til tider få inntrykk av at det var en overvekt av eldre som var bosatt i de nye sentrale boligkompleksene. Spesielt Ankerhagen som ligger svært nært på senteret så ut til å ha en overvekt av eldre. I et av mine intervju uttalte en yngre kvinne at Ankerhagen også ble omtalt som ”gamlehjemmet” fordi det bor så mange eldre i leilighetene. Dette har nødvendigvis også en del konsekvenser for hvilken identitet området utvikler og medfører lett interessekonflikter. Eldre mennesker og folk med barn har ulike behov og interesser i hva fellesarealer bør inneholde. Det er således et viktig planspørsmål hvordan boenhetene planlegges og hvem de tilrettelegges for. Utformingen av selve boligkomplekset, boenhetene og arealene rundt vil ha stor betydning for hvem de vil passe for. En eldre dame i Ankerhagen bemerket at boligkompleksene var tilrettelagt for de eldre:

”...det er jo lagt opp sånn at de blokkene rundt selve Sartor senter er forbeholdt de eldre, det synes jeg er litt feil, og så de yngre litt uti periferien da. Men jeg synes faktisk det er litt feil”.

Større boligkompleks betyr både at planløsningene er vanskelig å tilpasse andre grupper beboere i ettertid fordi det er vanskelig å bygge om på strukturene i ettertid. I tillegg utgjør de anlagte fellesarealene en større del av handlingsrommet i hverdagen. Hvem det planlegges for vil dermed antageligvis ha en stor betydning for hvordan aldersfordelingen i området vil utvikle seg. En kvinne i et boligfelt ved siden av uttalte at det var nokså ironisk å se en flott lekeplass utenfor et moderne nybygg der ungene i praksis ikke kunne leke fordi de da måtte krysse over en anlagt plen ved lekeplassen. En annen dame med boerfaring fra utlandet kommenterte at hun foretrakk eneboligtilværelsen nå som hun hadde barn fordi hun forstilte det seg som vanskelig å kombinere beboernes ulike behov gjennom delte fellesarealer. Tross sine positive erfaringer fra perioden hun bodde i utlandet uten barn reflekterte hun over delte fellesareal som potensielle konfliktområder. Hun mente rett og slett at fellesområder ikke ville fungere godt nok i møtet mellom barn, ungdom og eldre.

En annen dame som hadde bodd i Ankerhagen siden ferdigstillingen med sin sønn i ungdomsårene kommenterte at hun følte det manglet mulighet til å ha privatliv utenfor

[Skriv her]

[Skriv her]

leiligheten og benyttet seg derfor ikke av området rundt blokken. Hun mente at fellesarealene ikke hadde nok oppholdsrom med for eksempel benker i solen der en kunne være. Hun påstod at plantegningene ikke stemte helt med virkeligheten og at flere beboere i styremøter hadde gitt uttrykk for å ville endre ting uten å få gjennomslag for ønskene. Hun mente at grunnen til at forslagene ble nedstemt var fordi majoriteten av beboerne var eldre som hadde andre ønsker og behov enn de yngre beboerne.

Hvem skal bo i kystbyen?

Hvordan de nye boligene, tilbudene og arealene utformes vil være viktig for hvem som til syvende og sist vil bosette seg der. Slik sett er det viktig å inkludere dette spørsmålet i planleggingen. Utbyggerne vil nødvendigvis utforme prosjektene sine etter markedets etterspørsel og det er dermed ikke gitt at området utvikler seg på en inkluderende måte uten å planlegge dette inn. En eldre dame i Ankerhagen kommenterte at mange yngre ikke hadde råd til å kjøpe leilighetene som bygges på Straume, særlig de som ligger tett til senterområdet. Hun mente at det er de kjøpsterke eldre som har solgt eneboligene sine som dominerer kjøperne. Dersom leilighetene er små og fellesarealene rundt ikke er tilpasset familier, fører det lett til at leilighetene i senterområdet blir valgt bort til fordel for eneboliger lenger utenfor. Jeg fikk inntrykk av at dette var en aktuell problematikk og tendens både gjennom mine intervju og gjennom diverse skrivelser. Av mine intervju i Ankerhagen var det en overvekt av veletablerte over 50 år og mange av disse hadde valgt bostedet av praktiske årsaker. De hadde solgt sine romslige eneboliger til fordel for en praktisk og moderne leilighet sentralt på Straume. En mann i 60 årene i Ankerhagen begrunnet bostedsvalget sitt slik:

”Man blir eldre og orker ikke vedlikehold av hus og hage, man vil bo enklere og ha frihet til å reise mere, man bikker over og blir pensjonist og orker ikke å stå og male og vedlikeholde hus hele tiden”.

Denne type svar var typisk for mange av dem som hadde solgt eneboligen sin og kjøpt leilighet i den nye bebyggelsen. Mange hadde etablert seg på Sotra med enebolig og hadde familie i området men ikke lenger bruk for så mye plass. For å beholde tilknytningen til regionen og samtidig få en enklere hverdag etter hvert som man ble eldre er en ny leilighet midt på Straume et fristende tilbud. For utbyggerne er det da naturlig å tilpasse seg denne nokså kjøpsterke gruppen. En eldre dame i Ankerhagen mente at det hovedsakelig var små

[Skriv her]

[Skriv her]

leiligheter som det enten bor helt unge folk uten barn eller eldre mennesker. Hun anslo at rundt 2/3 var eldre mennesker og mente at ikke var lagt til rette for familier med barn i de nye boligkompleksene. Boformen mente hun godt kunne passe til barnefamilier men leilighetene var både små og veldig dyre. Hun kommenterte:

”Du får en enebolig billigere enn en leilighet av en viss størrelse. Det er mer praktisk for folk med barn å bo i en annen type bolig”.

Dersom kystbyen skal utvikle seg med en blandet sammensetning av eldre og yngre kan det virke som om dette vil kreve en aktiv forvaltning av hvordan området bygges ut. Dersom det hovedsakelig er markedskreftene som styrer utviklingen kan konsekvensen lett bli at de sentrale områdene blir bygget ut for de kjøpsterke og de eldre. Både størrelse av boenheter, planløsninger inne og ute er viktige med hensyn til hvilke grupper av mennesker de vil passe for. Store barnevennlige leiligheter vil lett bli svært dyre dersom det generelle prisnivået er høyt, dette vil lett føre til at familier bosetter seg i periferien istedenfor. Sett fra et planleggingsperspektiv for området i sin helhet er dette et spørsmål om hvem boenhetene og området blir planlagt for. Kvalitetsprogrammet til Sotra kystby har blant annet formulert et mål om å inkludere og tilrettelegge for barn og unge i Kystbyen. (Fjell kommune, bydelplan). For å innfri målet vil det også være nødvendig å bygge ut på en slik måte at det blir attraktivt for barnefamilier å bosette seg i kjerneområdene til kystbyen. I følge flyttemotivsundersøkelsen til Fjell kommune mener de fleste spurte med stor overvekt at enebolig er den boformen som passer best for dem mellom 30-50år. (Respons Analyse 2011, s.77). I undersøkelsen konkluderes det at den gjengse oppfatningen er at leiligheter passer best for de yngre og de eldre. Dette samstemmer med mine funn og bekrefter at det er en overvekt av yngre, enslige og eldre som flytter inn i de nye boligkompleksene. Gruppen mellom 30-50 år regnes for å være i fasen med barn og det vil derfor være viktig å tilpasse den nye bebyggelsen slik at den også passer familier dersom en ønsker å få dem med i bybildet.

Trygghet var et annet aspekt som ble fremhevet som viktig for dem med barn. Både dem som bodde sentralt på Straume og dem som levde lenger ut på øyen oppfattet bostedet sitt som tryggere for barn enn Bergen by.

”Først tenkte jeg å flytte til sentrum, men det ble for heftig, ble for mye bilveier og følte ikke det var stedet for min sønn å vokse opp. Med tanke på sykling og leking ute,

[Skriv her]

[Skriv her]

mye mer å passe på. Her ute får du liksom litt av begge deler, både det landlige og ift tilbudet her. Har bestemt meg for å bli værende her fordi vi får begge deler her. Ja alt ligger i gåavstand; legevakt, skole, kino, restauranter, butikker, både strand, turområde – vi har alt. Har alt vi trenger rett rundt hjørnet. Noe helt annet enn å bo i byen, du har fjellene der meg. Men her kan ungene gå ut og leke og du trenger ikke låse døren liksom. Det er veldig trygt her og veldig fint miljø å vokse opp i”.

Respondenten bodde i et boligfelt like ved Sartor senter sammen med sin sønn og var svært positiv til urbaniseringen også med hensyn til oppvekst. En av grunnene til at hun følte det var trygt var fordi hun mente at Straume fortsatt kunne kategoriseres som ruralt mens hun assosierte Bergen med by og bylivet. By ble i denne sammenhengen oppfattet som farligere og mindre oversiktlig enn landet, spesielt med hensyn til oppvekstvilkår for barn og unge. Når Straume som etter hvert har blitt like urban som mange andre plasser i Bergen allikevel oppfattes som tryggere kan det muligens ha sammenheng med at Straume er et relativt avgrenset område med en rural utkant og derfor oppleves som mer landlig enn hva som faktisk er tilfellet. Et annet aspekt som kan tenkes å ha innflytelse er at størrelsen av det urbaniserte Straume fortsatt er innfor hva man oppfatter som oversiktlig og dermed gir en følelse av å ha kontroll.

Boformen er livsfaseavhengig

Mange av dem som hadde flyttet på seg i løpet av livet gav uttrykk for at valgt boform hadde en sterk sammenheng med livssituasjon og livsfase. I etableringsfasen var enebolig den foretrukne formen av flere hensyn. Plass og privatliv var blant mange nevnt som viktig i fasen med barn. En beboer i enebolig på Straume forklarte bostedsvalget sitt slik:

”Akkurat i den fasen vi er i nå er det veldig fint i enebolig men når barn er flyttet ut igjen tenker vi kanskje på leilighet igjen med mindre vedlikehold på hus og sånt. Så det er mer en faseting for oss da. Det er jo fint med fin utsikt gode planløsninger på relativt liten grunnflate men så ønsker du liksom å ha et sånt liv der det er mulig å bruke uteplass når det er fint vær i Bergen”.

[Skriv her]

[Skriv her]

Hun hadde hatt positive erfaringer med å bo i leilighet og satt også nå som hun bodde i eneboligen pris på den tettere boformen og kontakten med naboer og fellesareal som barna kunne leke sammen på. Samtidig følte hun at det var enebolig som gav dem muligheten til å ha et privatliv, noe som kan tyde på at boligkompleksene ikke ivaretar interessene til folk med barn i stor nok grad. Dermed kjøper gjerne folk med plassbehov i etableringsfasen de eksisterende boligene til dem som flytter inn i leiligheter sentralt på Straume. Blant de eldre jeg intervjuet som hadde vokst opp på Sotra var leiligheter heller ikke tilgjengelig og dermed ikke et reelt alternativ på den tiden. Det naturlige valget ble dermed enten å bygge enebolig eller å flytte fra Sotra. Rimelige tomter og god plass gjorde valget enkelt den gangen. I dag er situasjonen omvendt og det er vanskeligere å få byggetillatelse til å bygge eneboliger på grunn av reguleringstiltakene som skal sikre fortetting og unngå videre byspredning.

Det er praktisk på Straume

Blant de eldre beboere i leiligheter med sentral beliggenhet var det særlig praktiske betraktninger som ble fremhevet som årsaker til bostedsvalget. Kort gangavstand til hverdagsfunksjoner, god tilknytning til Bergen, tilgang til underholdning, møteplasser og natur ble fremhevet som avgjørende kvaliteter. En eldre i Ankerhagen kommenterte at det var så enkelt og greit å bo der og at alt var tilgjengelig uten at hun egentlig savnet noe. Hun hadde blant annet bodd sentralt i Bergen og mente at tilgangen til Bergen sentrum faktisk var bedre med buss fra Sartor enn når hun bodde i Bergen. I tillegg var lokaltilbudet på Straume betydelig bedre enn det var i bydelen i Bergen hun hadde bodd i tidligere. En annen hadde flyttet fra Sandviken brygge kort vei fra hjertet av Bergen og hadde erfart at det var en enklere hverdag i Ankerhagen, blant annet fordi hun slapp å være avhengig av bil. Nå kunne hun bare gå fra der hun bodde og ta bussen dersom hun hadde behov for å dra noe sted. Disse kvalitetene burde også være attraktiv for travle familier med en hektisk hverdag, men ingen av dem jeg var i kontakt med i Ankerhagen hadde mer enn et barn boende hos seg. Dette styrker inntrykket av at det er en overvekt av eldre og yngre i mindre boenheter i de nye boligkompleksene.

For beboerne som ikke bodde på Straume men et stykke utenfor fungerte Straume ofte som øyens sentrum som i det minste fungerte som handelssted. I spørsmålet hvorvidt Straume fungerte som bysentrum fikk jeg for følgende svar av en dame som bodde et stykke utenfor Straume:

[Skriv her]

[Skriv her]

”Der skjer det masse, de bygger de masse leiligheter. Jeg har ikke lyst til å bo der. Det begynner å bli litt for tett der for meg. Men det er en fordel å ha Sartor senter i nærheten, da trenger du jo ikke dra til sentrum for å handle mat, klær, dra på apotek osv. Der er det alt, kan ta bilen der på EU-kontroll osv. Ja det fungerer som en bykjerne for meg, jeg har det jeg trenger der. Vi bruker ikke Sartor til restaurant og sånn, mest praktisk handel og sånn”.

Hun hadde flyttet fra i Bergen sentrum og hadde valgt å kjøpe en leilighet på Sotra et godt stykke utenfor Straume fordi hun ville ha det mer landlig. Straume var for bymessig og tett for henne som bosted men allikevel viktig som handelssted og sentrum.

Straume som knutepunkt

Kystbyen skal være et samlingssted og knutepunkt for regionen. For dem som bor på øyen skal Straume bli det første og beste alternativet for å dekke sine hverdagsbehov. Jeg har imidlertid også forsøkt å finne ut hvorvidt beboerne på øyen opplever Straume som et senter for den vestlige delen av Bergen, og om regionscenteret oppleves som attraktiv og konkurransedyktig ovenfor Bergen. Svarene er varierende, men jeg har inntrykk av at det er en utvikling i retning av at Straume fungerer som et attraktivt sted å besøke også for folk utenfor Sotra. Det er flere av informantene som har erfaring med at spesielt senteret også blir besøkt av folk utenfor øyen. En informant sa følgende angående temaet:

”Jeg har hørt veldig mange som ikke bor på Sotra som skryter veldig av Sartor senter. Har inntrykk av at det er mange som bruker og liker Sartor og Straume som ikke bor der. Jeg tror at det er sånn at hvis noen ungdommer eller venner skal treffes på Sotra, så kan man treffes på Straume – alle vet hvor Sartor senter er. Så sånn sett tror jeg det er et knutepunkt”.

En annen respondent svarte følgende:

Spørsmål: *”Ser du på Straume som et sentralt knutepunkt for region vest?”*

Svar: *”Jeg ser på Straume som et knutepunkt for kommunen uavhengig av Bergen. Jeg tror at de som bor i Bergen vest ser mer mot Vestkanten. Sartor og Vestkanten er jo*

[Skriv her]

[Skriv her]

litt lik sånn. Nå har jo Sartor fått kino men Vestkanten har jo Vannkanten og Iskanten og tilsvarende med restauranter og sånt. Så jeg assosierer Sartor med knutepunkt som Vestkanten og Lagunen Oasen etc. Det er veldig handlesenterpreg på det. Når vi drar der er det jo Sartor vi bruker som navn. Jeg tenker jo at det er bra de tenker litt stort sånn at det blir ordentlig og fint. Vi er positive, det skjer jo en utvikling uansett og så er det bedre å bidra i en positiv retning enn å prøve å motarbeide. Vi som begynner å få store barn synes det er veldig kjekt at det begynner å komme ting nærmere. Vi er veldig glad for at vår gutt ikke er nødt til å reise til byen for å gå på kino en lørdagskveld”.

Respondenten gir uttrykk for at Straume er et knutepunkt for regionen men poengterer at det er for likt andre kjøpesenter for å tiltrekke seg folk utenfor Sotra. Samtidig bekrefter hun at det har skjedd en stor utvikling og er glad for at ”det satses ordentlig” på utbyggingen av kystbyen. Hun anerkjenner satsningen og er blant annet glad for at sønnen slipper å reise til Bergen for å gå på kino en lørdagskveld. Kommentaren om å gå på kino på et Sartor en lørdagskveld viser at kjøpesenterbegrepet allerede er utvidet en del med hensyn til hva et typisk handlesenter brukes til. En videreutvikling av området vil med andre ord utvide Straumes funksjon som knutepunkt også utenfor kommunen dersom tilbudet blir attraktivt nok til å være et alternativ til andre plasser.

Den videre utviklingen

Selv om tilbudet på Straume er blitt relativt omfattende er området i sin helhet langt ifra ferdig utviklet. Spesielt i tiden fremover vil utformingen og innhold i den fremvoksende kystbyen være viktig for hvilken karakter Straume får. Dersom kystbyen skal bli noe mer enn en et glorifisert kjøpesenter er det viktig hvordan besøkende og fastboende oppfatter og kategoriserer Straume. Målsetningen er ikke lenger å bare drive et kjøpesenter med utvidede funksjoner men å planlegge en liten kystby. Dette forutsetter nødvendigvis også at folk bruker og oppfatter Straume som noe mer enn et handlesenter. Man kan kanskje si at en gjennom strukturelle endringer prøver å skape en sense of place eller stedsidentitet som formidler et oppholdsrom og en byatmosfære som virker attraktiv for den brede populasjonen. Et sted som føles naturlig å besøke og oppholde seg på fordi det er trivelig og ikke bare fordi man har ærend der. Dersom det ikke tilrettelegges for arealer og funksjoner som går utover handel og

[Skriv her]

[Skriv her]

konsum av materielle verdier vil det heller ikke være attraktivt å oppholde seg i området med mindre man har ærend å ta seg av. Selv om de fleste jeg snakket med gav uttrykk for at de brukte Straume til svært mange funksjoner som de ellers ville ha reist til Bergen for, var det noen som gav uttrykk for at de fortrakk Bergen når de skulle ha det hyggelig. Dette kan forstås som et eksempel på at Straume blir oppfattet som et sted med praktisk funksjonalitet og ikke som en arena for fritid og opphold utenom handel og nødvendige formål. Med andre ord et kjøpesenter og funksjonelt regionscenter uten det lille ekstra som gjør Straume til et sted man oppsøker for hygge seg på i fritiden. En del mente at det var en kjøpesenteratmosfære på Straume som ikke var ønsket i forbindelse med å hygge seg. Straume gav dem ikke den riktige følelsen av ”bylivet” og ble ikke assosiert med et byrom der en oppholder seg og rusler rundt for å hygge seg. En av respondentene sa at hun i enkelte tilfeller foretrakk å reise til Bergen istedenfor å handle på senteret. Jeg spurte i forbindelse med dette hva slags innhold Kystbyen måtte ha for å gi den riktige følelsen. Hun svarte at hun ikke helt klarte å forklare det men det var noe som bød henne imot. Hun oppsøkte Bergen by for å oppleve byatmosfære og var ikke særlig interessert i at denne kvaliteten skulle utvikles på Straume. I samme intervju mente hun også at området var blitt for ”bymessig” noe som kan tyde på at hun egentlig ville beholde delingen mellom by i Bergen og handlesenter på Straume. Samtidig gav vedkommende også uttrykk for at hun ikke likte kjøpesenterfølelsen men trivdes i Bergen by. Hun ville altså ha en by tilgjengelig men var skeptisk til å utvikle bykvaliteter på Straume. Samtidig brukte hun nettopp de tilbudene som var kommet til gjennom utbyggingen og likte ikke kjøpesenter atmosfæren. Slik sett var hun i et konfliktfylt og ambivalent forhold når det gjaldt utviklingen av Straume. Eksempelet viser at utformingen har stor betydning på hvordan steder virker og at atmosfære er noe som i stor grad kan designes. Flere kommenterte blant annet den estetiske utformingen og viktigheten av dette i forhold til stedsfølelsen. Også biltrafikk og byggestøy opplevdes som skjemmende og flere sa at de ønsket seg et bilfritt område som var barne- og fotgjengervennlig. For mange av respondentene så byen ut til å representere både positive og negative kvaliteter på samme tid. Felles for dem som ikke ønsket eller kunne tenke seg den planlagte kystbyen var at de brukte Straume for handel og ville ikke ha by på Straume. Samtidig gav de derimot også uttrykk for at tilgangen til byliv og assosierte kvaliteter var ønsket, men ikke på Straume. Noen gav også uttrykk for at handlesenterpreget i oppholdsrommene var uønsket og førte til at opplevelsen av byrom ble svekket. Det kunne dermed fremstå som om den planlagte utviklingen med mer oppholdsrom og flere tilbud ville være i tråd med forventningene til hva et trivelig byrom

[Skriv her]

[Skriv her]

skulle inneholde. Motstanden så dermed ut til å fremstå som en grunnleggende endrings skepsis og ikke egentlig kritikk mot utformingen eller de videre planene.

Urbaniseringens motstandere

Jeg opplevde at motstanden til urbaniseringen er basert i individuelle preferanser om hva og hvordan Straume bør se ut i fremtiden. Mitt inntrykk fra intervjuene og diverse krøniker, artikler og innslag i media er at det ikke foreligger et overordnet argument og rasjonelt alternativ til urbaniseringen. Det virker som om det foreligger en konflikt mellom dem som ønsker å bevare Straume med sin eneboligbebyggelse og bilbaserte kjøpesenterkultur og vedtaket om å urbanisere området. Det er forståelig at man ønsker å ”bevare Straume” dersom man ikke drar fordeler av utviklingen som finner sted. Når en enebolig får en blokk like ved og man taper utsikt og terreng er det forståelig at den umiddelbare reaksjonen er negativ. Av de få som var negative til urbaniseringen kom det frem at ønsket var å bevare den landlige identiteten med eneboliger og heller reise til Bergen dersom de hadde behov for noe mer enn det Straume hadde å by på. Interessegruppen Bevar Straume ville ikke ha noen kystby slik den er planlagt og ville heller bevare Straume i den nåværende formen med eneboliger. Fortetning i form av større boligkompleks i områder dominert av eneboligbebyggelse med store tomter var prinsipielt uønsket. I samtale med en representant av gruppen fikk jeg inntrykk av at eneboligeierne følte seg krenket og overrumplet av kommunen og utbyggerne. Vedkommende mente at de berørtes eiendomsrett ikke ble respektert i stor nok grad. Konflikten kunne dermed fremstå som uløselig fordi motstanderne av de vedtatte planene om å fortette og skape kystbyen ikke ønsket denne utviklingen. Et vesentlig spørsmål i denne sammenhengen er hvem som bør og skal bestemme utviklingen. Mye av den eksisterende spredte eneboligbebyggelsen består av tilflyttere innenfor en tidsramme av kanskje 50år. Den gangen forandret tilflytterne med sine eneboliger strilelandet til å bli forstad med hage, bil og kjøpesenter. De samme menneskene prøver nå å sette en brems på den videre utviklingen som vil komme mange flere mennesker til gode enn hva eneboligstruktur rent teknisk vil kunne klare. Det kan dermed fremstå som om det hovedsakelig er de involvertes egeninteresse som fremmes og ikke et reelt utviklingsalternativ. Dette er et planpolitisk spørsmål som kunne være interessant å diskutere videre men går utenfor rammen til denne oppgaven.

[Skriv her]

Kapittel 6: Identitet og tilhørighet

Dette kapittelet er del nummer to av det empiriske materialet i denne oppgaven. Jeg skal legge frem sitat og uttalelser fra respondenter og drøfte disse på samme vis som i det foregående kapittelet. Mens det forgående kapittelet omhandlet de praktiske aspekt av stedsendringene og den direkte opplevelsen av disse, vil jeg i denne delen konsentrere meg på identitetsproblematikk som knytter seg til regionstilhørighet. Jeg følte at det var greit å gjøre denne inndelingen fordi jeg opplever at dette er et noe annerledes perspektiv av stedsidentitet. Jeg vil særlig fokusere på det relasjonelle mellom beboeridentitet og stedsidentitet i lys av de fysiske stedsendringene.

Strilen i dag

De fleste av respondentene som jeg snakket med identifiserte seg ikke som stril selv om de kunne være godt etablert på Sotra. Dette gjelder ikke bare tilflyttere men også mange av dem som opprinnelig kommer fra regionen. Denne kategorien for innbyggere som per definisjon sotraværinger men har mer til felles med den gjennomsnittlige bergenseren enn den tradisjonelle strilen. En tilflytter jeg snakket med hadde følgende å si angående sin egen identitet:

Spørsmål: *"Identifiserer du deg som stril eller mer som en del av Stor-Bergen?"*.

Svar: *"Jeg føler meg mer som en bergensborger. Sier jeg er fra Bergen, men presiserer med å si Sotra. For meg blir det en del av Bergen, sånn sett"*.

Jeg har inntrykk av at mange føler det slik, selv om de gjerne også understreker at Sotra har sin egenidentitet. Det er mange som flytter på seg i løpet av livet og sannsynligheten er nok så høy for at en tilfeldig beboer på Straume ikke kommer fra en av øyene i området.

Strilebegrepet må i denne sammenhengen kanskje avklares litt siden mange som kommer fra Sotra ikke nødvendigvis betegner seg som stril. Strilen er tradisjonelt sett en betegnelse for bønder og fiskere som bodde på landet og spesielt på øyene utenfor Bergen som da ble betegnet som havstril. Et kjennetegn var at strilen drev handelsvirksomhet innenfor Bergen og

[Skriv her]

en definisjon på strilen sier derfor: *“Det folket som kan ro til Bergen på en dag.”* (Bergen byarkiv). Dagens situasjon er selvfølgelig annerledes og i praksis har mange av dem som bor i utkanten av Bergen ikke noe nærmere forhold til landbruk og fiske enn den gjennomsnittlige Bergenser. Et vesentlig kjennetegn ved strileidentiteten var et spartansk liv med jordbruk, fiske og handel av varer til Bergen, en levestil som tilhører fortiden og ikke passer for å beskrive dagens beboere. Kulturarven er imidlertid med på å forme den lokale stedsidentiteten også i dag og blant dagens beboere finnes mange etterkommere av de som opprinnelig ble definert som stril.

I mine intervju var det likevel svært få som personlig betegnet seg som stril, selv om de gjerne hadde vokst opp med foreldre eller nærmere familie som gjorde det.

Spørsmål: *”Er du stril eller Bergenser?”*

Svar: *”Jeg føler meg litt midt i mellom. Jeg kaller meg aldri stril og heller aldri bergenser”.*

Uttalen kommer fra en yngre mann som var oppvokst et stykke sør på Sotra med familieband på Sotra. Tilknytningen til regionen skulle kanskje tilsi at han til en viss grad identifiserte seg som stril, men han gav altså uttrykk for at han verken identifiserte seg som stril eller bergenser. Jeg har inntrykk av at en relativt stor gruppe kunne fremstå som en salgs hybrid mellom den tradisjonelle strilen og bergenseren. Holdningen vitner i det minste om at forholdet til strilebegrepet kan være mer komplisert enn at det er en gjengs betegnelse for dem som bor på Sotra. De fleste respondentene hadde også en klar formening om at de ikke tilhørte Bergen selv om de gav uttrykk for at de hadde en sterk tilknytning til Bergen. I spørsmålet rundt hvem strilen var, kunne jeg gjerne få svaret at strilen bodde lenger ute på landet eller at strilen i større grad var et generasjonsfenomen enn et geografisk i disse dager. Strilekulturen fremstår likevel som et viktig element i identiteten til regionen som ikke minst tydeliggjør en distinksjon til Bergen. De som identifiserte seg som striler gjorde et poeng av at de ikke var bergensere selv om de hadde bodd i Bergen i lengre perioder av livet. En eldre dame jeg snakket med sa: *“Ikke kall meg bergenser for det tar jeg som en fornærmelse!”*. Hun hadde bodd flere steder i Bergen i lengre perioder men hadde hele tiden identifisert seg selv som stril. Hun var stolt over å være stril og denne identitetsmarkøren fulgte henne uansett hvor hun bodde. Jeg fikk inntrykk av at de yngre som kom fra regionen oftest ikke anså seg selv som striler og at det heller var eldre mennesker som gjorde det. Det er mulig at denne endringen blant annet skyldes at man ikke lenger knytter seg like mye til regionen man

[Skriv her]

[Skriv her]

kommer fra. Folk bor på forskjellige plasser i løpet av livet og tilhørighetsfølelsen knytter seg ikke nødvendigvis til bare ett sted. I tillegg lever man gjerne en større del av livet sitt utenfor sin umiddelbare hjemsplass gjennom å ha arbeidsplass, skole, fritid og sosial omgangskrets utenfor der man bor.

Når broforbindelsen ble etablert på 70-tallet, og deler av Sotra etter hvert fungerte som en slags forstad til Bergen førte dette til at den oppvoksende generasjonen hadde mer kontakt med bergenssiden i form av jobb, skole og omgangskrets. Siden regionen før dette var mer isolert er det ikke noen stor overraskelse at dette kan ha hatt en innflytelse på tilhørighet og identitet for dem som vokste opp i regionen på den tiden. I tillegg må den økende andelen av tilflyttere fra Bergen og andre deler av landet ha hatt en direkte innflytelse på utviklingen av Sotra med hensyn til stedsidentitet på grunn av den endrede befolkningssammensetningen. Mange av de eldre informantene jeg snakket med som hadde sin opprinnelse fra regionen, hadde både bodd i Bergen og andre steder men endt opp med å flytte tilbake til øyen. Flere av disse betegnet seg som striler og gjorde et poeng av at de ikke var bergensere. De yngre som kom fra området kategoriserte seg ofte heller som øyboere, sotraværinger eller nystriler. En respondent forklarte det på følgende måte:

”Skal du finne noe av det voldsomme strilebegrepet nå, må du finne noen stereotyper eller originaler her ute. Jeg tror ikke det er noen forskjell på ungdommene på Lillesotra, Storesotra eller ungdommer i Bergen, heller ikke unge voksne. Da tror jeg du må lenger opp i alder på folk”.

Den ekte strilen fremstår altså mer som en historisk skikkelse enn en stedstypisk identitet dagens beboere kjenner seg igjen i. Gjennom kystbyplanene og fokuset på kystkultur gir planleggerne likevel uttrykk for at Sotras kulturhistorie fortsatt har relevans for regionens egenidentitet i dag. Til tross for at det blir færre som kan betegne seg som ekte striler, er etterkommerne og kulturhistorien med på å skape en egenidentitet for området også i dag. De fleste av informantene jeg snakket med hadde bodd mange forskjellige steder i løpet av livet og gav uttrykk av å føle en stedstilhørighet selv om de ikke identifiserte seg med strilen eller den opprinnelige kystkulturen; de bare bodde der. Beboerne følte seg likevel ikke fremmed eller gav uttrykk for å mangle tilhørighetsfølelse, tvert imot var trivselen ofte meget bra og Sotra ble oppfattet som et sted med særpreg.

[Skriv her]

[Skriv her]

”Kulturlivet her ute er helt annerledes enn i Bergen, det er mer aktivt. De har revyer her ute, der er fjellkoret og man har forskjellige aktiviteter. Det står mye om lokal kulturaktivitet her ute i blant annet vestnytt. Kystuken og masse sånne tilstelninger. Det skiller seg helt klart fra Bergen”.

Beskrivelsen er fra en tilflytter som hadde valgt å bo i Ankerhagen fordi han ville ha det litt landlig og rolig uten å miste for mange praktiske kvaliteter. Han opplevde boplassen som landlig og med særpreg samtidig som den også var moderne og praktisk. Respondenten mente at Straume hadde en egenkarakter som helt klart skilte seg fra Bergen kulturelt sett og sammenlignet Straume med andre plasser utenfor Bergen som for eksempel Os. Han mente blant annet at han ikke fikk samme ro og nærhet til naturen i Bergen. Den landlige karakteren og tilgangen til sjø ble ofte fremhevet som positive kvaliteter og medvirkende årsak i valg av bosted av både dem som bor på det etter hvert nokså urbane Straume og dem som bodde litt utenfor. Samtidig følte de fleste også at Sotra var en selvstendig region med Straume som senter og ikke som en del av Bergen. En respondent uttalte følgende angående temaet:

”Jeg tenker det er en forstad for Bergen men et sentralt punkt for Bergen vest. Så flinke som de har vært til nå, så er du ikke så avhengig av å reise til Bergen lenger. Bergen er mer et sted der vi kjenner på bylivet. Men her har vi jo alt vi trenger, det er ikke sånn at vi må vekk for å få det vi trenger. Nei jeg føler heller ikke for at vi må flytte lenger vekk for å få det landlige. Synes ikke Ankerhagen får meg til å føle det heller”.

Respondenten mener altså at Straume gir ham muligheten til å klare seg med Straume funksjonelt sett uten å gå på bekostning av de landlige kvalitetene. Utsagnet om at *”Bergen er mer et sted der man kjenner på bylivet”* vitner om at Straume fortsatt oppfattes som mer landlig enn Bergen. Det er mulig at dette har sammenheng med at kystbyen er planlagt som en relativt liten og kompakt by med fokus på tilknytning til det landlige og fortsatt er i startfasen. En annen mente at:

”Det som er genialt med hele opplegget, er at uansett hvor mye de bygger her så hadde det aldri blitt så urbant som i byen fordi du har liksom sjøen og det landlige, og folkene som bor her. Det må i alle fall ta veldig mange år og mye bygging for at det skal bli en by da”.

[Skriv her]

[Skriv her]

Uttalen vitner om at urbaniseringen ikke blir oppfattet som truende ovenfor det landlige fordi det foreligger en forestilling om at det landlige står sentralt i stedets karakter og det forventes at denne stedskvaliteten vil forbli slik. Oppfattelsen av at Straume er en del av Sotra og følgelig et sted med landlig karakter, overskygger faktumet at området blir urbanisert i relativ rask fart. En annen respondent mente at Straume ikke ville miste sin landlige identitet gjennom urbaniseringen fordi vedkommende ikke kunne forstille seg at den ville forsvinne:

”Jeg tror aldri Straume kommer i nærheten av Bergen sentrum uansett hvor mye de bygger ut. Det er på landet og folk kommer til å være det samme når du er litt ut på bygden – bygdefolkholdningen som du ikke finner i byen.”

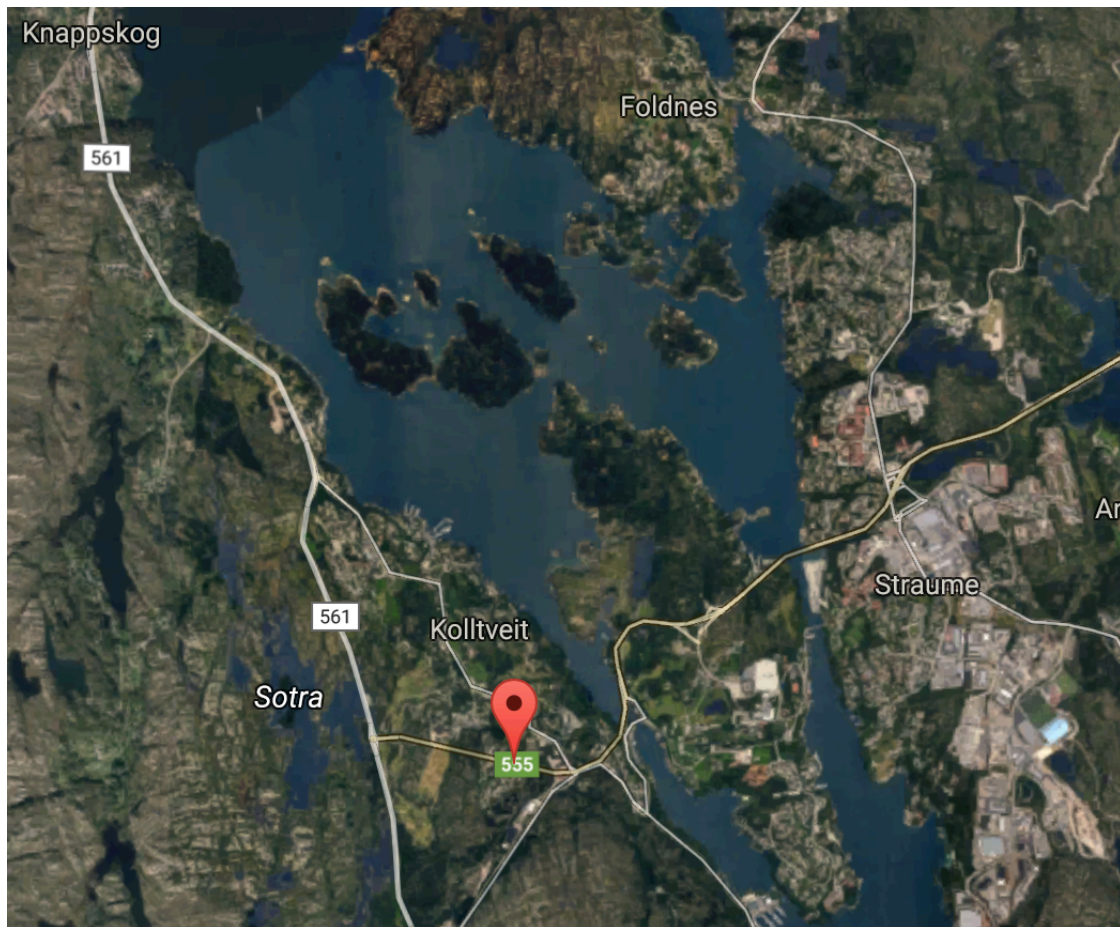
Kommentaren viser både at det foreligger en holdning om at folk er annerledes på bygden og at Straume innehar denne landlige identiteten til tross for urbaniseringen og tilflytningen. Når de positive kvalitetene som assosieres med det landlige ikke oppleves som truet gjennom urbaniseringen, oppstår det heller ikke et grunnlag for motstand. På denne måten oppleves urbaniseringen som praktisk og supplerende istedenfor truende og fortregende for den landlige karakteren. Det vil bli interessant å se om kombinasjonen av disse to nokså ulike kvalitetene vil kunne holdes i hevd hvis utbyggingen når det planlagte omfanget eller om Straume etter hvert ender opp som enda en forlengelse av Bergen.

[Gjennom Kolltveittunnelen](#)

Gjennom mine undersøkelser av tilhørighet og identitet på Straume og omegn, oppdaget jeg ved flere anledninger at det så ut til å være et opplevd skille mellom Litlesotra og resten av øyene. Straume på Litlesotra og Bildøy befinner seg på den ene siden av Kolltveittunnelen og resten av Fjell kommune på den andre siden.

[Skriv her]

[Skriv her]

Bilde 8. Bildet viser Kolltveittunnelen til venstre i bildet (rød markør), Bildøy i midten og Straume til høyre.
Kilde: googlemaps.no

Regionen består ellers av Sund i sør og Øygarden kommune i nord, disse går geografisk sett sømløst over i hverandre. Det kan virke som om den nære tilknytningen til Bergen sammen med påfølgende sentralisering og urbanisering av Straume, har medført at Straume har utviklet seg annerledes enn resten av regionen. Jeg fikk inntrykk av at Litlesotra ofte blir oppfattet for å være midt i mellom Bergen og det egentlige øysamfunnet med hensyn til stedets identitet. Rent fysisk sett er Litlesotra akkurat det; en øy som ligger midt i mellom Bergen og resten av øyriket. Således er det ikke noen overraskelse at det har utviklet seg et slags skille i regionen. En respondent som hadde vokst opp på Sotra skildret sin opplevelse av forandringen på Straume på denne måten:

”Straume har jo vært gjennom en utvikling, som sagt var jeg på ferie her som liten. Det har jo hele tiden vært under utvikling. Akkurat den identiteten de hadde for 30-40 år siden er vel ikke helt å gjenfinne der, sånn som med mange andre plasser. Det har

[Skriv her]

[Skriv her]

blitt en ny tid og en ny identitet med våre unger som er født, bor, er oppvokst og trives med hvordan Straume har blitt i dag”.

Vi snakket om urbaniseringen av Straume og på hvilken måte dette har forandret strileidentiteten i området. Hun hadde vokst opp et annet sted på Sotra og hadde familie på Straume når hun var barn. Den gangen var Straume et landlig sted å dra på ferie til og ikke et urbant regionscenter. Det virket som om hun mente at Straume i løpet av tiden i større grad hadde forandret karakter enn områder lenger ute i regionen. Samme respondent understreket også at hun opplevde en merkbar forskjell mellom Straume og resten av regionen med hensyn til identitet:

Spørsmål: *”Er du stril, sotraværing eller bergenser?”*

Svar: *”Jeg vil nok alltid ha stril i meg, identifiserer meg med det. Reiser vi lengre ute til foreldrene mine i Skogsvågen har du litt mer av det landlige preget”.*

Spørsmål: *”Er det et skille mellom Straume og resten av Sotra?”*

Svar: *”Ihvertfall når du kommer lenger ut er det helt klart en forskjell. Det er det”.*

En annen respondent som også har vokst opp på Sotra beskriver sin opplevelse av å vokse opp og bo på Lillesotra på denne måten:

Meg (el spørsmål): *”Hvor ligger din identitet?”*

Svar: *”Jeg flyttet jo til Hjelteryggen når jeg var 7 år gammel og der var det kun tilflyttere fra Laksevåg og Åsane og alle mulige steder. På den tiden var det Norges største ungdomsskole, og alle klassene var bokmålsklasser unntatt en. Alle de jeg har vokst opp på Sotra med, de er ikke fra Sotra og de snakker bokmål. Samtidig jobbet jeg på Ågotnes noen år. Min identitet blir vel at jeg er tilknyttet Sotra her, men de fleste jeg kjenner er også tilflyttere.*

Spørsmål: *”storbergenser?”*

Svar: *”Ja jeg vet ikke jeg. Vi sa alltid at Hjelteryggen ikke var en del av Sotra når vi var små, bussen vår gikk ikke innom Sartor. Hjelteryggen var liksom fristaten på Sotra, litt for seg selv!*

Spørsmål: *”Og da lå det kanskje litt mer negativt stigma over det å være stril?”*

Svar: *”Ja jeg ble litt ertet på videregående. Følte Ågotnes er veldig langt ute. Det de andre tenkte på når de snakket om Sotra var det jeg følte når jeg kom så langt ute som*

[Skriv her]

[Skriv her]

Ågotnes – sauer over alt osv. Jeg distanserte meg like mye fra Sotra som de som jeg gikk på videregående gjorde. Alt av fritidsaktiviteter når jeg var ung foregikk ved Sartor senter. En sjelden gang beveget vi oss lenger ut, så dette var et skille i regionen. Sotra strakk seg ikke lenger enn til Sartor senter. Vi var aldri gjennom Kolltveittunelen med mindre det var noe spesielt. Jeg er vel en slags nystril, de som kom på åttitallet.”

Hjelteryggen er et boligområde som ligger like ved broen på Sotrasiden og omtales av mange som et typisk eksempel på eneboligbebyggelse fra bergensiden etter at broforbindelsen kom. Ågotnes er et område lenger nord på Sotra som etter hvert har blitt relativt utbygget og er blant annet lokasjonen til onshore-oljebasen CCB. Eksemplene vitner om at tilveksten som fulgte etter landforbindelsen på 70-tallet i større grad ser ut til å ha endret Lillesotra enn resten av øyregionen. En annen respondent uttalte:

”Jeg har vokst opp med at de fleste jeg kjenner snakker bergensk. Men lenger ute snakker de mer stril enn det som jeg er vant med. Her på Lillesotra som vi kaller det er det flest som snakker bergensk”.

Spørsmål: *”Er du blitt mer en del av Bergen Vest?”*

Svar: *”Ja jeg har alltid følt meg som en bergenser, aldri følt meg som stril. Alltid oppfattet folk fra Øygarden og Sund som strilene, de er helt på siden. De vil ikke identifisere seg med oss som er fra Sotra heller. En fra Øygarden kan ikke si at han er fra Sotra”.*

Respondentene mener altså at Straume og Lillesotra ikke representerer det ekte strilelandet og at dem som bor utenfor Lillesotra opplever det samme. En eldre dame som har vokst opp lenger ute på øyen og som er selverklært stril, svarte følgende på spørsmålet om satsningen på strilekultur i forbindelse med kystbyen:

Spørsmål: *”Blir strilekulturen ivaretatt i kystbyprosjektet?”*

Svar: *”NEI! Det er blitt for bymessig. Jeg føler at strilekulturen den er på vei ut. Det er bergenserne som har overtatt. Jeg føler at Straume har gått tapt og blitt en del av Bergen.*

Spørsmål: *”Ser du på Straume som en invaderende del av Bergen?”*

[Skriv her]

[Skriv her]

Svar: *”Det begynte å bli ødelagt når alle bergenserne skulle ha seg enebolig på Sotra. Det var bergenserne som flyttet til Straume og Foldnes som fikk alle fordelene, og de gamle som hadde vært fastboende her ute hele sitt liv, de tapte”.*

Hun virker bitter over at bergenserne har overtatt og fortrenget den lokale strilekulturen på Straume og at kommunen har nedprioritert områdene utover øyen til fordel for utviklingen på Litlesotra. For tilflytterne som ikke har vokst opp på Sotra er bildet imidlertid ofte litt mer komplekst i og med at identitetskategorien stril gjerne ikke er en aktuell problemstilling. En middelaldrende mann som har bosatt seg et stykke utenfor Straume har følgende perspektiv på identitetsspørsmålet:

Spørsmål: *”Er det forskjell mellom Litlesotra og der du bor?”*

Svar: *”Ikke for min del, men det er sikkert mange fra Litlesotra som sier at gjennom Kolltveittunnelen er en vesentlig forskjell. Jeg opplever at de fleste må sette seg i bilen for å komme til Sartor senter og det at det ikke spiller noen særlig rolle hvilken retning du kommer fra. Du kan se det på språket også, hvis du har vokst opp med Sartor snakkes det bergensk, drar du gjennom Kolltveittunnelen snakkes det stril”.*

Han mener altså at det er en forskjell mellom sidene av Kolltveittunnelen selv om han mener at dette ikke har noen praktisk betydning for ham personlig. Han understreker altså at han som beboer ikke føler at dette påvirker hans identitetsfølelse selv om han opplever at folk rundt er forskjellige med hensyn til identitet. Slik sett representerer han den typiske tilflytteren som føler seg hjemme der han bor men ikke identifiserer seg med den opprinnelige stedsidentiteten. Dette kan tyde på at det er et slags kulturelt skille i regionen som er registrerbart men som ikke nødvendigvis oppleves som identitetsformende for tilflyttere som har en annen identitetsbagasje.

Strilen bor utforbi

”Jeg tenker jo at strilen er fra meg og utover. Jeg tenker mer på øyene utforbi og sånn har det alltid uformelt vært. Du har på en måte ikke vært stril hvis du har bodd på Straume. Og det har nå vært både i forhold til at de prater bokmål og at du ser en

[Skriv her]

[Skriv her]

endring i dialekten når du passerer Fjell og utover. Straume har jo alltid vært et område det har vært masse tilflytning til. Straume assosierer jeg ikke med stril, det har jeg aldri gjort og kommer jeg sikkert aldri til å gjøre heller, gjerne enda mindre nå”.

Uttalen er fra en respondent som bor et godt stykke utenfor Straume som både er oppvokst i regionen og har en familiegård de skal overta. Til tross for at den geografiske plasseringen, tilknytningen til landbruk og den slektsmessige tilknytningen gir respondenten ikke et sterkt uttrykk for å identifisere seg som stril. At strilen er ”fra meg og utover” vitner om en innstilling som flytter strilebegrepet stadig lenger ut på øyen. At Straume ikke regnes som en del av strilelandet ser altså ut til å være en utpreget holdning til folk som kommer fra regionen og dem som er tilflyttere. Jeg spurte en yngre mann som bor hos foreldrene et stykke ute på Sotra om hans oppfattelse og definisjon av strilen:

Spørsmål: *”Er strilen noe som tilhører de eldre generasjonene?”*

Svar: *”Jeg kjenner et par på min alder men jeg ser at det minker på de jeg ville definert som stril. Det er få men jeg vil si det er den eldre garde som er Stril”.*

Spørsmål: *”Er det hovedsakelig dialekten som definerer strilen?”*

Svar: *”Litt dialekten og litt sånn type klesstil, ikke at det er noe dumt med det, men du bare ser at det er en egen klesstil. Kanskje en litt sånn der ”laidback” stil, de tenker ikke at de må følge en sånn stil de må gå for dagen, de tar det litt mer med ro og går i litt mer komfortable klær enn det som er på moten. De går på smak og behag og ikke det som trenden sier”.*

Han uttrykker en distanse til hva han oppfatter som striler og mener at det er en identifiserbar forskjell mellom de han oppfatter som striler og ikke. Kommentaren om en annerledes klesstil kan virke som om det er snakk om et slags kulturelt skille. Likedan understreker han at alderen er den viktigste faktoren til hva han assosierer med strilen.

Det negative stigmaet

”Jeg følte meg ikke så fri som på Lokøy. Heima kunne du gå ut og leke uten at det var folk som kom i veien. Når du kom til byen måtte du passe deg for både folk og

[Skriv her]

[Skriv her]

trafikken. Og du følte det at...det ble en omstilling der som jeg ikke var helt fortrolig kan du si.”

Spørsmål: *”Hvordan opplevde du skillet mellom deg og andre i Bergen?”*

Svar: *”Som ung jente som snakket stril ble du ikke verdsatt så mye. Så jeg lærte meg bergensk fort og det gjorde jeg så bra at folk snart ikke ville tro at jeg ikke var bergenser. Så jeg løste det på den måten. Ikke kall meg bergenser for det tar jeg som en fornærmelse!. Eg er stril, så enkelt og greit er det. Det begynner jo å forandre seg nå, men som sagt ble vi ikke så høyt verdsatt for 60 år siden”.*

Utdraget kommer fra et intervju med en eldre dame som forteller om sine erfaringer fra tiden hun måtte flytte til Bergen for å studere. På den tiden var hjemstedet Lokøy såpass langt ute på landet at hun heller valgte å flytte fordi det ellers ville ha blitt for upraktisk å komme seg til og fra i hverdagen. Hun er selverklært stril og stolt av det, men opplevde den gang et stort skille mellom Bergen og Sotra, ikke minst med hensyn til graden av urbanisering. Hun var ikke fortrolig med å bo i et bymiljø og følte at hun ble stigmatisert på en negativ måte for å være stril og for å komme fra landet. Når hun sier at strilen ikke ble verdsatt mye på den tiden, var altså stedstilknytningen til Sotra og dialekten derfra negativt belastet. Det er mulig at folk som bodde i byer tidligere hadde en generelt negativ holdning overfor dem som kom fra landet, men utsagnet vitner likevel om at det ikke var status å komme fra Sotra før i tiden. En annen respondent forteller om opplevelsen av å flytte til Sotra for 20 år siden på denne måten:

”...med en gang jeg flyttet her til Bergen når jeg hørte om Sotra...da kjente jeg jo ikke til det... ja da ble det kalt et sånt skikkelig rånested, sånn langt ut på vidda, langt ute på landet. For da hadde jeg jo et litt annet bilde når vi først flyttet ut her men jeg opplever det jo overhodet ikke sånn i dag. Folk snakker heller ikke om Sotra på den måten i dag som de gjorde den gangen. Men det er jo også nesten 20 år siden og det er jo mye som har forandret seg”.

Hun mener at bortsett fra et bedre tilbud og fortetning har området ikke forandret seg særlig mye. Derimot mener hun at det som har forandret seg er opplevelsen av å bli kategorisert som å bo ute på landet. Både gjennom sin egen opplevelse og sitt inntrykk av holdninger utenfra. Det virker som om både det å være stril og de landlige kvalitetene som assosieres med Sotra, har fått en hevet status i senere tid. En medvirkende årsak til dette kan være kommunen sin

[Skriv her]

[Skriv her]

satsning på en ”aktiv strileidentitet” og at Sotra etter hvert har fått såpass mange tilflyttere at det ikke lenger gir mening å omtale disse som striler eller folk som bor på landet. Å bo i den vordende kystbyen passer kanskje ikke lenger inn forestillingen om å bo på landet fordi den etter hvert representerer et minst like urbant og moderne bosted som mange andre bydeler i Bergen. Tilgangen til natur og friluftsliv er ofte høyt verdsette kvaliteter for folk som bor i byer og fremstår på denne måten som kapital med hensyn til bostedskvalitet, noe jeg også fikk bekreftet gjennom mine intervju med beboerne på Straume. Det er mulig at dette kan ha hevet den sosiale statusen til området. Når tilgang til naturen ikke oppleves som truet gjennom urbaniseringen kan tilskuddet av tilgang på kvaliteter som tradisjonelt assosieres med byen oppleves som svært positiv.

Identitet og tilhørighet

Selv om de fleste av beboerne jeg snakket med gav uttrykk for å ha en sterk tilknytning til Bergen og ikke identifiserer seg som striler føler de seg likevel hjemme i regionen. Det typiske svaret på spørsmål rundt identitet og tilhørighet er at respondenten føler tilhørighet flere plasser:

”Jeg føler meg litt sånn både og... litt bergenser og sogning. Men jeg føler jo en tilhørighet til Fjell og til Straume, det gjør jeg jo. Jeg føler at jeg kommer hjem når jeg kjører over Sotrabroen. Det er ikke sånn at jeg føler at jeg vil tilbake til Bergen umiddelbart. Jeg føler at jeg har min identitet her ute nå”.

Respondenten har bodd på Sotra i lengre tid og er vokst opp i Bergen. Hun kan tenke seg å flytte tilbake til Bergen sentrum på et tidspunkt men er også svært fornøyd med å bo på Lillesotra. Hun mener også at Straume ikke er en del av Bergen og har en del fordeler med hensyn til funksjoner på grunn av regionscenterstatusen:

Spørsmål: *”Så du vil helst tilbake igjen til bergenssiden?”*

Svar: *”Ja, men ikke hvor som helst på bergenssiden, jeg kunne ikke ha tenkt meg å flytte til Drotningstveit eller noe sånt... hvis jeg skulle flyttet tilbake til Bergen måtte det bli Bergen sentrum”.*

[Skriv her]

[Skriv her]

Spørsmål: *”Ser du på Straume som et bedre bosted enn hva som er alternativt på bergenssiden?”*

Svar: *”Ja, for her bor du jo tross alt midt i kommunesenteret og har alle kommunale og andre tjenester i nærheten. Det ville du jo ikke ha fått i for eksempel Loddefjord eller Fana”.*

Hun understreker med dette betydningen av regionscenterstatusen i forhold til andre bydeler i Bergen og at dette også har en innflytelse på stedsidentiteten i og med at statusen innebærer bostedsprivilegier en ellers ikke ville ha fått. På denne måten opprettholdes det også en forskjell til for eksempel nærliggende bydeler på Bergenssiden. Det kan tenkes at denne forskjellen er med på å skape en sterkere avgrensning til Bergen og dermed også en sterkere tilhørighetsfølelse til Sotra. Kanskje vil denne effekten bli sterkere dersom sammenslåingen av kommunene blir en realitet og kystbyen utvikler seg videre på den tiltenkte måten med enda bedre tilbud.

Straume skiller seg fra resten av Sotra med hensyn til graden av urbanisering, og fordi det er mange tilflyttere som ikke har noen historisk tilknytning til området. Samtidig foreligger det et ønske om å holde på kystidentiteten fra regionen for å skille seg ut fra Bergen. Slik sett kan Straume fremstå som et sted der strileidentiteten møter og blander seg med Bergensregionen. I intervjuene mine undersøkte jeg blant annet hvor beboerne føler at de har sin tilhørighet med hensyn til stedsidentitet. De fleste jeg snakket med hadde et positivt forhold til bostedet sitt og virket velintegrert selv om de ikke nødvendigvis identifiserte seg med regionen:

Meg: *”Hvor føler du at du har din tilknytning? Sotra, øyboer eller en del av Bergen, forstad til Bergen?”*

Svar: *”Jeg må si at jeg er bergenser og det kommer jeg alltid til å være. Men vi har en veldig fin tilknytning til området her, men jeg er ikke noe sotraværing. Det er nok fordi at jeg har jobben min i byen og er mer i byen nesten enn jeg er her, jeg er nok bergenser på min hals. Uansett så blir det sånn at jeg ikke klarer å si at jeg er sotraværing, det er nok fordi jeg har stor tilknytning til Bergen og det har jeg alltid hatt. Vi har jo et fenomenalt felleskap her på Storhilleren, men når du spør meg så er jeg bergenser, jeg føler meg ikke som sotraværing”.*

Respondenten mener altså at tilknytningen og miljøet er meget bra, likevel identifiserer hun seg ikke med den tradisjonelle stedsidentiteten. I mine intervju var det typisk at respondenter

[Skriv her]

[Skriv her]

som ikke var oppvokst på Sotra heller følte sin identitet tilknyttet stedet de kom fra enn det nåværende bostedet. Dette skyldtes ikke mangel på tilhørighet eller fellesskapsfølelse men heller at den opprinnelige stedsidentiteten i form av strilekulturen er noe som de fleste beboerne ikke kjenner seg igjen i. Respondentene gav gjerne uttrykk for å identifisere seg med sitt opphavssted istedenfor å identifisere seg med sitt nåværende bosted. Det er mulig at dette kan skyldes at det henger igjen en forstilling om at man må være ekte stril for å bli anerkjent som en autentisk sotraværing og at man måtte ha en tilknytning utover det å bare bo i regionen. Det vil bli interessant å se om det etter hvert oppstår en stedsidentitet som også inkluderer kategorien tilflyttere som ekte sotraværinger.

Kystbyen og en aktiv strileidentitet

Gjennom kystbyen skal det urbane forenes med det landlige og på den måten opprettholde en tilknytning til kystkulturen. Øysamfunnets egenart knytter seg historisk til strileidentitet og de assosiasjoner det innebærer. Kystbyprosjektets planleggere prøver å implementere denne identiteten og bruke den som et virkemiddel for å skape fellesskapsfølelse og en egenidentitet for den planlagte kystbyen. Jeg forsøkte gjennom mine intervju å få et inntrykk av hvordan utviklingen av kystbyen klarer å ivareta eller skape det beboerne oppfatter som strileidentitet. Svarene er varierte, ikke minst fordi forestillingen av hva som forbindes med strileidentitet er forskjellig.

Meg: *”Hva med Fjell sin satsning på å ha en aktiv strileidentitet?”*

Svar: *”Akkurat der har jeg mine tvil, i forhold til kystbyen og hvor mye de kommer til å holde på den biten. Det er ikke noe identitet jeg kjenner igjen på Sartor i dag i forhold til verken identitet eller arkitektur eller noen ting. Jeg tenker at når du kommer der så er det som å komme til et hvilket som helst senter, om det er Oasen eller Lagunen. Det er ganske anonymt, jeg synes ikke de klarer å fange strileidentiten”.*

En annen respondent svarer på denne måten:

Meg: *”Føler du det har blitt overtatt av bergensere?”*

[Skriv her]

[Skriv her]

Svar: *”Nei, jeg synes ikke det. Jeg synes også at Sartor har vært flinke til å ta vare på tradisjoner og kunst/malerier osv. på senteret. Ja jeg synes de har klart å ta vare på identiteten der”.*

Jeg får inntrykk av at det i større grad er forskjell i hva man legger vekt på med hensyn til identitet og innhold i forhold til strilebegrepet, enn at opplevelsen nødvendigvis er så forskjellig. Ofte kan det fremstå som om det eksisterer en slags dobbelthet i forhold til identitet og tilhørighetsfølelse. Kjøpesenter og urbanisering passer ikke inn i strilebegrepet i tradisjonell forstand, men det er heller ikke tvil om at Straume tilhører sotraregionen og at det eksisterer et opplevd skille til Bergen. Mens noen hovedsakelig assosierer strilebegrepet med verdier og kvaliteter som knytter seg til hvordan ting var før i tiden er andre åpne for å kalle regionens moderne beboere for striler. Uansett mente de fleste at Straume har sin egen identitet til tross for den etter hvert ganske omfattende urbaniseringen. I forbindelse med denne tematikken spurte jeg på hvilken måte Straume skiller seg fra Bergen:

Spørsmål: *”Ser du på Straume som en del av Bergensregionen eller som en forstad, isolert område/stril?”*

Svar: *”Jeg har alltid følt det som en del av Bergen, når det er så nærme og man betaler det samme med bussen til Sandviken som til Straume etc. Forbi Straume er kanskje forbi det jeg ville kalt bergensområdet”.*

Spørsmål: *”Så Straume er litt spesielt der ute?”*

Svar: *”Ja, jeg synes det”.*

Spørsmål: *”Egen urban stedsidentitet der?”*

Svar: *”De jobber hardt for å få sin egen identitet, det har jeg merket”.*

Spørsmål: *”Annerledes enn i sentrum? Særpreget?”*

Spørsmål: *”Sentrum er vel gammelt og har tradisjoner i det de gjør, med buekorps og alt det der. Mens Straume prøver å skape sin egen identitet med det de gjør”.*

Spørsmål: *”Hvordan skiller de seg fra Bergen?”*

Svar: *”De prøver å holde litt på strilen her ute, litt mer blanding mellom Bergen og stril. Det er flere eldre folk som bor her ute, flere som har den strilmentaliteten, men mange fra Bergen som ser på Straume som en melting plass da. Typisk er vel dialekten, det er vanskelig å forklare, litt mer åpent kanskje, lett å si hei til de som går på gaten. I Bergen går de bare rett frem og ser ikke en meter foran seg.*

Imøtekommende. Ikke så vennlige i Bergen sentrum akkurat, kan ikke si hei til en

[Skriv her]

[Skriv her]

tilfeldig fyr du møter, men striler på Ågotnes for eksempel sier hei og prater. Det er litt mer strileidentitet og tillit, vi stoler på hverandre, mindre kriminalitet”.

Svaret til respondenten viser at det foreligger en følelse av å tilhøre Bergen og på samme tid være annerledes. For å ha denne dobbeltheten og opprettholde den må Straume nødvendigvis skille seg ut fra Bergen på et vis. Det levende lokalsamfunnet med den praktiske tilkoblingen til urbane kvaliteter ser ut til å være kombinasjonen som gjør Straume attraktiv. For å oppnå dette er nærhet til Bergen et viktig moment. Men nettopp sentraliteten og tilflyttingen blir også fremhevet som årsak til at stedsegne forsvinner gjennom innflytelse utenfra:

”All trafikken til og fra Sotra, når du kjører i rushet får du et inntrykk av at alle som bor på Sotra jobber i byen og alle som bor i byen jobber på Sotra. Hvis folk jobbet der de bodde ville mye av problemet vært løst. Hvis folk slutter å pendle så mye – alle jobber et annet sted enn der de bor. Ja da blir det jo en utveksling av alt mulig forskjellig, ift til strilebegrepet er jo dette med på å utvaske dette enda mer siden bergensere og striler jobber om hverandre i større grad”.

Når det som gjør Straume unikt oppstår i spenningsrommet mellom disse to drivkreftene vil det være interessant å se om dette er opprettholdbart etter hvert som den urbane utviklingen skrider frem.

Det urbane Straume

I intervju med beboere prøvde jeg å få et inntrykk av hva slags syn folk i regionen har på urbaniseringen av Straume gjennom kystbyprosjektet, og om de kan se for seg at det etter hvert blir noe mer enn et bosted og senter for handel. Kystbyen skal etter planene fungere og bli oppfattet som noe mer enn et handlesenter, og det er derfor interessant å få et innblikk på hvordan folk oppfatter og ser for seg at kystbyen skal være. Både av hensyn til innstilling og holdning ovenfor utviklingen, og for å utvikle kystbyen på en måte som beboerne er positive til, er det interessant å høre hva beboerne har å si.

Spørsmål: *”Tror du kystbyen kan bli en realitet?”*

[Skriv her]

[Skriv her]

Svar: *”Ja men det er jo ikke ferdig, men jeg er veldig positiv. Lett for meg å si siden jeg bor litt unna kanskje, verre hvis jeg hadde bodd rett oppi det. Men jeg liker utvikling og henger meg ikke opp i hvordan det var før der ute, jeg kan nesten ikke huske hvordan det så ut heller. Kanskje jeg hadde tenkt annerledes hvis jeg bodde oppi det. Flott med de eldre som kan bo like i nærheten og kan gå til alt, det føler jeg er vinn vinn”.*

Urbanisering, fortetning og kystbyprosjekt på Litlesotra konsentrert rundt Sartor kjøpesenter, er utgangspunktet for å gi en stedsopplevelse som skal kunne fungere som et alternativ til Bergen sentrum. Jeg er interessert i finne ut om beboerne opplever at Straume også etter hvert fungerer og oppleves som bysentrum for dem som bor der. I forbindelse med dette spurte jeg respondentene i hvilken grad de synes at Straume etter hvert ligner mer på by enn bare et handlesenter. Selv om en del respondenter ikke helt kan se for seg at Straume vil fremstå som by i overskuelig fremtid, var de fleste positivt innstilt til utviklingen i retning av å bli det.

Meg: *”Hva synes du overordnet sett om kystbyen Straume?”*

Svar: *”Jeg tror ikke jeg vil se i min levetid at dette blir en by. Arkitektur, historie vil ikke vokse frem. Det å gå på et senter gir ikke meg følelsen av å gå i en by. Skal de lage gater med butikker og kafeer for å ligne en by, ser jeg ikke at det kan skje med det første. Det er bra at noen har en plan og satser”.*

Respondenten gir her altså uttrykk for at hun er glad for at det satses på å utvikle Straume i retning av en by, selv om hun ikke helt kan se for seg at det vil være mulig å fullt ut skape en byatmosfære. Hun mener at et kjøpesenter ikke gir henne byfølelse og at tilbudene hun assosierer med by ikke er representert. Dette til tross for at det nettopp er disse kvalitetene som er i ferd med å bli utviklet og utvidet. Det er flere som ser ut til å ønske utviklingen i retning av å få et byrom velkommen, selv om det er tydelig at det er vanskelig å løse seg fra den opprinnelige stedsoppfatningen som handlesenter. De fleste jeg snakket med er positive til utviklingen og ønsker seg enda flere bykvaliteter på Straume:

”Jeg tenker at når du er oppvokst i byen så savner jeg det å gå i gatene. Den bylukten holdt jeg på å si...og livet i byen med kaffeer og restauranter, butikker og alt som skjer i byen, turister...livet egentlig...i sentrum da”.

Spørsmål: *”Føler du at du i større grad får disse kvalitetene på Straume etter hvert?”*

[Skriv her]

[Skriv her]

Svar: ”Ja, det føler jeg absolutt. Det er blitt veldig mye bedre på Straume nå. Spesielt at det er liv på kveldene i sentrumsområdet på Straume. Det synes jeg er en veldig stor forbedring, folk skal på kino, folk skal på restauranter. Det er et helt annet liv på Straume på kveldstid og i helgene enn det var tidligere”.

Utsagnet vitner om kvaliteter som assosieres med byrom og viser at det allerede foreligger en viss endring med hensyn til aktivitet i området, noe jeg også fikk bekreftet av flere respondenter som bor i området. De som er positivt innstilt til utviklingen ønsker seg gjerne et enda bredere og utvidet tilbud:

”Jeg kunne tenke meg flere små spisesteder og puber, konditorier litt mindre og koselige steder som ikke nødvendigvis er inne på senteret men som ligger i tilknytning til senteret. Akkurat det som ligger inne på senteret blir jo litt sånn kjøpesenteraktig”.

Stempelet kjøpesenter er i denne sammenhengen negativt ladet og ser ut til å være et hinder for at området aksepteres som et reelt alternativ for Bergen sentrum.

For å utvide kjøpesenterstatusen er det planlagt utearealer og oppholdsrom. Noe er allerede kommet på plass og jeg spurte respondenter om de føler at det er tilgang til sosiale møteplasser på Straume:

”Ja jeg synes at det er veldig tydelig nå at det er lagt til rette for det, det er lagt til rette for det med litt sånn parkaktig utenfor senteret slik at folk er der utenfor med ungene for eksempel for å leke. At det ikke bare er et dødt senterområde. Jeg har troen på kystbyen Straume. Jeg er ikke en av de negative til kystbyen”.

De fleste jeg snakket med har lagt merke til at det er kommet flere utearealer og plasser der man kan møtes. I spørsmål rundt hva folk ville ha mer av og hva de forbinder med byrom, er det gjerne nettopp utearealer med liv i gatene og et rikt tilbud av forskjellige varer og tjenester som folk vil ha mer av. Sånn sett virker det som om stedendringene på Straume absolutt er et steg i retningen av det folk oppfatter som byrom.

[Skriv her]

[Skriv her]

Det attraktive bostedet

Jeg har gjennom mine intervju av beboerne på Straume prøvd å finne ut hvilke kvaliteter som verdsettes og hva som eventuelt oppleves som problematisk i forhold til urbaniseringen. De fleste har et positivt forhold til Straume og fremhever fordelene gjennom tilbudene utviklingen har medført. Mange gir uttrykk for at Straume er et kompromiss mellom å bo sentralt med de tilbudene dette medfører og å fortsatt bo på Sotra:

”Jeg ville aldri sagt at jeg er fra Bergen, vi er fra Sotra utenfor Bergen. Når vi skulle kjøpe leilighet var det aldri snakk om å vurdere Bergen engang. Det var Sotra det var snakk om, og da måtte det bli Straume”.

Respondenten har kjøpt leilighet på Straume og skal flytte fra eneboligen sin lenger ute på Sotra der hun også har en familiegård. Hun er litt opp i årene og vil bo mer praktisk. Eksempelet viser at Straume tross sin omfattende urbanisering til en viss grad likevel representerer Sotra. For henne er Straume det eneste reelle alternativet til Bergen fordi hun ikke vil flytte fra Sotra. Hennes utsagn understreker at Straume har en annen identitet enn Bergen og fortsatt blir oppfattet som en del av Sotra.

En annen respondent svarte på denne måten angående spørsmålet om hun kunne tenke seg å bo lenger ute på Sotra:

”Vi kikket på flere områder men når det dukket opp en bolig sentralt på Straume med utleiedel og der det på en måte er knytta til et levende lokalsamfunn men der man fremdeles har god mulighet for både offentlig transport og kjøre egen bil, så er det på en måte greit der. Det er mange ting som traff. Vi var jo innom tanken... jeg er jo vant med øysamfunn sånn sett fra barnsben av. Men når vi så på reisevei til jobb var det ikke aktuelt for vår del, da måtte vi ha hatt jobb der”.

Igjen viser eksempelet at Straume oppfattes som et greit kompromiss mellom by og land. Jeg har vært opptatt av å finne ut om Sotras landlige karakter og forstillingen om et godt nærmiljø og gode oppvekstvilkår for barn og unge også eksisterer på Straume, til tross for urbaniseringen. Jeg fikk stort sett bare gode tilbakemeldinger med hensyn til dette:

[Skriv her]

[Skriv her]

”Vi bodde jo en stund i leiligheten på Bjørge(straumsundet), og hadde litt kontakt med naboer og sånt. Det er kanskje litt mer sånn lokalsamfunn stil her ute, når du er på butikken så kjenner du deg igjen og naboene snakker godt sammen og det er et miljø og ungene er ute og leker. Det er ikke sånn at de sitter og spiller dataspill hele tiden, vi hører de jo bak husveggen når de leker gjemsel. Det opplever jeg som gode kvaliteter, det er trygt og greit å slippe ungene ut når de har blitt noen år og det er et godt miljø”.

En annen beboer med barn mente følgende:

Spørsmål: *”Hvordan har det vært å ha barn på Straume?”*

Svar: *”Vi har stort sett vært fornøyd, det er jo masse tilbud både skole og barnehage. Det er jo masse fritidstilbud, det er jo veldig greit når du bor et sånt sted at det er mye tilbud. At det er idrett og andre aktiviteter. Vi har liksom ikke savnet noe tilbud til ungene, så det er et barnevennlig sted. Vi har trivdes godt her og jeg kunne ikke tenkt meg å flytte lenger ut for å være mer skjermet. Det er et godt miljø”.*

Det er ingen av respondentene som har negative kommentarer angående nærmiljøet på Straume med unntak av noen bekymringer i forhold til ungdommer som henger på senteret. Denne problematikken virket imidlertid ikke som prekær, men heller som normal i forhold til utfordringene som knyttes til denne aldersgruppen. I forbindelse med dette må det også nevnes at det gjerne i samme setning ble sagt at det tilbudet til barn og unge har blitt bedre og at oppsynstiltak i form av vektore lignende er utvidet i takt med utbyggingen. Slik sett kan man si kanskje si at oppvekstvilkårene til barn og unge generelt sett har blitt bedre og at Straume ikke er noe mer belastet enn andre steder.

[Skriv her]

[Skriv her]

Kapittel 7: Oppsummering og konklusjon

I denne siste av oppgaven ønsker jeg å oppsummere hva jeg har vært gjennom og reflektere over hva som har fremkommet gjennom prosessen. Meningen er å redegjøre for koblingene mellom spørsmålene som var stilt, det teoretiske rammeverket som ble brukt, og funnene som ble gjort.

Temaet og problemstillingen min har vært knyttet til utviklingen på Straume med fokus på Kystbyprosjektet og hvordan dette har påvirket og endret regionen. Jeg har i denne sammenhengen fokusert på stedsidentitet. Det fysiske, funksjonelle og opplevelsesaspektet ved identitet er undersøkt og analysert gjennom eksisterende data, observerbare fysiske endringer og undersøkelser av beboerperspektivet gjennom intervju og analyse av disse. I forhold til den teoretiske rammen korresponderer dette med *location, locale og sense of place* begrepet. Jeg skal nå oppsummere og diskutere noen av mine hovedfunn og komme med noen betraktninger.

Beboerne på Straume har gjennom utviklingen av Kystbyen fått mange nye muligheter. Tilbud som regionens beboerne ellers måtte reise til Bergen for, har blitt tilgjengelig på Straume. Eksempler på dette er utvidede handels, fritids- og kulturtilbud, i tillegg utgjør Straume en viktig sosial arena og er bosted for mange mennesker. Gjennom mine intervju med beboere og undersøkelser har jeg fått inntrykk av at dette er populære tiltak som både blir verdsatt og brukt av beboerne i regionen. Disse funksjonelle endringene har påvirket beboerne på en direkte måte, for eksempel gjennom færre reiser til Bergen. I tillegg er Sartor senter også populær utover regionen og har en ikke ubetydelig andel av tilreisende fra områdene utenfor Sotra. Denne utviklingen har mange likheter til hva som ligger i ideen om 10-minuttersbyen og de overordnede planene om å skape en kompakt byutvikling i en polysentrisk region. Ambisjonen om å skape en mer klimavennlig utvikling gjennom kystbyprosjektet ser slik sett ut til å fungere.

Til tross for at mange i praksis bruker Straume som en erstatning til Bergen sentrum, ser det ut som om mange har problemer med å anerkjenne at Sartor senter er i ferd med å utvikle seg til Kystbyen. Det virker i stedet som om prosjektet blir oppfattet som en stadig utvidelse av kjøpesenteret og ikke som den overordnede planen som er å videreutvikle Sartor og Straume til å bli mer enn bare et kjøpesenter. Til tross for mottoet ”fra kjøpesenter til by” med endelig mål om å bli Kystby, ser det ut til at mange ikke fullt ut klarer å forestille seg at Kystbyen blir en realitet. Det kan virke som om en del av beboerne ikke helt har oversikten over de

[Skriv her]

[Skriv her]

omfattende planene og dermed ikke helt kan se for seg at det over tid kan bli et byrom av det som oppfattes som kjøpesenter i dag. Dette til tross for at de allerede bruker Straume til en rekke funksjoner som assosieres med byer og ikke som typiske kjøpesenterkvaliteter. Det er mulig at dette vil forandre seg etter hvert som Kystbyen tar form.

Kategorien kjøpesenter ser ut til å være en status som ikke er så lett å løsrive seg fra. Dette viser seg gjennom en innstilling om at Straume og Sartor er et kjøpesenter selv om mange bruker området til aktiviteter som ellers assosieres med by. Forestillinger om hvilke kvaliteter en by innehar sammen med faktumet at Kystbyen planlegges rundt kjøpesenteret Sartor senter gjør transisjonen til å bli anerkjent som fullverdig by vanskelig. En delvis forklaring til dette kan være at det foreligger en treghet i transisjonen av stedsforestillingen fordi Straume i løpet av relativt lite tid har forandret seg veldig mye; det tar tid å akkomodere til den nye stedsidentiteten. I forhold til de nevnte kategoriene til T.H.Aase kan en kanskje si at det i denne sammenhengen er lett å observere at de forskjellige kategoriene av innbyggere kategoriserer hverandre ulikt. Den flytende prototype klassifiseringen er i denne sammenhengen kanskje verdt å nevne da de fleste jeg var i kontakt hadde en forestilling om hva en stril var. Beboerne vektla bare kvalitetene ulikt.

Også i forhold til utviklingen av Kystbyen er det hos mange blandede følelser. Noen beboere uttrykker en negativ holdning ovenfor urbaniseringen mens de på samme tid er glad for mulighetene og utviklingen med hensyn til de praktiske aspekt ved den. Dette passer sammen med ideen om at den rurale stedsmyten blir utfordret av urbaniseringen og at det ikke helt er vokst frem en ny stedsforståelse som inkluderer Kystbyen midt oppi de landlige omgivelsene. I forhold til problemstillingen min og det teoretiske rammeverket jeg har brukt til å gjøre denne analysen er denne ambivalensen mellom beboernes "identity with" og Straumes egenidentitet eller "identity of" påfallende synlig gjennom de ulike forestillingene menneskene i regionen oppfatter og uttrykker.

Det har skjedd store funksjonsendringer siden broforbindelsen kom i 1971 og knyttet sammen veinettet mellom Sotra og Bergen. I de påfølgende tiårene fulgte en eksplosiv befolkningsvekst med tilsvarende boligutbygging i form av hovedsakelig eneboliger. Denne tilveksten har ført til at spesielt Straume har forandret seg fra å være "strileland" til å fungere som forstad til Bergen. Dette har hatt innflytelse på hvordan menneskene som bor i regionen oppfatter seg selv og hjemstedet sitt. Med andre ord har forandringen av de fysiske strukturene ført til at stedsidentiteten har forandret karakter i retning av å bli mer urbant enn rural. Jeg har imidlertid også registrert at det foreligger betydelige variasjoner med hensyn til dette. Det er både skiller i regionen og en stor variasjon i beboernes egne oppfatninger med

[Skriv her]

[Skriv her]

hensyn til identitet. Noen kategoriserer seg som striler mens andre ser på seg selv som bergenser. I tillegg til dette ser det også ut til å eksistere en slags hybrid som spesielt ser ut til å være utpreget blant nye beboerne, de yngre fra regionen eller dem som på annet vis identifiserer seg med den urbane bevegelsen gjennom Kystbyen, nemlig nystrilen eller sotraværingen. Denne nye identitetskategorien ser imidlertid ut til å mangle en fysisk forankring i stedsidentiteten fordi den ikke passer inn i de eksisterende kategoriene Stril eller bergenser. Det er mulig at denne gruppen vil finne en egen stedsidentitet gjennom Kystbyprosjektet. I forhold til Åse sine begrep om kategorier snakker vi om vil bli interessant å se om identitetskategorien nystril og sotraværing etter hvert får en like sterk stedsforankring som Stril eller bergenser.

Det ser ut til å være skiller i regionen med hensyn til hva området representerer. For eksempel gav flere respondenter uttrykk for at Straume etter å ha fått broforbindelsen og i senere tid fikk regionsstatus mistet litt av sin strilestatus. Det så ut til å være et skille mellom dem som bodde på Litlesotra og resten av regionen med hensyn til stedsidentitet. En del av respondentene som bodde lenger ute på øyen kunne påpeke at det var et skille i regionen selv om de ikke følte seg selv som annerledes eller mer som stril enn dem som bodde på Straume. Dette tyder på at det foreligger en stedsidentitet som er fysisk forankret i regionen og som er opplevd, privat og individuell. Dette kan knyttes opp mot stedsmyten om Sotrastrilen som egentlig ikke eksisterer eller i det minste ikke er like stedsavhengig som den engang var. Det foreligger en slags treghet i identitetsendringene og en foreldet kategori som ikke rommer dagens typiske sotraværing. For flere som bodde i regionen mente at de var velintegrert på bostedet sitt men kategoriserte seg som verken stril eller bergenser; de var noe midt i mellom.

Det er praktisk på Straume, dette ser en ikke minst gjennom alle eldre som selger sine romslige eneboliger til fordel for å bo i leilighet i kystbyen. Denne gruppen skryter av gode bussforbindelser og å ha alt man trenger i gåavstand. Det er en overvekt av eldre med god kjøpekraft og yngre uetablerte som ser ut til å utgjøre en unaturlig stor del av beboermassen i de nye boligkompleksene sentralt på Straume. Dette kan tyde på at det enten ikke blir tilrettelagt nok for familier eller at det i for stor grad er markedskreftene som styrer utviklingen. Både utformingen av kompleksene og boenhetene sammen med området rundt har stor betydning for hvem som passer inn og ikke. I tillegg er prisnivå en naturlig begrensning og utfordring da barnefamilier gjerne har behov for større boenhet og mer tilrettelagt uteareal. Med mindre det planlegges for å gjøre området attraktivt for barnefamilier vil disse lett bli fristet til å overta eneboliger lenger ute på øyene til dem som selger og

[Skriv her]

[Skriv her]

pensjonerer seg med en leilighet på Straume. Det er mulig at det er vanskelig å unngå denne problematikken da det må være økonomisk lønnsomt for utbyggerne å gjennomføre boligprosjekt, men jeg tror at det vil være viktig for identiteten av området at Kystbyen ikke blir en by for pensjonister. I planmålene til kommunen er det beskrevet at Kystbyen også skal være tilrettelagt for barn, det er derfor mulig at den videre utviklingen vil være mer tilrettelagt for barnefamilier. Denne problematikken kunne være interessant å følge opp etter hvert som utviklingen skrider frem.

Utearealer og sosiale møteplasser ble ofte nevnt som viktig for trivselen og beboerne etterspør gjerne flere innslag av dette. I de videre planene er det planlagt både grøntareal og sjøtilgang som en naturlig del av Kystbyen. I intervjuene ble det hos en del kommentert at byfølelsen manglet på Straume. Selv om mange funksjonelle aspekt var på plass manglet det allikevel noe for å gjøre opplevelsen komplett. Det er imidlertid ikke gitt at kvalitetene som ville gi den fullendte byfølelsen nødvendigvis ville være positiv, det kan like gjerne være støy fra biler og skjemmende lukter som gir byassosiasjoner. Kanskje Kystbyen kan bli en eksemplarisk 10-minuttersby som innehar alle de positive element i et bybilde. De fleste av respondentene valgte ihvertfall Kystbyen fremfor å reise til Bergen i de fleste tilfeller.

Mange ser ut til å sette pris på å både bo landlig og samtidig ha tilgang til urbane kvaliteter. Dette ble ofte fremhevet som en av de positive kvalitetene innbyggene mente var unike i området. Denne kvaliteten kunne imidlertid virke som delvis forankret i forestillingen og assosiasjonene med den rurale historien til området. Det er mange andre plasser i Bergensregionen hvor tilgangen til natur og friluftsliv kan være like bra eller bedre rent fysisk sett. Stedsmyten om strilen, havet og nærhet til naturen så ut til å skape en stedsfølelse som påvirker stedsopplevelsen, dette er da også noe som blir aktivt promotert som unik kvalitet av Kystbyens planleggere. Straume fremstår på mange vis allerede i dag som like urban som mange plasser innenfor Bergen kommune og skal fortsatt bli betydelig mer urban. Allikevel fikk jeg inntrykk av at respondentene ikke var bekymret for å miste følelsen av å bo landlig. Dette kan tyde på at forestillinger om det landlige Straume er sterkt forankret. På samme vis som kjøpesenteret...

[Skriv her]

[Skriv her]

Referanseliste

Aase, T.H. Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter*. 2. Utgave. Universitetsforlaget.

Aitken, S. Valentine, G. (2009). *Approaches to Human Geography*. Sage Publications Ltd

Aure, M. Berg, N.G. Cruickshank, J. Dale, B. (2015). *Med sans for sted*. Fagbokforlaget

Alvsaker, S. Kalgraf, M. (2015) *Her handler halvparten av Askøys befolkning*.

Vestnytt(Internett), 25.mars. Tilgjengelig fra: <http://www.vestnytt.no/aktuelt/Her-handler-halvparten-av-AAskoys-befolkning-288006.html> (Lest 28. januar 2017).

Bergen byarkiv, Bergen byleksikon (2009), (Internett), Tilgjengelig fra:
<http://www.bergenbyarkiv.no/bergenbyleksikon/arkiv/13908737> (Lest 3.4.17)

Bergen byarkiv, Bergen byleksikon (2009), (Internett), Tilgjengelig fra:
<http://www.bergenbyarkiv.no/bergenbyleksikon/bergens-historie> (Lest 23. januar 2016).

Bergen Næringsråd (2015). *Bergensregionen 2030. Planlegge eller løpe etter?*

Tilgjengelig fra:

http://bergen-chamber.no/visageimages/Pdf_files/Bergensregionen_2030_Low.pdf

Berg, N.G. Dale, B. Førde, A. Kramvig, B. (2012). *Metodologiske utfordringer i stedsanalyser*. I: Førde, A., Kramvig, B., Berg, N.G. og Dale, B. (2012) *Å finne sted*. 1.utg. Trondheim: Akademika forlag.

Clifford, N.J. Holloway, S.L. Rice, S.P. og Valentine, G. (2009) *Key Concepts in Geography*. 2.utg. Great Britain: The Cromwell Press Ltd, Trowbridge, Wiltshire.

Clifford, N. French, S. Valentine, G. (2010) *Key Methods in Geography*. 2nd edit. Sage Publications Ltd.

Dale, b. og Berg, N.G. (2012). *Hva er stedsidentitet, og hvordan fanger vi den opp?*.

[Skriv her]

[Skriv her]

I: Førde, A., Kramvig, B., Berg, N.G. og Dale, B. (2012) *Å finne sted*. 1.utg. Trondheim: Akademika forlag.

Dale, B. Tholstrup, L. (2013). *By eller land? Forhandlinger om hjemstedets identitet i en region i endring*. I: Brun, C. og Setten, G. *Hus, hjem og sted*. Trondheim: Akademia forlag, s.111-130.

Fjell kommune i samarbeid med Opus Bergen AS (2012) Kommunedelplan Bildøyna/ Sotra kystby 2013-2024: *Frå Straume til Sotra Kystby: Moderne bumiljø og næringsliv i harmoni med kystkultur og tradisjonar*. Fjell kommune. Tilgjengelig fra:

<https://www.fjell.kommune.no/politikk-innsyn-og-naring/kommunen-sine-planar/>

Fra kjøpesenter til by: Fjell kommune bygger Sotra kystby (Internett), 7. november. Tilgjengelig fra: <http://boby.no/foresla-kandidater-til-boby-prisen-2016/> (Lest 30. januar 2017).

Haarstad, H. Wanvik, T. (2015) *Vi trenger 10-minuttersbyer*. Bergens Tidende (Internett), 2. mars. Tilgjengelig fra: <http://www.bt.no/nyheter/lokalt/Vi-trenger-10-minutters-byer-299672b.html> (Lest 29. januar 2017).

Hay, I. (2010). *Qualitative research methods in human geography*. Oxford, Oxford University Press.

Haarstad, H. (2015) Forskaravhøyret, Hubro: Magasin om forskning og utdanning fra UIB, 2015/22.årgang , s.40.

Hidle, K. (2004). *Migrasjon og stedsmyte* (Doktoravhandling). Universitetet i Bergen.

Hjort, S. Vol 6, No 1 (2009). *Rural gentrification as a migration process: Evidence from Sweden*. London: Transnational press. Tilgjengelig fra:

<http://www.tplondon.com/journal/index.php/ml/article/view/230/210>

Hordaland fylkeskommune (2015), *Regional areal- og transportplan for Bergensområdet*, tilgjengelig fra: http://www.hordaland.no/PageFiles/42537/Regional%20areal-%20og%20transportplan-Hoyringsforslag_24_06_2015.pdf

[Skriv her]

[Skriv her]

Johansen, D. (2016) *Norske tettsteder-en nasjonal tragedie*. NRK (Internett), 11. august. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/trondelag/norske-tettsteder--en-nasjonal-tragedie-1.13078176> (Lest 2. Februar 2017).

Kvernum Kirsti (2012). *Omstridte landskap, Stedstilhørighet og endring på Sotra* (masteroppgave). Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning i oppdrag fra Norges forskningsråd. Tilgjengelig fra: <http://www.bygdeforskning.no/publikasjoner/omstridte-landskap-stedstilhoerighet-og-endring-paa-sotra>

Lier, D.J. og Stokke, K. (2017). *Samfunnsgeografi En innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Mitchell J.G. (2001), *Rural gentrification*.

Tilgjengelig fra National Geographic:

<http://environment.nationalgeographic.com/environment/habitats/urban-sprawl/#page=1>

Norsk Bolig-og Byplanforening (2016) *Straume sentrum er vinner av BOBY-prisen 2016*,

Regionrådet vest (nettside), tilgjengelig fra:

<http://www.regionradetvest.no/fjell-kommune>

Respons Analyse (2011). *Innbygger- og flyttemotivsundersøkelse i Fjell*. Tilgjengelig fra:

<https://www.fjell.kommune.no/contentassets/6327af69ebc44513a4420261849e16ae/1-innbygger--og-flyttemotivsundersokelse-i-fjell---respons-analyse.pdf>

Sankjær Hanssen, G. Hofstad, H. Saglie, I.L. (2015) *Kompakt Byutvikling*.

Universitetsforlaget.

Solberg, I. Hordaland Fylkeskommune, *Regional senterutvikling i Bergensområdet*, Tilgjengelig fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/0e2c9daab626452585d319ed849aaefc/solberg.pdf> (Lest 25. januar 2017).

Sotra Kystby (2017), *Om Sotra kystby* (Internett), Tilgjengelig fra: <http://sotrakystby.no/om-sotra-kystby/> (Lest 25. januar 2017).

[Skriv her]

[Skriv her]

Transportøkonomisk institutt, Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning (2011), *Drivkrefter bak urban sprawl i Europa* (Internett), rapport 1134/2011. Oslo:

Transportøkonomisk institutt. Tilgjengelig fra:

<https://www.toi.no/getfile.php?mmfileid=17335> (Lest 14. august 2017).

Telemarksforskning PWC (2016), *Utredning kommunereformen sammenslåing av Fjell, Øygarden og Sund* (Internett), 22. januar. Tilgjengelig fra:

<http://www.varnyekommune.no/files/2016/02/160202-Utgreiing-kommunestrukturfh.pdf>

(Lest 25. januar 2017).

Urry, J. (2004). "The System of Automobility". *Theory, Culture & Society*, 21(4-5), pp. 25-39.

Urry, J. (2014). "The Problem of Energy". *Theory, Culture & Society*, 31(5):3-20.

Varnyekommune (2016), *Brosjyre: Vår nye kommune* (Internett), Tilgjengelig fra:

http://www.varnyekommune.no/files/2016/02/Brosjyre_Vår_nye_kommune.pdf (Lest 28. januar 2017)

[Skriv her]

[Skriv her]

Vedlegg

Intervjuguide beboere i fortettede områder

Personalia

- Hvor gammel er du?
- Hvilken sivilstatus har du?
- Hvilken jobb og utdanning har du/dere?
- Hvor har du og familien arbeidsplass og skole/barnehageplass?

Valg av sted

- Hvor lenge har du/dere bodd i denne boligen?
- Hvilke plasser har du og din familie bodd før du/dere flyttet hit?
- Hvilke områder og type boliger var aktuelle når dere skulle flytte?
- Hvilke kriterier hadde dere til valg av sted og bolig?
- Hva var hovedargumentene for valget om å flytte til dette stedet?
- Hvordan trives du på dette stedet?
- Ville du ha valgt et annet sted og eller bolig dersom du kunne ha valgt bosted på nytt?

Stedskvaliteter

- Hvilke tilbud og muligheter setter dere mest pris på i dette området?
- Hva savnes mest og hva skulle vært annerledes og hvordan?
- Hvordan opplever dere det sosiale miljøet i nabolaget?
- I hvilken grad føler du at det har blitt tilrettelagt for å leve en urban livstil?
- (Tilgang til det en trenger uten å være avhengig av bil, offentlige sosiale møteplasser etc.)

Identitet

- På hvilken måte skiller dette området seg fra andre steder her på Sotra?
- Føler du at du bor sentralt for å være i regionen Bergen-vest?
- Føler du at du bor på landet(forstad) eller mer som en del av Bergen?

[Skriv her]

[Skriv her]

- Kunne du tenke deg å bo lenger ifra Straume i en enebolig?
- Føler du at du er en del av prosjektet ”kystbyen Straume”?
- Ser du for deg at kystbyen blir en realitet?
- Hvilke tanker har du om fortetningsprosessen som foregår her på Straume?
- Hva synes du om interessegruppen ”bevar Straume”?

Intervjuguide beboere i spredte områder

Personalia

- Hvor gammel er du?
- Hvilken sivilstatus har du?
- Hvilken jobb og utdanning har du/dere?
- Hvor har du og familien arbeidsplass og skole/barnehageplass?

Valg av sted

- Hvor lenge har du/dere bodd i denne boligen?
- Hvilke plasser har du og din familie bodd før du/dere flyttet hit?
- Hvilke områder og type boliger var aktuelle når dere skulle flytte?
- Hvilke kriterier hadde dere til valg av sted og bolig?
- Hva var hovedargumentene for valget om å flytte til dette stedet?
- Hvordan trives du på dette stedet?
- Ville du ha valgt et annet sted og eller bolig dersom du kunne ha valgt bosted på nytt?

Stedskvaliteter

- Hvilke tilbud og muligheter setter dere mest pris på i dette området?
- Hva savnes mest og hva skulle vært annerledes og hvordan?
- Hvordan opplever dere det sosiale miljøet i nabolaget?
- I hvilken grad føler du at du har tilgang til det en trenger uten å være avhengig av bil?

[Skriv her]

[Skriv her]

Identitet

- På hvilken måte skiller dette området seg fra andre steder her på Sotra?
- Føler du at du bor sentralt for å være i regionen Bergen-vest?
- Føler du at du bor på landet(forstad) eller mer som en del av Bergen?
- Kunne du tenke deg å bo nærmere Straume i en leilighet?
- Hvilke tanker har du angående ”kystbyen Straume” visjonen?
- Ser du for deg at kystbyen blir en realitet?
- Hvilke tanker har du om fortetningsprosessen som foregår her på Straume?
- Hva synes du om interessegruppen ”bevar Straume”?

[Skriv her]